

BEATI RABANI MAURI

FULDENSIS ABBATIS ET MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI

DE VITA BEATÆ MARIÆ MAGDALENÆ

ET SORORIS EJUS SANCTÆ MARTHÆ.

(*Moments inédits sur l'apostolat de sainte Marie-Madeleine en Provence, etc.*)

PROLOGUS.

Dulcissimæ dilectricis Christi, et a Christo plurimum dilectæ, cum summa reverentia nominandæ, beatissimæ Mariæ Magdaleneæ, vitam contemplativam, nec non et gloriosæ sororis ejus, ministræ Christi, Marthæ, vitam activam^a, scilicet, et venerabilis fratris earum Lazari, amicitiam, et per Christum resurrectionem, non ex modernorum^b traditione nuper inventam, scilicet ex quatuor Evangeliorum authenticis testimoniis, jam olim ab ipsis, ut ita dicam, fidei nostræ crepundiis publice prædicatam, pie credit et colit catholica, per totum orbem, Ecclesia. Non igitur humani oris indiget præconio, quæ tam divinis oraculis est approbata devotio. Qui habet aures audiendi, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis (Matth. ix, 15; Apoc. ii, 17), per os beati Joannis evangelistæ, de magnitudine amoris, de multitudine familiaritatis, de abundantia dulcedinis, quæ inter gloriosæ Virginis Filium et ejus amicas, Martham et Mariam, et fratrem earum Lazarum, mutuo versabatur. Juxta illud: *Ego diligentes me diligo* (Prov. viii, 17). *Diligebat*, inquit, Dominus Jesus Martham et sororem ejus Mariam et Lazarum (Joan. xi, 5). *Hoc est testimonium quod perhibuit Joannes* (Joan. i, 49-52), quod perhibuit ille discipulus quem præ cæteris diligebat Jesus (Joan. xxi, 7). *Hoc est testimonium quod perhibuit apostolus qui supra pectus Domini in cæna recubuit* (Joan. xiii, 25; xxi, 20); quod perhibuit evangelista cui de

A cruce Christus Matrem Virginem virgini commendavit. Vere felices, revera beati, quibus tam magnificum, tam præclarum, tam evidens testimonium perhibuit sanctum Evangelium. Ad quod enucleatius ostendendum, operæ pretium æstimo multifariæ evangelistarum categoriis^c quibus in hoc ipsum consonant, enarrare; ac deinde, quæ post Salvatoris ascensionem, circa ejus amicos gesta sunt, nobis patres nostri tradiderunt, et in suis etiam reliquerunt scriptis, stylo veraci disserere. Quod ut liquidius prosequamur, paulo altius repetentes quid de eorum origine et genere, quid de ortu et institutione, quid de industria et indole veteres narrant historiæ, compendiose referre conabimur, ad laudem Domini Salvatoris, et honorem et gloriam amicorum ejus.

CAP. I. — *Ubi et ex qua prosapia nati sunt amici Salvatoris, Maria et Lazarus et Martha.*

In territorio Jerosolymitano, in monte Oliveti, quindecim stadiis a sancta civitate^d, contra ortam solis, sita est Bethania, nominatissimum apud evangelistas castellum^e Mariæ Magdaleneæ, Lazari et Marthæ^f, Domini Salvatoris frequentia corporali nobilissimum (Joan. xi, 1)^g, hospitii dedicatum, conviviis celebre, miraculis illustre, lacrymis memorosum [*id est memorabile*], processione magnificentum, vestigiis insigne, ascensione spectabile. Ex hoc municipio orta est venerabilis hospita et devotissima ministra Filii Dei Domini nostri Jesu Christi

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

^a Dux istæ Domino dilectæ sorores, duas vitas spirituales, quibus in præsentî sancta exercetur Ecclesia, demonstrant: Martha quidem actualem, qua proximo in charitate sociamur; Maria vero contemplativam, qua in Dei amore suspiramus. Raban., *Homil. in Assumpt.*, ex Beda in Lucam lib. iii, cap. 10, t. III, *Homil. in Assumpt.* t. V.

^b Modernorum, id est recentiorum: locutio Rabano familiaris. — Harum civitatum utramque modernis temporibus absque murorum ambita esse. Raban. *Comment. in Matth.*, lib. ii, cap. 4. — Multum dolere poterat, modernos providens Christus. Raban., *de Passione Domini*. — *Thesaur. Anecd. noviss.* a B. Pezio, t. IV, part. ii, p. 14.

^c Categoriis; a categorare, vel categorizare: seu prædicare, docere; unde, categorias, idem mihi esse videtur ac documenta.

^d Sancta appellatur civitas Hierusalem propter templum et sancta sanctorum, et ob distinctionem aliarum urbium, in quibus idola colebantur. Raban., in *Matth.* lib. viii, cap. 27, ex Beda in *Matth.*, lib. iv, cap. 27, t. III. Vide Hieronymum, Hedibæ. t.

IV, part 1, col. 176.

^e Castrum antiqui dicebant oppidum loco altissimo situm, cujus diminutivum castellum est. Raban., *de Universo*, lib. xiv, cap. 1.

^f Bethania erat villula sive civitas in latere montis Oliveti, quasi stadiis quindecim ab Hierusalem, sicut Joannes evangelista manifestat, ubi Lazarus suscitatus est a mortuis. Raban., in *Matth.*, lib. vi, cap. 21, ex Beda in *Marc.*, lib. iii, cap. 11, t. III. Bethania villa secundo ab Ælia milliario in latere montis Oliveti, ubi Salvator Lazarum suscitavit. Rabani *de Universo*, lib. xiv, cap. 1. — « Milliarius mille passibus terminatur. Stadium, octava pars milliarii est, constans passibus centum viginti quinque. Hoc primum Herculem statuisse dicunt, eumque eo spatio terminasse, quod ipse sub uno spiritu confecisset, ac proinde stadium appellasset, quo in finem respirasset, simulque stetit. » Ibid., cap. 21. Vide Bedam in *Luc.*, lib. vi, cap. 24, t. III.

^g Bethania quam, Jerosolymam venturus, Salvator præsentiae suæ dignatione sublimavit. Rabani in *Matth.*, ibid., ex Beda, t. III.

sti, Martha beatissima (*Matth.* xxi, 17; xxvi, 6; *Marc.* xi, 1, 11, 12; xiv, 3; *Luc.* xix, 29; xxiv, 50; *Joan.* xi, 1, 18; xxi, 1). Mater ejus nobilissima, nomine Eucharis, ex gentis Israeliticæ regali prosapia inclytum genus duxit. Pater ejus Theophilus, natione Syrus, non solum genere illustrem, verum etiam titulo spectabilem et administratione clarissimam nobilitatis lineam traxit. Siquidem inter Satrapas provinciæ primatum gerens, quod filii hujus sæculi habent pro magno, totius Syriæ et universæ maritimæ regionis dux inclytus et princeps fuit. Postmodum vero, quod pluris, ad prædicationem Christi factus discipulus Christi, relictis sæculi fascibus, humiliter secutus est vestigia Christi. Erat autem beatæ Marthæ soror uterina miræ pulchritudinis, nomine Maria, et frater egregiæ indolis et floridæ juventutis, nomine Lazarus. Vigeant in iis tribus ingenium, simul et industria bona, et adepta in puerilibus annis litterarum Hebraicarum plena scientia. Bona naturæ, industriamque artium ^a, cumulavit honestas; in singulis enim inveniebatur corporum miranda venustas, et morum acceptissima gratia, et eloquiorum gratissima luculentia; adeo ut viderentur ad invicem et specie, et moribus, et gratia, æmula sibi probitate certare.

CAP. II. Quod Martha, in prædiis, matrifamilias gesserit vicem; et de indole Mariæ.

Et cum, ut prædixi, genere nobiles erant, et propinquitate illustres, jure hæreditario multam patrimoniorum summam possidebant, prædiorum quoque et pecuniarum nec non et famularum copiam, scilicet et civitatis Jerosolymæ partem maximam, et tria prædia: Bethaniam in Judæa (*Joan.* xi, 18), duobus fere milliariibus a Jerosolyma, et Magdalum in Galilæa ^b, super sinistram Maris Genezareth, sitam in concavo montis, duobus milliariis a Tiberiade; et Bethaniam trans Jordanem, ^c itidem in Galilæa, ^c ubi erat Joannes baptizans (*Joan.* i, 28; x, 40). In omnibus his unanimiter degentes, deliciis affluebant: rerum tamen summam et prædiorum omnium, ut primogenitam, habere Martham voluerunt, et frater et soror. Quibus illa non insolenter abusa, sed in ^c femineo ^c pectore ^c virilem ^c gerens ^c animum, ^c liberaliter est usa. Viri namque carens consortio, continentia florebat titulo; ad suos dulcis et amabilis, ad pauperes mitis et affabilis, ad omnes denique misericors et liberalis. Et, ut breviter dicam, omnibus erat reverenda et veneranda femina, eo quod genere esset nobilis et facultatibus copiosa, pulchritudine celebris et pudicitia gloriosa, hospitalis et dapsilis, et omnibus gratiosa; hæc Martha.

Verum Maria, ubi nubile subijt annos, formositate corporis pulcherrima splendens, speciosa nimis,

enituit, decenti membrorum ductu, vultu venusta, mira cæsarie, lepore gratiosissima, melliflua mente; cujus oris decor et ^c gratia labiorum (*Prov.* xxii, 11), ^c ut mistus rosis candor liliorum. Formæ denique et pulchritudinis gratia tanta resplenduit, ut singulare, atque mirificum opificis Dei diceretur figmentum

CAP. III. Ut bonis naturæ, simul et industriæ, sit abusa Maria

Sed quia nitor ^o speciei castitati raro sæderatur, et rerum affluentia inimica solet esse continentia: cœpit adolescentula, *deliciis affluens* (*Cant.* viii, 5), ut illa ætas assolet, animi nobilitate gaudere, carnis quoque voluptate trahi. Ætas virens, et forma decens, et copia divitiarum, bonos mores enollire; formosum corpus, lascivus animus, dulce malum, amores spirare; decus generis, et decor oris, et res ampla, solet pudorem cordis exstirpare; calor denique ætatis et incentiva carnis, et infirmiorum sexus, et corporis castitatem prorsus evertere. Heu, proh dolor! *obscuratum est aurum* (*Thren.* iv, 1), optimum bonorum ejus, amore terrenorum; *mutatus est color optimus* bonorum industriæ ejus, nidore carnalium desideriorum: dum illecebris motibus illecta, ad illicita quæque fluctuans animo, ad lascivias lenocinantis vitæ invertit quidquid ad honestatis argumentum illi Deus impartit; dulcedine animi abusa in periculum animæ, decore corporis ad dedecus cordis, virore adolescentiæ ad exterminium castimonix. *Egressus est a filia Sion omnis decor ejus, effusum est in ea* (*Thren.* i, 6; ii, 11) omne illud opus divinæ munificentia, dum tanto gravius in Dominum deliquit, quanto graviora ei debuerat. Sed quid diutius in his moramur? *Peregrinatus est animus juvenula*: in amore sæculi habitavit transitorie. Abusa est carnis oblectamentis, et rediit [*Fortè abiit*] in regionem dissimilitudinis; longe a Deo *peregre profecta, adolescentior* (*Luc.* xv, 13) filia, naturæ simul et industriæ bona in brevi *dissipavit*. Sed mox ut se divinarum virtutum subito destitutam comperit, recolens quot pretiosa quæ perdidit et a quo tot et tanta percepit, velociter in gratiam ejus festinavit redire.

D CAP. IV. — Quod tunc temporis Dominus Salvator juvenis factus miracula fecerit, et peccatores sanaverit.

Enimvero, jam nunc gratiæ tempus advenerat, jam per idem tempus virgo pepererat; jam enim Emmanuel de cœlis advenerat, *ut operaretur opus suum* (*Isa.* xxviii, 21) in terris. Sed *peregrinum erat opus ejus ab eo* (*Apoc.* xiii, 23), ut Deus aporiaretur, ut sanus vulneraretur ut vita morere-

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

^a Hic legitur in apographo *investigantium*, ex amanuensium incuria.

^b Omnis Judæorum provincia, quamvis generaliter ad distinctionem aliarum gentium Judæa dicta sit, specialius tamen meridiana ejus plaga appellabatur

Judæa, ad distinctionem Samarix, Galilææ, Decapolis, et cæterarum in eadem provincia regionum: *Jesus migravit a Galilæa, et venit in fines Judææ* (*Matth.* xix, 1). *Rabani in Matth.*, lib. v, cap. 19,

^c In apographo, *pudor*

tur. *Hic est sapientia. Qui habet intellectum, det partes septem nec non et octo* (Eccl. xi, 2) : * ut injuriæ tangant hominem, miracula prodant Dominum. Jam tunc, naturalibus incrementis adolescens Jesus, juveniles attigerat annos b. Jam præcursoris sui ministerio baptizatus, quadraginta diebus jejunaverat, sed postea esuriit (Matth. iii, 16; iv, 2) : non enim umbratiler, non phantastice, non imaginarie : sed vere languores nostros ipse portavit (Isa. LIII, 4). Jam discipulos sibi, de provincia, plurimos elegerat ; jam annum plusquam tricesimum agens e aquas in vinum mutaverat. Ex tunc signis et miraculis, ut Dei Filium decebat, nobilissime claruit ; agens sedulo, propter quod venerat, ut infirmos curaret, et peccatores sanaret d. *Non enim veni, inquit, vocare justos, sed peccatores* (Marc. ii, 17). *Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus* (Matth. ix, 12). *Venit enim Filius hominis querere, et salvum facere quod perierat* (Luc. xix, 10). *Et abiit opinio ejus per totam Syriam, et in utramque Galilæam, et usque in maritima, et Tyrum et Sydonem* (Matth. iv, 24). Una autem dierum, evangelizans in Galilæa regnum Dei, comparavit Judæos his quibus pueri ludentes clamant : *Cecinimus vobis, et non saltastis : lamentavimus vobis, et non plorastis* (Matth. xi, 17). * Mox, cur hoc dixit exponens, *Venit, inquit, Joannes Baptista, neque manducans, neque bibens, et dicunt, Dæmonium habet : venit Filius hominis manducans, et bibens, et dicunt : Ecce homo vorator, et bibens vinum, amicus publicanorum, et peccatorum* (Luc. vii, 32, 33, 34).

A CAP. V. — *Quod fama miraculorum Christi mentem Mariæ mutavit.*

Tum ecce invitatur Salvator ad prandium, a quodam pharisæo, quem Simonem nominat noster evangelista (Luc. vii, 36) ; Magdali Castri, ut credo, civis erat iste, beatæ Marthæ confœderatus multa dilectione, et consanguinitate. In cujus domo, cum discumberet, cum multis, qui convenerant, fama adventus ejus totam extemplo urbem implevit. Fama hujus erat : adesse ibidem virum sanctum et benignum, suavem ac modestum, pium et misericordem ; præterea familiarem humilibus, affabilem peccatoribus, amabilem poenitentibus, fautorem sobrietatis, amatorem castitatis ; quique Dei Filius et Christus esse a quibusdam crederetur. Hic quoque rumor salutaris pervenit ad aures adolescentulæ, cujus supra memini, Mariæ, quam a Magdalo, prædio proprio, quod sonat Turrem, cognominatam constat esse Turrensis e. Hæc, ut prædiximus, pudicitudinis suæ eximietate, pudicitiam propriam amiserat, alienam expugnauerat ; formaque decenti, et ætate virenti, et rerum copia affluentem, bonis moribus bellum induxerat usquequaque, ita ut, ob innumeritatem vitiorum, septemplici dæmonio occupata diceretur f. Hæc, igitur, hauriens fidem ex audita fama ejus quem advenisse didicerat, püssimi prophetæ, conversa ad se, retorsit in se oculos interiores ; et statuens se ante se, recordata est prævaricationis omnium desiderabilium suorum. *quæ habuerat* (Thren. i, 7) ab annis infantie, naturalium scilicet et industriæ. *Hæc recolens in corde suo* (Thren. iii, 21), invenit se longe esse a Deo, sibique

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

* Per hæc verba Ecclesiastes, *da partes septem nec non et octo*, mystice præcipitur ut in utrumque Instrumentum, tam vetus scilicet quam novum, pari veneratione credamus, ait S. Hieronymus in Eccl. t. II, p. 778 ; sic etiam interpretatur S. Augustinus, ad inquisitiones Januarii, lib. ii, epist. 55, t. II, p. 137. — Salontus Vienn. episcopus in Eccl. Bibl. Pat. t. VIII, p. 419. Ita etiam post S. Aug. Alcuinus ipsius Rabani magister ait : Judæi dederunt partes septem, sed non dederunt octo. Econtrario hæretici Marcion manichæus dant partes octo, suscipientes Evangelium ; sed eandem septenario numero non tribuunt, veterem legem respuentes. Nos vero utraque, quæ ponit credamus, et utrumque veneremur. Alcuini Comment. in Eccl., cap. 10, v. 2, tom. I : *Hanc interpretationem assequi videtur Rabanus, hoc in loco Vitæ S. Mariæ Magdalene ; quemadmodum et infra, cap. 30, multo heatior (anima) quæ tecum, o mira contemplatrix, et devotissima ministratrix, ascendens a pedibus amplectendæ humanitatis ad caput desiderabilis divinitatis, dat partes septem, nec non et octo, passiones homini attribuens, miracula Deo ascribens.*

b (Quando) prædicare ac baptizare cœpit Joannes... Quo tempore Christi ætas juvenilis invenitur. Rabani Comment. in Matth., lib. i, cap. 3, t. V, p. 17.

c Christus triginta ferme annorum narratur fuisse, cum a Joanne baptizatus esset. Rabani Comment. in Matth., lib. i, cap. 3, tom. V, p. 17.

d Circuibat civitates, hoc habens operis, quod mandaverat Pater, ut salvos faceret infideles. . . et post doctrinam curabat omnem infirmitatem, ut qui-

bus sermo non suaserat, opera persuaderent. Rabani ibid. lib. iii, cap. 9, p. 59. Homil. fer. iv habd. xiii ; post Pent.

e Quod ait : *Lamentavimus, et non plorastis*, ad Joannem pertinet, cujus abstinentia a cibis et potu luctum poenitentiae significabat : quod autem ait : *Cecinimus vobis, et non saltastis*, ad ipsum Deum pertinet, qui, utendo cum cæteris cibo, et potu, lætitiæ regni figurabat. At illi nec humiliari cum Joanne, nec cum Christo gaudere voluerunt, dicentes illum dæmonium habere, istum voracem, et ebriosum, et amicum publicanorum et peccatorum. Rabani in Matth. lib. iv, cap. xi, p. 70, ex Beda in Luc. lib. ii, cap. 7, t. III.

f Maria Magdalena soror Lazari et Marthæ... a loco Magdala Magdalene dicitur, interpretatur enim Magdalene Turris. Rabani de Universo, lib. iv, cap. 1, p. 82. Ex Beda Hebraicorum nom. interpret., Beda in Ephemeris.

(Maria) quamque Magdala progenitam signat nomine origo. — Magdalene, turris : sed melius scilicet a monte montanus, ita turrensis a turris dicitur. Beda in Luc. lib. iii, cap. 8.

g S. Greg. Magnus in Evang. Homil. xxxiii. Quid propter septem dæmonia, nisi universa vitia designantur? — De qua dæmonia septem exisse referuntur, ut innumeris imo universis vitiis plena fuisse monstratur. Nam septenario sæpe numero solet in Scripturis universitas intimari. Unde et Sancti quoque Spiritus gratiam, propheta septem virtutum distinctione complectitur. Beda in Lucam, lib. iii, cap. 8, t. III, p. 305.

longe dissimilem; et cepit flere. Potavit eam vino compunctionis (Marc. xiv, 72), Deus a, cui omne patet, ut sugetur a facie arcus (Psal. lix, 5). Nisi conversi fueritis, inquit, gladium suum vibravit, arcum suum tetendit, et in eo paravit vasa mortis (Psal. vii, 13, 14). Illico, gratuito et repentino instinctu Spiritus sancti, qui, quando vult, et ubi vult, spirat (Joan. iii, 8); qui, quem vult, et, quantum spirat; qui, cujus vult, miseretur, et quem vult indurat (Rom. ix, 18): inspirata juvenula semet secum alloquens: Cognosce, inquit, Maria, temetipsam, et memento quid fueris, quidque nunc sis, quidve futura sis. Erubescere te totam ignobiliter degenerasse, et pœniteat te abusam esse, dole te pudicitiam propriam perdidisse, et plange te proximis scandalo fuisse. Geme te Dominum diutius contempnisse, et pudeat te optimis Dei donis pessime respondisse, quod ne perfunctorie facias, vel horarie, propende quia vita brevis est, et mors certa, hora vero ejus incerta; fallax sanitas, et vana est pulchritudo, mulier timens Dominum ipsa laudabitur, et laudabunt eam, in die mortis, opera ejus (Prov. xxxi, 35). Tu ergo, Maria, time interitum æternum; respice Judicem supernum; præveni Dominum accusatorem; detestare vitam priorem, accelera meliorem. Sic, sic, per sapientiam, plumescit accipiter, expandens alas suas ad austrum (Job xxxix, 26) b.

CAP. VI. — Ubi alabastrum sumit, et domum Simonis adit Maria.

Surgens ergo Maria quantocius, sumpsit vas aromatatum, ex alabastro Indico, quod est genus marmoris candidi, variis coloribus interincti c, et replevit idem unguento electo, et præelecto, mirabilis odoris, tam pretioso, ut, pedibus prophetæ, quem adire cogitabat, quemque Dei Filium esse fama ferebat, quemque ardentissime jam amabat, digne et honorifice adhiberi posse arbitraretur. Copia illi erat magna spicarum, et specierum, balsami quoque, et

A omnis odoriferi liquoris. Adhibuerat sibi ab infantia hujusmodi suave spirantia, pro carnis suæ multiplicanda fragrantia. Ferens igitur vas manibus odoriferum, quia scriptum est non licere in conspectu Domini vacuum apparere (Exod. xxiii, 15 et alibi); portansque, quod pluris est, pectus plenum fide, et spe veniæ; ploransque secum amarissime, clamore cordis valido, quem Deus dulciter audit: Me miseram, ait, miserabiliter enim annis adolescentiæ abusa [Cod., cauca] sum, Vide, Domine, et considera quoniam facta sum vilis (Thren. i, 11). Deus meus, sufficiat mihi quod hucusque deliqui. Abrenuntio cordis et carnis illecebris, et sæcularibus pompis; detestor diutius errare, profiteor amodo emendare.

Hæc secum ore cordis et conscientie ingeminans, ibat ad convivium, ubi discubuisse didicerat Dei Filium. Nec latuit hoc enim quem adibat, quem nullum latet secretum; quinimo septiformi Spiritu prævenit ad se venientem in benedictionibus dulcedinis (Psal. xx, 4), traxitque ad se properantem. Moxque septem demoniis perturbatis, et, perpetuo interdieto, ab ejus corde et corpore exturbatis, ac sequestratis d, replevit eam bonis donis septiformis Spiritus. His secundata, per fidem concepit bonam spem, et peperit ferventissimam charitatem, quoniam indicium erat exterius exennium e alabastris bene spirantis interius, holocausti compunctionis ardentis f. His gravis conscientia, per plenam præteritæ vitæ pœnitentiam, onusta fetu gratissimæ Deo devotionis g quem animabat spes certa remissionis h, pervenit ad C prandium Salvatoris.

CAP. VII. — Quod a sæculis inaudita obsequia circa pedes Christi fecerit Maria, et quare eam Christus contra Phariseum defendit.

Ingressa denique Maria convivium, respexit: et ecce discumbentem eminus vidit Virginis Mariæ Filium. Quem, mox prostrata, adoravit, et surgens accessit ad thorum reverenter, in quo Salvator accumbebat; et stans, fiducialiter, retro secus Messiam, a cujus semitis se deviasse dolebat oculos suos,

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

a Vinum, compunctio, ut in Psalmis: Potasti nos vino compunctionis. Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam, t. V, p. 821.

b Accipiter quilibet electus, ut in Job: « Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter? » Quod solius Dei virtute vir sanctus plumas virtutum acquirit. Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam.

c Est autem alabastrum genus marmoris candidi, variis coloribus interincti, quod ad vasa unguentaria cavere solent, eo quod optime servare ea incorrupta dicatur. Nascitur circa Thebas Ægyptias, et Damascum Syriæ, ceteris candidius, probatissimum vero in India. Rabani in Math., lib. viii, cap. 26, et Beda in Math., lib. iv, cap. 26, t. III, p. 76, et in Lucam, lib. iii. — Homil. in Nat. beatæ Mariæ Magdalene, t. V. Homil. in Jer. in Palm., t. V.

d Maria ergo Magdalena ipsa est soror Lazari et Marthæ, de qua Dominus ejecit septem dæmonia. ipsa est autem non alia, quæ quondam, ut Lucas scribit, peccatrix adhuc, veniens pedes Domini lacrymis pœnitentiæ rigavit, et unguento piæ confessionis linivit: et quia multum dilexit, multorum veniam

a pio iudice promeruit. Rabani de Universo, lib. iv, cap. 1.

e Exennium, exennium, idem quod xenium, munus, donum, oblatio, ut apud Hincmarum Rhemensem Rabani synchronum.

f Ardent ligna in altari, cum charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Atque hoc igni superpositum consumitur holocaustum, cum universa quæ bene agere disposuimus, donante gratia Spiritus sancti, per virtutem dilectionis Dei acceptabilia redduntur. Rabani Comment. in Exodum, lib. iii, cap. 16.

g Unguentum est pœnitentia; ut in Evangelio: attulit alabastrum unguenti: id est, devotionem pœnitentis animi. Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam.

h Pœnitentia utilis et consummata, ut in Maria, cui hæc quinque insunt: contritio, confessio, maceratio, correptio, perseverantia. Prima, in corde; secunda, in ore; tertia, in carne; quarta, in opere; quinta, in virtute. Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam.

quibus concupierat terrena, conterens, *lacrymis cepit rigare pedes ejus; et capillis suis* (Luc. vii, 38), quos ad compositionem exhibuerat vultus sui, pedes involvens, lacrymas *tergebat*. Ore quoque quo ad elationem vel ad lasciviam abusa fuerat, *osculabatur pedes ejus; et unguento* quod attulerat, *ungebat*, quod se, sibi pro odore suæ carnis adhibuisse dolebat ^a. Ad hæc indignatur et invidet *pharisæus, qui Dominum invitaverat* ^b ad prandium, nullaque naturæ compassione Mariæ misertus, quin et propriæ fragilitatis oblitus, salvandam arguit, quia salvari venit, Salvatoremque, subvenire ^c; et ait *secum* submurmurans: Num hic est Judæus? Revera *hic, si esset propheta*, præterita et præsentia, absens et intelligens, et futura prævidens prudenter, *sciret* pro certo *quænam qualisve* fuerit hæc, cujus obsequia gratanter accipat, a qua se tangi non designatur. His Pharisæi cogitationibus *respondens* discretor cogitationum et scrutator intentionum Deus ^d: *Simon*, inquit, *habeo tibi aliquid dicere*. At ille pharisaicum supercilium, ex more, complanans ^e, in corde et corde locutus, quasi nil murmuris susurrasset, de plano ^f [*id est compendiose*] respondit: *Magister, dic*. Et Dominus: *Duo debitores erant cuidam feneratori: unus eorum debebat denarios quingentos, alius quinquaginta. Non habentibus illis unde redderent, donavit utrisque. Quis eum plus diligit?* Ad hæc, *Simon* ut maniacus ^g, plectens sibi restem, qua intricetur, non perpendens de se dictum paradigma ^h, quod nec compendiosius, nec liquidius exprimi posset: *Æstimo*, ait, *quia cui plus donavit*. Cui Dominus: *Recte*, inquit, *judicasti*. Moxque a mensa aversus, *ad Mariam conversus*, in cujus corde, jucundius quam in mensa, prandebat ⁱ, desiderabilem vultum suum ei videndum præbuit, et serenissimis oculis eam benignissime respexit. Verum, antequam ipsam alloqueretur, ad ejus defensionem se contra Pharisæum erexit. Illam quidem

intuens, illum vero alloquens sic: *Vides, inquit, hæc mulierem? Moxque* memoriter, et seriatim replicans obsequia ablutionis, extersionis, unctionis et osculorum, cuncta gratissime se acceptasse significans; ipsum etiam Simonem, in eisdem et similibus, defecisse patenter exprobrans, singula opponens singulis: *Intravi, inquit, domum tuam invitatus a te: tu vero aquam cisternæ, vel fluvii, pedibus meis non dedisti; quod, proprio more, hospitibus exhiberi solet obsequium: Hæc autem, obsequio a sæculis inaudito, propriis lacrymis pedes meos lavit, et, tersorio [pro linteo] quo pretiosius nullum, capillis suis tersit. Osculum, dilectionis vel indicium, non dedisti: Hæc autem non semel, aut sæpe; ex quo intravit non cessavit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti: quod devotionis signum foret; hæc autem, non simplici oleo, sed mixto rore balsami unguento, unxit pedes meos. Propter quod, dico tibi: Remittantur ei peccata multa; et merito, quoniam dilexisti multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit; quamvis Dominum non minus diligere teneatur, qui, se in delicta decidat, a Deo tenetur i.*

CAP. VIII. — *Ubi Mariæ Christus peccata remittit, et in pace dimittit.*

His dictis, intelligens Salvator *dedisse se auditæ Mariæ gaudium, et lætitiæ magnam* (Psal. l, 9); siquidem in eo quod obsequia, quæ Christo exhibeerat, enumerari i et approbari audiebat; majorem autem, quod devotionis suæ xenia, Simonis prædico præferri noverat; maximam vero, in eo quod dilectionis suæ scintillas vividas, Deo videri, et de peccatorum suorum remissione tractari, didicerat. Alacritate mirabili, et dulcedine ineffabili consolans flentem, item, et sua vestigia infatigabiliter osculantem, ait illi: *Remittuntur tibi peccata*. Ardor enim amoris tui enullavit [*id est, delevit*] æruginem ^k om-

NOTÆ POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

^a Prius... unguentum sibi pro odore suæ carnis adhibuit. Quod ergo sibi turpiter exhibuerat, hoc jam laudabiliter Deo offerebat. Oculis terrena concupierat, sed, hos jam per pœnitentiam conterens, fiebat. Capillos ad compositionem vultus exhibuerat, sed jam capillis lacrymas tergebat. Ore superba dixerat, sed pedes Domini osculans, hoc in Redemptoris sui vestigia figebat. *Beda in Lucam*, lib. iii, t. iii, p. 304; *Homil. in Nat. B. Mariæ Magdalene*, t. V, p. 114; *Ex S. Greg. Magno in Evang.*, lib. ii, *Homil. 33*.

^b Sed hoc Pharisæus videt et invidet: quia cum Judaicus populus gentilitatem Deum prædicare conspiciat, sua apud se malitia tabescit. *S. Greg. Mag. in Evang.*, lib. ii, *Homil. 33*.

^c In apographo legitur subvenit, verum subvenire legendum, ut ex *Beda* liquet: Pharisæus... Ægram reprehendit de ægritudine, medicum de subventionem. *In Lucam*, lib. iii.

^d Deus pro persona Filii accipitur: ut in Paulo: *Qui est super omnia benedictus Deus in sæcula. Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam*.

^e Profecto supercilium Scribarum et Pharisæorum insinuat. *Rabani Comment. in Math.*, lib. iii, cap. 9. *Ex Beda in Luc.*, lib. ii, cap. 5.—Episcopi et pres-

byteri aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio. *Rabani Homil. in Nat. S. Petri*.

^f Maniacus, *id est*, insanus. *Beda, quem sequitur Rabanus*, ait *hoc in loco*: Pharisæus quasi phreneticus funem portat, ex quo ligetur. *In Lucam*, lib. iii, t. V, p. 302. *Homil. in Nat. S. Mariæ Magdalene. Ex S. Greg. Mag.*

^g Paradigma ex *S. Gregorio Magno*: De duobus ei debitoribus paradigma opponitur, *in Evang.* lib. ii, *Homil. 33*.

^h Dominus libenter ingreditur, et in ejus, qui crediderit, recumbit affectu. Et hoc est bonorum operum spiritale convivium. *Rabani Comment. in Math.*, lib. iii, cap. 9.

ⁱ Deo enim debemus... quod bene et juste vivimus, quod recte et catholice intelligimus, Deo per omnia debemus. Nostrum enim nihil est, nisi peccatum et malum quod operati sumus. *Apud Smarag. Comment. in Regulam S. Bened.*

^j Cod. Enervari, legendum forte enumerari, ut ex *Beda* apparet: Enumerantur bona peccatricis, enumerantur mala falsi justii, cum dicitur: *Intravi in domum tuam*, etc. *Beda in Luc.*, lib. iii. *Homil. in Nat. S. Mariæ Magdalene*.

^k Cod. Æruginem, apud *Beda* Rubiginem: *Remittuntur ei peccata multa quoniam dilexit multum*.

nis delicti tui. Quo audito, scandalizati sunt qui simul discumbebant convivæ, et cœperunt dicere intra se: *Quis est hic qui etiam peccata dimittit?* Hoc enim opus solius Dei est. Verum illos talia secum versantes, sibi reliquit Salvator; ad Mariam conversus: *Fides tua*, inquit, *qua te impetraturam credidisti, quod officiose petisti, te salvam fecit; vade in pace.* Hoc felicissimo oraculo confortata Maria, adoravit Salvatorem, moxque gaudio ineffabili plena, convivium egressa, secessit in sua, septiformem Spiritum in pectore portans; lacrymarum impetu non quidem represso, sed minutato. Quæ enim prius fuerant amaritudinis ex pœna, factæ sunt lætitiæ ex percepta venia. Tunc fluminis impetus lætificat mentem Mariæ, civitatem Dei, tunc sanctificavit tabernaculum suum Altissimus (Psal. XLV, 5) in illa. Ex tunc, non animi vitium vel corporis ullum fuit in illa. Ex tunc, pudica qua nulla pudica magis! Ex tunc vicit naturam, cessit et ipsa sibi. Ex tunc, mores suos sic eliminavit, ut in ea quæque pars boni sit, portio nulla mali. Talem Mariam quam scire bonum, tam dicere dignum. Hoc solum laudibus ejus ego defero dignum, quod me diffiteor dicere digna posse.

CAP. IX. — *Ubi Maria cum sociis mulieribus gratanter et sedulo ministravit.*

Post hæc, iter faciente Domino Salvatore per civitates et castella, cum duodecim apostolis, et evangelizante regnum Dei: sequebantur eum nobiles matronæ, inter quas erat primiceria, specialis amica Domini Salvatoris, *Maria Magdalena, et Joanna, et Susanna, et aliæ multæ quæ ministrabant de facultatibus suis* Dominicis usibus, et apostolorum necessitatibus,

NOTÆ POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

Quid esse dilectionem credimus, nisi ignem? et quid culpas, nisi rubiginem? ac si aperte diceretur: incendit plene peccati rubiginem, quia ardet valide per amoris ignem. Tanto namque amplius peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis igne crematur. In *Lucam*, lib. III. *Homil. in Nat. B. Mariæ Magdalenæ. Ex S. Greg. Magno in Evang.*, lib. II, *Homil. 53.*

^a Quia hoc quod petiit, posse se accipere non dubitavit. *Beda, ibid., in Lucam et Homil. Ex S. Greg. Magno. Ibid.*

^b *Flumen*, ut Spiritus sanctus, ut in Psalmis: *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei, Spiritus sancti gratia. Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam.*

^c *Civitas* anima sancta... *Civitas* gentilitas, ut in Psalmis: *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei, id est secunditas Sancti Spiritus exilarat populum gentilem. Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam.*

^d *Tabernaculum* mens nostra. *Ibid.*

^e Ministrabant autem Domino de substantia sua, ut meteret eorum carnalia, cujus illæ metebant spiritualia, non quo indigeret cibus Dominus creaturarum, sed ut typum ostenderet magistrorum, quod victu atque vestitu ex discipulis deberent esse contenti. *Rabani in Matth.*, lib. VIII, cap. 27. *Beda homil. Quadagesim.*

^f Duodennem, id est, duodecim annos natam. *Notandum* quod et Archisynagogi duodennis sit filia. *Rabani Comment. in Matth.*, lib. III, cap. 9.

^g *Jussit ei dari manducare.* Ad testimonium vitæ

mira affectione, et sedula pietate, acceptis ab eo beneficiis respondentes, pia devotione. *Curaverat quippe eas a spiritibus malignis, et infirmitatibus.* Ad filiam Jairi principis, duodennem, *Talitha cumi*, inquit, mortuam suscitavit (*Marc. v*); *jussitque ei dari manducare*. Syrophœnissæ fidem acceptans, filiam ejus a dæmonio mundavit (*Luc. VIII*). Emoroydau tactu simbriæ curavit, et fidem ejus vehementissime commendavit. Hæc Cæsareæ Philippi civis, et Martha dicta est. Domus ejus, ibi, usque nunc, cernitur; præ cuius foribus, stat basis, in loco editiori, in qua mulieris ipsius, velut genibus pro-volutæ palmasque suppliciter tendentis, imago ære videtur expressa; astat ei alia ære fusa statua, habitu viri, stola complate circumdati, dexteram mulieri porrigentis. Hujus ad pedes statuæ, nascitur ex base herba quædam, nova specie, quæ excrescere usque ad simbriam, stolæ illius indumenti ærei solet. Quam cum summo vertice crescens herba contigerit, vires inde ad depellendos omnes morbos, languoresque conquirat; ita ut ex haustu exiguo madefacti salutaris graminis, depellantur; nihil omnino virium gerentis, si antequam æræ simbriæ summitatem crescendo contigerit, decerpatur. Hanc statuam ad similitudinem vultus Domini Jesu Christi formatam tradunt. Et nihil mirum, si pro beneficiis, quæ a Salvatore consecuta est mulier hujusmodi, velut munus memorale, studuit offerre. Quod usque hodie, quamvis ex gentili consuetudine, a christicolis indifferenter observatur, et ita solent honorare quos honore dignos duxerint. Insignia enim veterum reservari ad memoriam posterorum, illorum honoris, horum amoris, indicium est (*Exseb. Hist. eccles., ex Rufini transl.*.)

resuscitatum manducare præcepit, ut non phantasma, sed veritas crederetur. *Raban. Homil.*

^b Emoroydam, id est, hæmorrhœicam.

ⁱ *Exempla hæc duo adducit Rabanus, et Talithæ et mulieris hæmorrhœicæ, ut pote significancia judaicæ Ecclesiæ et Ecclesiæ ex gentibus:* Archisynagogi filia ad quam curandam Dominus dum pergeret, prius tamen antequam ad eam veniret, tetigit eum a tergo mulier quæ profluvio sanguinis laborabat et curata est. Archisynagogi quidem filia Judææ typum tenuit: hæc autem, quæ profluvio sanguinis laborabat, figuram habuit Ecclesiæ ex gentibus. Quæ, dum post ascensionem Christi credidit, quasi a tergo Dominum tetigit, et ante accipere salutem quam synagoga promeruit. *Rabani de Universo*, lib. IV.

^j Cæsareæ civitates Judææ sunt in terra re-promissionis, ubi Cæsarea Palestine in littore maris sita: altera vero Cæsarea Philippi cujus Evangelii Scriptura meminit. *Rabani de Universo*, lib. XIV, cap. 4.

Philippus frater Herodis, tetrarcha Ituræ et Thraconitidis regionis, in honorem Tiberii Cæsaris. Cæsaream Philippi, quæ nunc *Paneas* dicitur, appellavit, et est in provincia Phœnicis, imitatus Herodem patrem, qui in honorem Augusti Cæsaris appellavit *Cæsaream*, quæ prius *Turris Stratonis* vocabatur, et ex nomine ejus filiæ Juliadem, trans Jordanem extruxit. Iste locus est Cæsareæ Philippi, ubi Jordanis oritur ad radices Libani et habet duos fontes, unum nomine *Jor*, et alterum *Dan*, qui simul mixti *Jorda-*

CAP. X. — *Ubi Christum Martha hospitio recepit, A infirmis et afflictis necessaria. Porro, præ cæteris, Christus Mariam philosophantem^a excusat.*

Per idem tempus, transfiguratus est Salvator in Galilæa in monte Thabor. Et cum complerentur dies peregrinationis ejus, faciem suam firmavit ut irret in Jerusalem (Luc. ix, 51): imperterrita mente, locum quo pati decreverat petens. Et dum irret, intravit in quoddam castellum (Luc. x, 38): castellum Magdalu videlicet, Mariæ Magdalensæ possessione et nomine insignis. Ibi cum Martha hospitio recepit, totisque animi votis, apparatus hospitii et convivii opulentiam præparavit. Erant autem cum Domino Salvatore duodecim apostoli, et septuaginta duo discipuli, et matronarum nobilium multitudo. Dum igitur, circa ea quæ cura domestica expetebat Martha sollicitaretur, soror ejus sanctissima elegit sedere secus pedes Salvatoris, et audire verbum illius, magis quam sorori, circa frequens ministerium satagenti, solatium præstare. Accedit, igitur, Martha coram Salvatore, et ait: *Domine, non est tibi curæ, quod soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi ut me adjuvet.* Audiens hæc Maria non respondit sorori conquerenti, sed defensionem suam commisit Salvatore, in suæ contemplationis convivio jam præsentis. *Sub umbra, inquit, illius quem desidero sedeo^b, et fructus oris illius dulcis gutturi meo^c (Cant. ii, 3). Hæc recolens in corde meo, ideo sperabo (Thren. ii, 21). Et respondens Salvator, Martha, inquit, Martha, sollicita es. Repetitio nominis iudicium est dilectionis^d. Nam et ipsam pro elemosynis piæ actionis, sicut et Mariam, pro studio contemplationis, miro diligebat affectu. Sollicita es, inquit, in procurandis rebus domesticis, et turbaris erga plurima,*

unum est necessarium: Deo jugiter adherere. Hæc optima pars est. Hæc soror tua, Maria, elegit, quæ non auferetur ab ea, cujus contemplatio, amor et desiderium, hic jam incœpit fideliter, nec unquam deficit; quinimo in cælis perficietur finaliter. Dixit, discubuit, pariterque duodecim apostoli, et septuaginta, religiosæque matronæ; ministrabat mensis, larga manu, more suo, Martha, beatissima; et domus suæ procuratrix, et egregia Marcella, et Susanna, et Joanna, cujus vir dapifer erat, et procurator regni Antipæ, tetrarchæ Galilææ^e.

CAP. XI. — *Ubi Regina cæli supervenit, et beata Marcella ventrem et ubera Virginis matris beatificavit.*

Ex tunc, peragrans sæpe Salvator civitates, et prædia Galilææ, assidue Magdalu repetebat; et hospitabatur, cum suo felicissimo comitatu, apud Martham, Mariamque; sororesque ministrabant ei officiose, animo liberali, ad omnia necessaria de suis facultatibus. Si quando vero, prout cura domestica expetebat, domi residerent, Domino longius evangelizante, mittebant qui præferrent Salvatore, suisque, quidquid noverant expedire; quæ etiam uni de duodecim, Scarioth, tradebantur; qui loculos habens dominicos, ea quæ mittebantur portabat (Joan. xii, 6), fortinque clanculo exportabat. Una autem dierum, dæmoniacæ a Salvatore curato, qui cæcus simul erat et mutus^f (Matth. xii, 22): turbis concurrentibus, mirantibus, et in Dei laudes conclamantibus; Phariseis vero blasphemantibus, et in Belzebub hoc factum calumniantibus. ^h; Sara-

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

nis nomen efficiunt. Rabani in Matth., lib. v, cap. 16, p. 98, t. V. Homil. in Nat. S. Petri, t. V, p. 701. Ex S. Hieron. in Matth., cap. 16, t. IV, part. 1, col. 75. Vide Joseph antiquit., lib. xviii, cap. 2, t. 1, p. 872; lib. 1, cap. 10. Sed et tertia Cæsarea Cappadociæ metropolis est: cujus Lucas ita meminit: *Descendens Cæsaream salutavit Ecclesiam.* Raban. Homil. fer. Pauli.

^a Mariam philosophantem. Locutio ex sancto Chrysostomo desumpta; de Maria enim ad Jesum prope-rante, cum Bethaniam advenisset, Lazari resuscitandi gratia, ait Chrysostomus: *En igitur mulierem philosophantem.* (In Joan. homil. 63.)

^b Umbra protectio Christi, ut in Cantico: *Sub umbra illius quem desideraveram sedi*, id est, in protectione Christi, quem diligo, requievi. Rabani Allegorie in sacram Scripturam. In Cantico ex voce sponsæ dicitur: *Sub umbra illius quem desideraveram sedi*, quod sub protectione Christi requiem inveni. Rabani Allegorie in sacram Scripturam.

^c Guttur pro corde ponitur. Guttur sponsi est internus sapor verborum Christi, quem pauci gustant. Ibid.

^d Repetitio nominis est indicium dilectionis aut forte movendi intentionis. S. Aug., serm. 26 de Verbis Domini.

^e Et quamvis activa bona sit, melior tamen est contemplativa. Quia ista cum mortali vita deficit, illa vero in immortalis vita plenius exerescit. Unde dicitur: *Maria optimum partem elegit, quæ non au-*

feretur ab ea. Rabani. Comment. in Ezechielem, lib. 1, cap. 1.

Ecce pars Marthæ non reprehenditur, sed Mariæ laudatur. Quare autem pars Mariæ sit optima sub-infertur cum dicitur: *quæ non auferetur ab ea.* Activa enim vita cum corpore deficit: quis enim in æterna patria panem esurienti porrigat, ubi nemo esurit? quis potum tribuat sitienti, ubi nemo sitit? quis mortuum sepeliat, ubi nemo moritur? Cui præsentis ergo sæculo vita auferetur activa, contemplativa autem hic incipitur, ut in cælesti patri perficiatur, quia amoris ignis, qui hic ardere incipit, cum ipsum, quem amat, viderit, in amore amplius ignescit. Rabani Homil. in Assumpt., Ex Bede in Lucam, lib. iii, cap. 10. Homil. in Assumpt.

^f Regnum Judææ, quominus validum fuerit, Augustus per tetrarchias scindere curavit, quas quatuor fratres Archelai tenere fecit, Herodem, Antipatrem, Lysaniam et Philippum, ut scriptores temporum produnt. Rabani Comment. in Matth., lib. 1, cap. 2.

^g Cæci et muti curationem adducit Rabanus ut pote typicam. Dæmonium habens cæcus et mutus indicat eos qui ex idololatria gentium ad fidem Dominicam convertuntur. Quibus tamen, expulso a corde dæmonium cultu, dum pristinam lucem perciperunt fidei, postea ad laudandum Dominum eorum lingua resolvitur, ut confiteantur eum quem antea negaverunt. Rabani de Universo, lib. iv, cap. 1.

^h Turbis... Domini facta semper mirantibus... Pharisei et scribæ contra, vel negare hæc, vel que

tore econtra probabiliter asserente ^a se in digito Dei dæmonia ejicere ^b : advenit illic, cum suis sororibus et cognatis, Regina cæli, Filium Dei Salvatorem, videre et alloqui. Quem cum, præ turba, nequirent adire, surrexit *quidam*, qui in januis erat, et ait Salvatori, non fortuito nec simpliciter, sed insidiosè, utrum spiritali operi carnem preferret et sanguinem explorans : *Ecce, inquit, mater tua, et fratres tui foris stant, quærens te* (*Math. vii, 46*). Audiens hæc Salvator supersedit exire; matrem se nosse dissimulans, non quæ matrem negaret, sed quo responderet insidianti : *Quæ est, ait, mater mea, et qui sunt fratres mei? Et extendens manus in discipulos : Ecce, inquit, mater mea et fratres mei*, per unctionem specialem; *quicumque enim, in utroque sexu, fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, et soror et mater est* ^c. Parit enim me, qui cordi audientis prædicat me; mater mea efficitur, per cujus vocem amor meus in aliis generatur ^d. Ad hæc verba gavisus est multitudo virorum et mulierum credentium. Aderat ibidem, cum cæteris religiosis matronis, quæ ministrabant Salvatori, Marcella, de qua superius diximus, beatæ Marthæ procuratrix, et comitissa ^e, mulier magnæ devotionis et fidei. Hæc, mira since-

ritate, Salvatoris Incarnationem credens, mira fiducia confidens ^f, Principumque et Phariseorum qui accedebant calumniis confundens, *extollens vocem de turba dixit* Salvatori : *Beatus venter qui te portavit, qui tibi in carne valituro sementinam suæ carnis materiam ministravit; et beata ubera quæ te lactaverunt, et, ex eadem suæ carnis sementina origine, tibi nutriendo lac suggesserunt*. Cui Salvator : Non solum, inquit, ut tu asseris, beata est mater quæ me, qui Verbum Dei sum, ex sua carne genuit, quæ me suo lacte nutritiv, *quinimo beati qui audiunt recipiunt, et concipiunt Verbum Dei in utero mentis suæ* ^g (*Luc. xi, 27, 28*) : memorato gratiarum dono ^h eodem gaudent; namque per fidem semen Verbi uberibus spei et charitatis enutriunt et **B** *custodiunt illud*.

CAP. XII. — Ubi peccatricem liberat Christus.

Et, die quarto scenopegiarum ⁱ, ascendit Jesus in templum, et docebat. Vespere autem facto, egressus cum discipulis, ascendit in montem Oliveti, in Bethaniam, castellum Mariæ et Marthæ, ubi erat Lazarus amicus ejus, apud quem hospitabatur. E quo enim ejus familiaritatem meruerunt, et hospitem eum assidue habuerunt, tum in Magdalo, civitate

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

negare nequiverant sinistra interpretatione pervertere laborabant, quasi non hæc divinitatis, sed immundi spiritus opera fuissent, id est Belzehub, qui deus erat Accaron. Nam quidem *Bel* ipse est Baal. **C** *Zebub* autem musca vocatur..., id est, vir muscarum : ob sordes videlicet immolaticii crnoris, ex cujus spurcissimo ritu, vel nomine, principem dæmoniorum cognominabant. *Rabani Comment. in Math.*, lib. iv, cap. 11. *Ex Beda in Lucam*, lib. iv, cap. 11.

^a *Quomodo potest quisquam intrare in domum fortis et vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit fortem, et tunc domum ejus diripiet?* Fortem, diabolum dicit... V. sa ejus, homines ab eo deceptos; domum ejus, mundum... Ostendit ergo per parabolam sed jam manifestissimam, Dominus, quod non corde fallax operatione, cum dæmonibus, ut calumniabantur, sed diversa prorsus atque adversa virtute divinitatis, homines a dæmonibus liberaret. *Rabani in Math.*

^b *Digitus Dei, sicut Evangelium manifeste loquitur, Spiritus sanctus intelligitur. Rabani in Exodum*, lib. i, cap. 15. *Allegoria in sacram Scripturam*.

^c Occupatus erat Dominus in opere sermonis, in doctrina populorum, in officio prædicandi. Mater et fratres foris stant et ei desiderant loqui : tunc quidam nuntiat Salvatori quod fratres, et mater sua stant foris quærentes eum. Videtur mihi iste qui nuntiat non fortuito et simpliciter nuntiare, sed insidias tendere, utrum spiritali operi carnem et sanguinem præferat; et ideo matrem se nosse dissimulat, ut quæ ei mater sit, qui propinqui, non per cognationem carnis, sed per conjunctionem Spiritus, designat. *Ibid.*

^d *Is qui voluntatem Dei fecerit, soror et frater Domini dicitur, propter utrumque sexum, qui ad fidem colligitur... Sed sciendum est nobis quia qui Jesu frater et soror est credendo, mater efficitur prædicando. Quasi enim parit Dominum quem cordi audientis infunderit. Et mater ejus efficitur, si per ejus vocem amor Domini in proximi mente genera-*

tur. Rabani, Ibid., p. 79. *Ex Beda in Marc.*, cap. 4, lib. 1.

^e *Isti sunt mater mea qui me quotidie in credentium animis generant. Isti sunt fratres mei qui faciunt opera Patris mei. Non ergo, juxta Marcionem et Manichæum, matrem negavit, ut natus de phantasinate putaretur, sed et apostolos cognationi prætulit, ut et nos in comparatione dilectionis carni spiritum præferamus. Ibid.*

Mater, prædicator quilibet, ut in Evangelio : *Ipse meus frater, et soror et mater*, quod prædicator, docendo alios in fide, parit. *Rabani Allegoria in sacram Scripturam*.

^f Comitissa, hic idem esse videtur ac procuratrix.

^g Magnæ devotionis et fidei hæc mulier ostenditur, quæ tanta Domini incarnationem præ omnibus sinceritate cognoscit, tanta fiducia confitetur. *Beda in Lucam*, lib. iv, cap. 11.

^h *In apographo nostro legitur hoc in loco* : Valituro, forte nascituro, ut apud *Beda* : Maria... nascituro ex humanis membris Unigenito Dei carnis suæ materiam ministravit... qua enim consequentia ejus lacte credatur nutritus, cujus semine negatur (ab hæreticis) esse conceptus? cum ex unius ejusdemque fontis origine, secundum physicos, uterque liquor emanare probetur. Nisi forte putanda est Virgo sementivam suæ carnis materiam nutriendo in carne Dei Filio suggerere potuisse, incarnando autem quasi majori et inusitato miraculo minime potuisse. *Beda in Lucam*, lib. iv, cap. 11.

ⁱ *In apographo legitur : Utrumque mentis sua memoriam gratiam dari.*

^j Dies erant celeberrimi scenopegiæ, id est, tabernaculorum, quando per septem dies in umbraculis (Hebræi) habitabant, sumentes sibi spatulas palmarum, et ramos ligni densarum frondium, et salices de torrente, et lætabantur coram Domino Deo suo, in communicationem exitus illorum de Ægypto, quod Dominus eos in tabernaculis habitare fecerit, cum eduxerit eos de terra Ægypti. *Rabani de Institutione clericorum*, lib. ii, cap. 47.

Galilææ, tum in Bethania, trans Jordanem, tum in Judæa, in Bethania, juxta Jerusalem. O vere felices, multumque beati, qui tantum hospitem meruerunt habere, pascentes panem angelorum, a quo et ipsi pascebantur! Octavo enim, die scenopegiarum, descendens a Bethania, Salvator venit diluculo in templum, et omnis populus venit ad eum, et sedens docebat eos (Joan. viii, 2). Ubi, quam misericorditer, quamque prudenter, quamdam peccatricem mulierem a mortis periculo liberavit, quamvis excessum facere videamur, breviter referemus. Placebat populis Salvator vehementissime, quoniam misericordiam a commendabat et pietatem. Pharisei vero semper insidiabantur ei, et invidabant, quia peccatores suscipiebat. Et quærentes capere ex ore ejus aliquid quod vel juste vituperari, vel damnari deberet, adduxerunt ei mulierem tunc in adulterio deprehensam, dicentes intra se: Tentemus eum de justitia, an contra eam dicat, ut misericordiæ prædicator. Si dicat lapidandam adulteram, populus contemnet doctrinam ejus, contra quam dederit sententiam. Si dixerit dimittebam, conclamabimus: Hostis legis, contrarius Moysi, inimicus Dei, reus est mortis, et cum adultera lapidandus^b. Et accedentes: Magister, inquit, hæc mulier modo deprehensa est in adulterio: in lege autem Moyses mandavit nobis hujusmodi lapidare; tu ergo quid dicis? Ad hæc sapientia Dei, Deus, non statim judicavit, sed nec statim respondit; sed adverso ut sedebat vultu, inclinans se, deorsum digito scribebat in terra illorum peccata, qui peccatricem accusabant. Propria enim peccata, quæ scriberet, non habebat. Dedit nobis Salvator in hoc nimis utile exemplum, alicujus malis auditis, non statim judicare, sed prius digito discretionis^c, nos met discutere, an forte in similia, vel deteriora

lapsi simus, vel labi possemus. Instabant interim Pharisei, sententiam ejus quærentes, jam prænuntiantes [Cod., præmasticantes], jam cachinnantes, eum nullo modo posse evadere: quippe vel contra justitiam, vel contra misericordiam judicaret. Verum non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum (Prov. xxi, 5). Erexit ergo se Christus, daturus sententiam: docens rectos esse debere eos qui condemnare volunt reos; erexit se, et, salva misericordia, judicavit justitiam^d: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. Sic data prudenter sententia, iterum se inclinans, scribebat in terra: vultum alio vertens, ut liberum esset Pharisæis exire^e; quos sciebat tunc malle longius abesse, quam plura interrogare. Nos quoque docet, qui, data sententia, iterum inclinatur et scribit, ut non solum antequam judicemus, sed etiam post datam sententiam, cum tremore, humiliter investigemus conscientiam, ne forte deteriorem meruerimus sententiam^f. Abierunt illi, induti ut diploide confusione; remansit ergo misericordia et miseria^g, in medio stans (Psal. cviii, 29). Erexit denique se Salvator, daturus sententiam misericordiæ, qui prius erectus dederat sententiam justitiæ: Mulier, inquit, ubi sunt qui te accusabant? An forte ego fugavi eos? Nemo te condemnavit? quæ dixit: Nemo, Domine: quia nullus eorum sine peccato, sed tu, qui solus es sine peccato, si vis, potes me condemnare. Cui Salvator: Nemo, inquit? Nec ego te condemnabo pro præteritis^h; vade, cave de futuris, et amplius noli peccareⁱ.

CAP. XIII. — Ubi Lazarus languet et moritur; Christusque mandatur.

Hieme vero jam mediante, die quintodecimo

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

^a Cod. misericordias. Apud Alcuinum, misericordiam quam semper docebat.

^b Similia Rabanus habet in Matthæum de Phariseis a Salvatore quærentibus: an liceret homini dimittere uxorem suam quacunque ex causa. Et hic notanda mentium distantia in turbis et pharisæis: hæc conveniunt ut doceantur, et sui sauentur infirmi. Illi accedunt ut Salvatorem ac doctorem veritatis tentando decipiant. Interrogant ergo eum utrum liceat homini dimittere uxorem suam, qualibet causa, ut quasi cornuato teneant syllogismo, et quodcunque responderit captionem patiat. Si dixerit dimittebam esse uxorem qualibet ex causa, et ducendas alias, pudicitiam prædicator sibi videbitur docere contraria. Sin autem responderit non omnem ob causam debere dimitti, quasi sacrilegi reus tenebitur, et adversus doctrinam Mosi, ac per Mosen Dei, facere. Rabani in Matth., lib. vi, cap. 19. Vide Bedam in Matth., lib. iii, cap. 19; Alcuin., t. I, p. 544

Hinc nos invenimus accusandi occasionem, et reum facimus tanquam legis prævaricatorem: dicentes ei, Hostis es legis, contra Moysen respondes, imo contra eum qui per Moysen legem dedit: reus es mortis, cum illa et tu ipse lapidandus. S. August. in Joann., cap. 8, Tractat. xxxiii, n. 4, tom. III, part. II, p. 531.

^c Digitus, discretio, ut in Evangelio, digito scribebat in terram, quod humili discretionem terrenum

cor nostrum perscrutari debemus. Rabani Allegorie in sacram Scripturam.

^d Ecce Dominus in respondendo et justitiam servaturus est et a mansuetudine non recessurus. S. August., Ibid., n. 4.

^e Aliter interpretatur S. Augustinus in Joan. cap. 8. Tractat. xxxiii, n. 5. Dominus autem cum eos illo telo justitiæ percussisset, nec dignatus est cadentes attendere: sed adverso ab eis obtutu, rursus digito scribebat in terra. — Rabanus autem, Albini discipulus, sequitur magistrum, qui ipsemet Bedam magistro suo adhærens, ait: alio vultum intendens libertatem eis daret exire. Alcuin., in Joan.

^f Similia apud Alcuinum. Ibid.

^g Relicti sunt duo, miseria et misericordia. S. August., ibid., n. 5.

^h Nec ego te condemnabo: Sed facta secunda de præterito, cave futura. S. August., ibid., n. 8.

ⁱ Hanc de muliere adultera narrationem interponit Rabanus, eo quod Ecclesiæ ex gentibus typus fuerit mulier ista, quemadmodum et Magdalena. Mulier adultera, quæ offertur Domino a Judæis lapidanda, Ecclesia est: quæ prius relicto Deo, in idolis fuerat fornicata: quam volebat synagoga zelans interficere: Christus salvat per remissionem delicti: nec sinit eam perire, qui novit veniam condonare peccantibus. Rabani de Universo, lib. iv, cap. 1.

mensis caelesti, facta sunt encœnia in Jerosolymis ^a; A et ambulabat Salvator in templo in porticu Salomonis, ubi, cum prædicaret, et diceret: *Ego et Pater unum sumus, sustulerunt lapides Judæi, ut lapidarent eum* (Joan. x, 22, 30). At ille exiit de manibus eorum, et abiit iterum trans Jordanem in Bethaniam Galilææ, castellum Mariæ et Marthæ, ubi Baptista Joannes fuerat baptizans primum; et mansit illic. Cum ecce interim amicus ejus Lazarus languens erat in Bethania Judææ, castello itidem Mariæ et Marthæ sororum ejus. Miserunt ergo sorores ejus trans Jordanem ^b, ad Salvatorem in Bethaniam, dicentes: *Ecce quem amas infirmatur* (Joan. xi, 1, 2). Sufficit, inquiunt, nuntiare dilecto dilecti languorem: amicus noster est, Lazarus amat, nec facile deseret quem dulciter amat ^c. Audiens hæc B Salvator: *Infirmitas hæc, inquit, erit ad miraculum, non ad mortem* ^d; sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per illam. Diligebat autem Jesus Martham et sororem ejus Mariam et Lazarum. Ille languens, illæ tristes, omnes dilecti; sed a quo dilecti? Diligebat eos Jesus, languentium Salvator, imo etiam mortuorum suscitator, et tristium consolator ^e. Diligebat enim Jesus Martham, et sororem ejus Mariam, et Lazarum. O felix et gloriosa generatio! quamvis enim Veritas dicat: *Ego diligentes me diligo*, raro tamen inveniuntur, in Scripturis, fideles qui a Domino diligi specialiter designentur ex nomine. Ut igitur audivit Salvator quia Lazarus infirmabatur, distulit ire; distulit subvenire; ut faceret eum a morte redire. Et tunc quidem mansit C ubi tunc erat in Bethania Galilææ, duobus diebus, ut quadriduum impleretur ^f. Interea dira febris corpus Lazari urebat. Medici nil poterant, medicamenta nil proderant; nihil igitur ægro remedii, nisi Dominus velit ei mederi. Assident juvenis lecto sorores, adventum Jesu pollicentes, virum spiranti sanitatem promittunt. Vapore denique pectoris vi februm desiccato, vitalis spiritus evaporat. Plorant juvenem.

NOTÆ POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

^a Encœnia festivitates erant dedicationis templi. Illum enim diem quo dedicatum est templum a Salomone Judæi solemniter celebrabant. Rabani de Institutione clericorum, lib. ii, cap. 45.

^b Miserunt ubi erat Dominus, trans Jordanem scilicet. Beda in Joan., cap. 11. Ex S. Aug. in Joan., cap. 11, tractat. XLIX, n° 5.

^c Ecce quem amas infirmatur. Sufficit ut noveris, non enim amas et deseris. Beda, *ibid.* Ex S. Aug., *ibid.*

^d Non est ad mortem, sed potius ad miraculum. Beda, *ibid.*

^e Ille languens, illæ tristes, omnes dilecti. Sed diligebat eos et languentium Salvator, imo etiam mortuorum suscitator; et tristium consolator. Alcuin. Comment. in Joann., cap. 11, lib. v. Ex S. August., *ibid.*, n° 7.

^f Tandiu tempus ductum est, quousque quadriduum completeretur. Beda, *ibid.*, ex S. Aug. *ibid.*, n° 7.

^g Videte quemadmodum discipuli territi fuerint. Beda, *ibid.* Voluerunt consilium dare Domino, ne moreretur, qui venerat mori, ne ipsi morerentur. Beda, *ibid.* Alcuin., *ibid.*, in Joan., cap. 11, p. 375.

PATROL. CXII.

scissis induviis, sanctæ sorores; complexæ mortuum incumbunt cadaveri. Cernere erat genas sanguine madentes, stertibus oculos tenebratos, ejulatus aera plena faneris. Denique factis exsequiis, celebri pompa corpus effertur; clauditur marmore Lazarus quodam; lapis quo clauditur lacrymis irrigatur. Et quoniam nobilis erat progenie, moribusque nobilior, actu innocens, verbo discretus, manu largus, animo liberalis, advenerant Bethaniam, ad consolandum eum, nobiliores Jerosolymorum, qui etiam exsequiis ejus interfuerunt.

CAP. XIV. — Ubi Dominus sibi timentes apostolos arguit, de somno amici disputat Thomæ devotionem approbat, et Marthæ fidem.

Interea Salvator, post duos dies, dixit duodecim discipulis suis: *Eamus in Judæam iterum* (Joan. xi, 7). Territi apostoli, consilium dederunt Domino, ne moreretur, qui venerat mori; ne et ipsi morerentur ¹. Rabbi, inquiunt, nunc quærebant te Judæi lapidare, et iterum vadis illuc? Respondit Jesus: *Nonne duodecim horæ sunt diei? si quis ambulat in nocte, offendit: quia lux mundi non est in eo; si autem ambulaverit in die, non offendit: quia lucem hujus mundi videt.* Ego sum dies, ego sum lux mundi; vos horæ duodecim ²: meum est præcedere; vestrum sequi, ut horæ diem sequantur ³. Sinite igitur me pati; non mihi detis consilium; sed me sequimini, si non vultis offendere ⁴. Hæc ait, et post hæc dicit eis: *Lazarus amicus noster dormit, sed vado ut a somno suscitem eum.* Ad hæc discipuli responderunt, secundum quod intellexerunt: *Domine, si dormit, salvus erit; somnus enim ægrotantium salutis solet esse indicium* ⁵. Dixerat autem Jesus de morte illius; illi autem putaverunt quia de dormitione somni diceret. Tunc ergo dixit eis Jesus manifeste: *Lazarus mortuus est; et gaudeo propter vos, ut credatis me nihil latere: quia non eram ibi, et tamen scio quia mortuus est* ⁶; sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas ad

Ex S. Aug., in Joan. cap. 11, tract. XLIX, n° 8.

¹ Sol justitiæ Christus omni tempore totum illuminat orbem. Et sicut dies duodecim horis usque ad occasum volvit, ita dies verus, Christus per duodecim apostolos suos... illustrat fideles. Rabani de Universo, lib. iv, cap. 1.

Duodecim horæ diem complent, Domino attestante, qui ait: *Nonne duodecim horæ sunt diei? Ubi quamvis allegorice se diem, discipulos vero, qui a se illustrandi fuerant, horas appellaverit, etc.* Rabani, *ibid.*, lib. x, cap. 3.

² Horæ diem sequuntur. Alcuin., *ibid.*

³ Nolite mihi consilium dare, quos a me consilium oportet accipere. S. Aug., *ibid.*, n° 8. Si ego sum, inquit, dies, et vos horæ, nunquid horæ diei consilium dant? horæ diem sequuntur, non dies horas. Hoc ergo ait de compendio: *Me sequimini, si non vultis offendere.* S. Aug., n° 8.

⁴ Responderunt quomodo intellexerunt: *Domine, si dormit, salvus erit.* Solent enim esse somni ægrotantium salutis indicium. Alcuin. *ibid.*, Beda, *ibid.* Ex S. Aug., *ibid.*, n° 11.

⁵ Gaudeo propter vos ut credatis quia non ibi eram:

condiscipulos suos : *Eamus et nos et moriamur cum eo.* Ecce verus amantium affectus, vel cum eo vivere, vel cum eo mori. *Venit jam Christus, et invenit eum quatuor dies jam habentem in monumento. Erat autem Bethania juxta Jerosolymam, quasi stadiis quindecim, duobus milliariis, stadio minus : multi autem ex Judæis venerant ad Mariam et Martham, ut consolarentur eas de fratre suo. Martha ergo, ut audivit quia Jesus venit, occurrit illi. Maria autem domi sedebat. Dixit ergo Martha ad Jesum : Domine, si fuisset hic, frater meus non fuisset mortuus ; sed et nunc scio, quia quæcunque poposceris a Deo, dabit Deus ; et scio quia potes eum suscitare si vis, sed hoc tuo, Domine, relinquo arbitrio ; non rogo ut suscites : quia non præsumo, quia nescio, an sit utilis facti in eo resurrectio.* *Dicit illi Jesus : Resurget frater tuus. Dicit ei Martha : Scio quia resurget in resurrectione generali, in novissimo die. Dicit ei Jesus : Ego sum resurrectio et vita, quia sum vita, per me resurget ; per me tunc resurget, si volo et nunc. Qui credit in me, vitam, etiam si mortuus fuerit corpore, vivet, ut vivit Abraham, Isaac et Jacob, quorum Deus sum, sicut vivorum. Credens in me, etiam mortuus, vivit ; non credens in me, etiam vivus, mortuus est. Et omnis qui dum vivit in carne, credit in me, et si ad tempus moriatur secundum carnem, non morietur in æternum ; quia vivet in anima, interim, donec in corpore resurgat.* Et cum hæc dixisset adjecit : *Credis hoc ?* Sciens Marthæ fidem, quævisit confessionem ; *corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* *Ait illi : Utique, Domine, ego credidi, quia tu es Christus, Filius Dei vivi, qui pro salute mundi in hunc mundum venisti.*

Cap. XV. — *Ubi Mariam plorantem videns Salvator, lacrymatus est.*

Post hæc verba, abiit Martha, et vocavit sororem suam suppressa voce, dicens : *Magister adest, et vo-*

cat te. In quibus verbis ostenditur, quia Dominus Mariam vocavit ; quod Joannes tacuit, nisi quando vel quomodo Mariam vocaverit, narrationis brevitate servata. *Maria, ergo, ut audivit se a Domino sciscitari, surrexit cito, et venit ad eum. Nondum enim venerat Jesus in castellum, sed erat adhuc in illo loco ubi occurrerat ei Martha. Judæi igitur, qui cum ea erant in domo, et consolabantur eam, cum vidissent Mariam quia cito surrexit, et exiit, putantes illam festinare, ut doloris suis solatium lacrymis quæreret, secuti sunt eam dicentes : Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi. Maria ergo, cum venisset ubi erat Jesus, videns eum cecidit ad pedes ejus, et dixit ei : Domine, si fuisset hic, non esset mortuus frater meus, te enim præsentem, nulla unquam infirmitas ausa fuit apparere, apud quas vita consueverit hospitari. Jesus ergo, ut vidit Mariam plorantem, infremuit spiritu, et turbavit seipsum : quia voluit, quando voluit, quem alius turbare non potuit. Sed et hodie, quando peccator computans quæ bona Dei a Deo accepit, quæ mala pro bonis Deo reddiderit, fremit in spiritum, et compungitur, et conturbatur. Fremit vero fides in homine dum de peccatis increpat se : Christus fremit in eo, Christus turbatur, quia fides de Christo, Christus est in corde. Et dixit Jesus : Ubi posuistis eum ? Dicunt ei : Domine, veni et ride. Et lacrymatus est Jesus. O magnæ pietatis affectum ! o magni amoris argumentum ! o inæstimabilis familiaritatis indicium ! quis æstimare sufficeret alterum illam, qui tunc inter Dominum salvatorem et ejus amicam Mariam fervere cebat amorem, cujus indicium scimus illum dulcissimum lacrymarum ardorem ! Credo, revera, amorem illum omni humanæ, imo et angelicæ creaturæ incomprehensibilem. Et lacrymatus est Jesus. O lacrymas dignissimas reverentia, et non sine lacrymis nominandas ! lacrymas Filii Dei, quæ de purissimis pupillis ejus ebullerunt, quæ de pulcherrimis ejus oculis distillaverunt,*

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

Ut jam inciperent admirari, quia Dominus potuit dicere mortuum, quod nec viderat, nec audierat. *Ut credatis ut amplius robustiusque credatis. S. Aug., ibid., n° 11.*

^a Et in quodam Alcuini codice : et moriamur. In vulgata : ut moriamur.

^b Non dixit, sed et modo rogo te ut resuscites fratrem meum ; unde enim sciebat, si fratri ejus resurgere utile foret ? Hoc tantum dixit : Scio quia potes. Si vis facis : utrum enim facias judicii tui est, non præsumptionis meæ. *Sed et nunc scio quia quæcunque poposceris a Deo, dabit tibi Deus. Beda in Joan., cap. 11, ex S. Aug. in Joan. cap. xi, tract. XLIX.*

^c Per quem tunc resurget, potest modo resurgere, quia ego sum resurrectio et vita. *Beda, ibid.*

^d Similia fusiuss apud Alcuinum, ex S. Augustino. *Crede ergo : etsi mortuus fueris, vives. Si autem non credis, et cum vivis, mortuus es. Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit in carne, vivet in anima, donec resurgat caro, nunquam postea moritura. Beda, ibid., ex S. August., ibid., n° 15.*

^e Et dixit eis Jesus : *Creditis quia possum hoc facere vobis ?* Fidem eorum ipse noscens interrogat, ut fidem confessio promat, et confessionem virtus consequatur, salusque virtutem comitetur ; quia ut Apo-

stolus ait : *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Rabani Comment. in Math., lib. III, cap. 9.

^f Advertendum est quemadmodum suppressam vocem silentium nuncupavit... advertendum etiam quemadmodum Evangelista non dixerit ubi vel quando vel quomodo Mariam Dominus vocaverit, ut hoc in verbis Marthæ potius intelligeretur, narrationis brevitate servata. *S. August. ibid., n° 16. Alcuinus vero veritatem servat. Ibid. Beda veritate servata. Ibid.*

^g Putantes enim Judæi propterea illam festinare, ut doloris sui solatium lacrymis quæreret, secuti sunt eam. *S. August., ibid., n° 17.*

^h Attendisti enim te, vidisti te reum, computasti tibi : illud feci, illud commisi... quid facio ? quo eo ? unde vado ? Quando ista dicis, jam fremit Christus : quia fides fremit. Si ipsa fides intus, ibi est Christus fremens ; si fides in nobis, Christus in nobis. Quid enim aliud, ait Apostolus, habitare Christum per fidem in cordibus vestris ? Ergo fides tua de Christo, Christus est in corde tuo. *S. August. in Joan., cap. 11, tractat. XLIX, n° 19. Similia apud Bedam et apud Alcuinum.*

quæ sereuissimam vultum ejus irrigaverunt, cum videas Mariam plorantem, infremuit spiritu, et turbavit seipsum! Et lacrymatus est Jesus. Diligebat enim Jesus Martham et sororem ejus Mariam, et Lazarum. Dixerunt igitur Judæi: Ecce quomodo amabat eum. Quidam autem ex eis dixerunt: Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere ut hic non moreretur? Potuit, sed noluit; quia plus est mortuum suscitare, quam infirmum sanare.

CAP. XVI. — Ubi Christus orat et Lazarum resuscitat.

Jesus ergo, rursus fremens in semetipso, venit ad monumentum. Fremat et in te, quicumque es qui premeris peccandi consuetudine, si vis reviviscere. Erat autem spelunca, et lapis suppositus erat ei, ut ait Jesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha: Domine, jam setet, quatruiduanus est. Dicit ei Jesus: Nomen dixi tibi, quoniam si credideris, videbis gloriam Dei? Et quæ est gloria Dei? Quod ubi abundavit delictum, superabundavit gratia (Rom. v. 20); et quod illa magis diligit cui plus dimittitur (Luc. vii). Tulerunt ergo lapidem. Jesus autem, elevatis sursum oculis, dixit: Pater, gratias tibi ago, quia non audivi te. Ego autem sciebam, quia semper me audis; sed propter populum qui circumstat, dixi: Ut credant, quia tu me misisti. Hæc cum dixisset, voce magna clamavit. Voces magna clamavit: quia

A difficile surgit, quem moles malæ consuetudinis premit; et apud Zachariam: Iniquitas sedet super talentum plumbi (Zach. v, 7). Ideo, voce magna clamavit, ideo fremit, ideo turbatus est, ideo lacrymatus est. Et ait: Lazare, veni foras. Et statim prodiit qui mortuus fuerat, ligatus manus, et pedes institis; et facies illius erat sudario ligata. Sic, sic peccator ligatur, in tenebris interioribus, obduratione mentis; et in tenebris exterioribus erit debito futuræ damnationis. Sed quem prius, per se, a vinculo mortis, Christus intus absolvit; statim apostolos de foris solvere præcepit. Et dixit eis: Solvite eum et sinite abire (Joan. xi, 44): Ego enim dixi: Dii estis (Psal. lxxxii, 6); et Dii non detrahes; et Servum ut liber fiat applicabis ad deos (Exod. xxii, 28; xxi, 6). Errant, igitur, qui dimittere peccata ita soli Deo tribuunt, ut in eo participare hominem negent. Et contra Dei vetitum diis detrahunt, qui eis a Deo datam potestatem tollunt. Solus Deus bonus est; solus Deus facit mirabilia; solus Deus peccata dimittit (Matth. xix, 17; Psal. lxxxi, 18; Luc. v, 21); sine Deo, nemo bonus: sine Deo, nemo facit mirabilia: sine Deo, nemo potest peccata dimittere. Nemo bonus, nisi solus Deus; nemo facit mirabilia, nisi solus Deus; nemo potest dimittere peccata, nisi solus Deus. Mentitur igitur, qui dicit de justo Joseph: Vir bonus et justus (Luc. xxiii, 50); qui de beato viro: Fecit enim mirabilia

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

* Qui noluit facere ut non moreretur, plus est quod facturus est, ut mortuus suscitetur. S. August., *ibid.*, n° 21.

^b Jesus ergo rursus fremens in semetipso, venit ad monumentum. Fremat et in te, si disponis reviviscere. Omni homini dicitur, qui premitur pessima consuetudine. S. August., *ibid.*, n° 22.

^c Spelunca prava mens, ut in Evangelio: Erat autem spelunca, et lapis superpositus erat ei, id est erat profunda per malitiam, et tenebrosa per ignorantiam peccatoris conscientia, et insensibilitas dicitur inerat ei. Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam.

^d Lazarus quem Dominus quatruiduanum fetentem le monumento suscitavit significat mundum, quem gravissima peccati consuetudo corruerat, qui tamen quarto die mortis suscitatur. Prima enim dies mortis est tracta de Adam propago mortis. Altera dies mortis est transgressio legis naturalis. Tertia dies mortis, prævaricatio date legis. Quarta dies mortis est contemptus Evangelicæ prædicationis, in qua die Dominus suum opus respiciens misericorditer suscitare dignatus est. Rabani de universo, lib. v, cap. 1. Similia apud Bedam in Joan. et fusius apud Alcuinum; ex S. August., *ibid.*

^e Quædam a librariis forte prætermissa, ex Augustino restitui possent. Ait enim: Quid est videbis gloriam Dei? quia et potentem et quatruiduanum resuscitat. Omnes enim peccaverunt et egent gloria Dei; et: Ubi abundavit peccatum, superabundavit et gratia. S. August., *ibid.*, n° 23. Verba, hæc gloria Dei, hoc in loco duplicata, amanuensis erratum inuere videntur.

^f Voce magna clamavit. Quam difficile surgit, quem moles malæ consuetudinis premit. Ex S. August. *ibid.*

^g Plumbum pondus peccati, ut in Zacharia: Ecce talentum plumbi portabat: id est, magnitudo pec-

cati augebatur. Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam.

^h Quidam non solum cogitando vel faciendo illicita, sed et ipsa peccandi consuetudine se quasi sepeliendo corrumpunt... nam ad hoc intimandum resuscitavit Lazarum, quatuor dies in monumento habentem, et... jam fetentem... Quatruiduanus vero mortuus, ut longa prementis sepulcri claustra evadere posset, fremuit spiritu Jesus, turbavit seipsum, lacrymas fudit, rursus fremuit, ac voce magna clamavit: Lazare, veni foras. Et sic tandem, qui erat desperatus discusso tenebrarum pondere, vita est lucique redditus. Rabani Comment. in Matth., lib. iii, cap. 9.

ⁱ Interiores tenebras dicimus cœcitatem cordis, exteriores vero tenebras æternam noctem damnationis. *Ibid.*, lib. vi.

^j Similia apud Alcuinum. Ideo cum processisset mortuus adhuc ligatus, consistens et adhuc reus, ut solverentur peccata ejus, ministris hoc dixit, id est discipulis: Solvite eum. Beda in Joan. cap. 11; ex sancto Augustino, *ibid.* Quis, inquit, potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Sed, licet nescientes, verum dicebant, quia nemo dimittere peccata, nisi Deus, potest. Qui per eos quoque dimittit, quibus dimittendi dedit potestatem. Errant itaque Judæi... Sed multo dementius errant Ariani... Rabani Comment. in Matth., lib. iii, cap. 9. Et Homil. fer. vi Pent. Ex Beda in Luc. lib. ii, cap. v. Ex qua resurrectione, quæ gesta in illius est corpore, signatur qualiter nos resuscitemur in corde, cum videlicet mortuo dicitur: Veni foras; ut nimirum homo in peccato suo mortuus, et per molem malæ consuetudinis, eam sepultus, quia intra conscientiam suam abscondit, jacet per nequitiam, a semetipso foras exeat per confessionem. S. Greg. Mag., lib. xxii, in cap. xxxi Job

in vita sua (Eccl. xxxi, 9); vel Christus, qui dicit: *A* *erat Pascha, dies festus, Judæorum. Dederunt autem Quorum remiseritis peccata remittuntur eis* (Joan. x, 23). Non. Imo, ipse Deus facit quod per eum homo facit; imo multo melius et verius, homo facit quod per eum Deus facit. Non enim dixit Deus Petro: Quod solutum fuerit in cælo prius, tu solves in terra postea (Matth. xvi, 19), sed e converso. Sententiam ergo Petri non præcedit, sed subsequitur sententia cæli. Non est ergo aliud Domini, dare homini potestatem dimittere peccata, nisi ipsum Deum, per hominem, peccata dimittere. Quod si homo peccatorum suorum vere pœniteat, nec tamen ad confessionem pervenire possit ^a, confidenter pronuntio: quod cum eo summus sacerdos complet, quod mortalis non potuit; et apud Dominum, factum constat, quod homo quidem vere voluit, sed non valuit adimplere: si tamen confessionem non contemptus exclusit, sed impedivit necessitas ^b.

CAP. XVII. — *Ubi ad cœnam Martha ministrat, Lazarus accumbit, Maria pedes ungit.*

Multi autem ex Judæis qui venerant ad Mariam, et viderant quæ fecit Jesus, crediderunt in eum. Quidam autem, ex ipsis, abierunt ad pharisæos, et dixerunt eis quanta fecit Jesus. Collegerunt ergo pontifices et pharisæi consilium in unum, in quo Caiphas, pontifex, prophetauit: Quod Jesus moriturus erat pro gente Judæorum. Ab illo ergo die, non dubium quin et prius, sed ex tunc diffinitive, cogitaverunt ut interficerent eum. Jesus autem non palam apud Judæos (ambulabat), sed abiit in regionem iuxta desertum, in civitatem quæ dicitur Ephrem; et ibi morabatur cum discipulis suis. Proximum autem

A *erat Pascha, dies festus, Judæorum. Dederunt autem pontifices mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit Jesus, indicet ut apprehenderent eum* (Joan. xi, 45-56). Jesus vero, sciens eos conspirasse contra se, rediit Bethaniam, juxta Jerosolyman ^c, quasi agnus ad victimam ^d, ante sex dies Paschæ, sequenti feria sexta, immolandus, sexta hora crucifigendus; qui sex diebus omnia creaverat, sexta die hominem formaverat, qui sexta ætate, ad redimendum hominem, advenerat ^e. Erat tunc dies sollemnis sabbati, *feceruntque et cœnam, ibi, in domo Simonis leprosi* (Joan. xii, 2; Matth. xxvi, 6), quem a lepra jam pridem mundaverat ^f. Discubuit ergo Jesus, et duodecim apostoli, et multi qui convenerant. *Lazarus, vero, unus erat ex discumbentibus cum eo* (Joan. xii, B 2), ut non phantasma, sed vere vivens probaretur ^g. *Et Martha* quidem beatissima, more solito, ministrabat mensis, larga manu, vultu hilari, et animo liberali; *Maria* vero Magdalena, omnium ministrum Christi primiceria, non oblita sui, quippe quam zelus ingens, et ardor amoris Christi, quiescere non sinebat: *accepit libram unguenti pretiosi, et accedens ad Salvatorem, cum summa reverentia, unxit pedes ipsius recumbentis* (Joan. xii, 5; Matth., xvi). Erat autem unguentum illud fidele, pisticum, non similibus herbis, aut radicibus adulteratum, ut pigmentariorum mos est, convenientium fraudare odoratum simul et intuitum ^h. Et erat ex narde compositum, frutice aromatica, quæ situm redolet, aut cyperum ⁱ; gravi et crassa radice fragiliq;e, quamvis pingui, aspera sapore, folio parvo denique, spicatum quoque erat unguentum: cacumina quippe nardi in aristas se spargunt; celebrantque

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

^a Confessio est peccati ut in Psalmis: *Confitebor tibi adversum me injustitiam. Rabani allegoriæ in sacram Scripturam.*

^b Hortatur nos sæpius sancta Scriptura ad medicamenta confugere confessionis, non quod Deus indigeat confessionis nostræ, cui omnia præsto sunt quæ cogitamus, loquimur et agimus. Sed nos aliter salvi fieri non possumus, nisi consteamur pœnites, quod inique gessimus negligentibus. *Rabani de Agone Christiano, lib. iii, de Compunctione.*

^c Appropinquante autem tempore passionis appropinquare voluit Dominus loco passionis; ibique proximus manere, ubi constituto ac præfinito ante sæcula tempore inveniri posset ab eis per quos erat passio complenda. *Rabani in Matth. lib. vi, c. 21.*

^d Salvator noster quasi agnus ad occisionem ductus et in sacrificium altaris oblatus peccatorum remissionem universo præstitit mundo. *Rabani in Num. lib. iv, cap. 19.*

^e Sex diebus consummavit Deus omnia opera sua. Sex ætatibus humanum genus in hoc sæculo per successiones temporum Dei opera insinuant. Quarum prima est ab Adam usque ad Noe, secunda a Noe usque ad Abraham, tertia ab Abraham usque ad David, quarta a David usque ad transmigrationem Babylonice, quinta deinde usque ad humilem adventum Domini nostri Jesu Christi, sexta quæ nunc agitur usquequo mundus finiatur; septima vero intelligitur in requie sanctorum: *Rabani in Genesis lib. i, cap. 10. Jam sextum sæculum sit in adventu Domini nostri Jesu Christi. Nam sicut in illa sexta die primus homo*

Adam... formatus est, sic et in ista sæculi ætate sexta Christus natus est. *Ibid.*, similia apud Alcuinum.

^f *In domo Simonis leprosi.* Non quod leprosus ille tempore permaneret, sed qui ante leprosus postea a Salvatore mundatus est, nomine pristino permanente, ut virtus curantis appareat. *Rabani in Matth. lib. viii, cap. 26; ex Beda; ex S. Hier.*

^g Et ne dicerent machinatores calumniarum phantastice suscitatum fuisse Lazarum, facta ibi Domino cœna, et ipse unus erat ex discumbentibus cum eo. *Beda in Joan., cap. 12. Ne putarent homines phantasma esse factum, quia mortuus surrexit, unus erat ex recumbentibus. S. August., ibid., tract. i, num. 5.*

^h Unguentum autem pisticum, id est fidele, ideo dicitur, quia sæpe solent aliqui medicorum unguenta pretiosa similibus herbis adulterare. Sicut pigmentarii qui pigmenta vendere soliti sunt, frequenter intermiscunt pigmentis quædam germina per fraudem, quibus eminentium deludant aspectum. Sed hoc unguentum non adulterinum, sed fidele fuit, quo Maria Domini unxit caput et pedes. *Rabani, ibid., lib. viii, cap. 26; vide Alcuinum in Joan. et Bedam in Matth. lib. iv, cap. 26.*

ⁱ *Codex: Cethim redolet aut cipressum; Rabanus in Matthæum habet: Citum aut cypressum; et Beda in Marcum: Sinum aut cypressum. Verum apud Plinium, cujus a Beda et Rabano verba, his in locis, recitantur, agitur de situ et cypero.*

pigmentarii spicas simul et folla. Unguentum quippe pigmentariæ Christi Mariæ, non de radice nardi confectum est; verum etiam, quo pretiosius esset, spicarum quoque et foliorum ejus adjectione, odoris et virtutis ejus gratia erat cumulata^a. Nardus enim et principalis est in unguentis: pretiosum igitur erat unguentum illud, Indicum, quo non est pretiosius, illum pedibus et capiti Domini dignum^b, ut tres evangelistæ testantur, Matthæus, Marcus atque Joannes (*Matth.* xxvi; *Marc.* xiv, 3; *Joan.* xii, 3). Perfusus denique pedibus Salvatoris nardo pretioso, manibus atque digitis circumquaque eos perliniens, confricavit; ac denique, capillis suis quorum nitore formosa fuerat, eos suavissime circumvolvit; pectorique simul et ori applicans, tersit dulcissime; denique, sibi astringens, fovit diutius, atque dimisit.

CAP. XVIII. — *Ubi Maria Christi caput ungit, Judas fremit, Christus laudat.*

Parva est hæc, apud Dominum Salvatorem, primiceriæ ipsius familiaritas, respectu sequentium. Pedibus quippe delibutis, accenso animo immensi amoris igne, quem in ea ille accendebat, cui ministrabat, ausu ex parte familiaritatis confisa, et bene se Deo confisa: ut pote in talibus, ni fallor, sæpius admissa; adorans Salvatorem, ad caput ejus accessit sacrosanctum reverenter, angelis et archangelis, principalibus et potestatibus reverendum. Et discriminata digitis Cæsariæ Dei omnipotentis: fregit alabastrum, et effudit nardi residuum super verticem Filii Dei (*Matth.* xxvi, 7; *Marc.* xiv, 3). Dehinc crites confricans manibus, cinnos ejus guttis nardi lebraviavit^c; et sacri liquoris effluentiam, usque ad fontem, et tempora, colli quoque confinia, delicatissimis digitis suis, ut balsamita nobilis, accuratissime dilatavit. Complevit itaque, Maria, operibus piæ devotionis, quod rex Salomon in persona ejus, olim

A cecinerat in Canticis amoris: *Dum esset in accubitu suo nardus mea dedit odorem suum* (*Cant.* 1, 11)^d. Quanta tunc fuit Mariæ fragrantia capillorum, manuum et labiorum, ex contactu pedum Christi, cujus odor unguentorum super omnia aromata (*Cant.* iv, 10)!^e Nam et domus impleta est ex odore unguenti, et mundus fama facti^f. Quanta tunc fuit in mente Mariæ abundantia charismatum Spiritus sancti, quando ei desursum datum est a Patre luminum (*Joan.* xii, 3), tanta perfrui familiaritate Filii Dei! Quam grata fuerit denique Dei omnipotentis Filio Mariæ devotio, quam dulcis amor, quam acceptum obsequium, evangelistæ testantur: qui Judam Scharioth^g indignatum dicunt, dum sentiret quam dulces spiraverint pedes, et caput Domini Salvatoris balsamo reliquato, et proditoris animo et voce pariter proclamasse: *Utquid perditio hæc? Potuit enim unguentum istud venundari multo, et dari pauperibus* (*Matth.* xxvi, 8). *Et fremebat in Mariam ut impleretur in eo quod David dicit: Peccator videbit, et irascetur; dentibus suis fremet et tabescet* (*Psal.* iii, 9). Plenus erat demonio meridiano, simul et negotio perambulante in tenebris (*Psal.* xc, 6), qui avaritiæ suæ sentimenta^h cura pauperum palliabat. Dixerat enim hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat et oculos habens dominicos, ea quæ Salvatori mittebantur, ministerio portabat, fur exportabatⁱ. Nec diutius ferre voluit Dominus fremitum proditoris, nec tamen arguit eum avaritiæ, sed dilectricis, etiam pigmentariæ suæ, laudes accumulans, seque nuperime moriturum insinuans: *Sine illam, inquit, ut in diem sepulturæ meæ servet illud, latenter innuens, se præscire Mariam cum aromatibus nuper venturam ungere corpus suum. Quod quamvis non compleverit in re, complevit in devotione: quod enim vis, et non potes, factum Deus computat. Erant autem omnium in convivio oculi admirantes, et animi intendentes in Mariam: familiaritatem ejus, et carna-*

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

^a Nardus vero est frutex aromaticus, gravi, ut inquit, et crassa radice, sed brevi et nigra, fragile, quamvis pingui situm redolentē aut cypressum, spero sapore, folio parvo densoque, cujus cacumina^b arista se spargunt. Ideoque gemina dote pigmentarii nardi spicas ac folia celebrant. Et hoc est quod Marcus, unguenti nardi spicati pretiosi, quia vellelicet unguentum illud quod attulit Maria Domino non solum de radice confectum nardi, verum etiam quo pretiosius esset spicarum quoque et foliorum jus adjectione, odoris ac virtutis illius erat accumulata gratia. *Rabani in Matth.* lib. viii, cap. 26; *x Beda in Marc.* lib. iv, cap. 14.

^b Ferunt autem de nardo physiologi, quia principalis sit in unguentis, unde merito inunctioni capitis et pedum oblata est. Sunt quidem multa ejus genera, et omnia herbæ, præter Indicum quod pretiosius sit. *Rabani in Matth.*, ex *Beda*.

^c Debraviavit, id est maderfecit.

^d Mystice autem devotio hæc Mariæ Domino ministrantis, fidem ac pietatem designat Ecclesiæ, quæ requiritur in amoris Cantico dicens: *Dum esset rex in cubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.* Quæ mirum verba et semel juxta litteram manibus Ma-

riæ complevit, et quotidie in omnibus suis membris spiritualiter implere non desinit. *Rabani in Matth.* lib. viii, cap. 26; ex *Beda in Marc.* l. iv, cap. 14, et in *Joan.*, cap. 12, *Homil.* ser. iii Palm. *Nardus est fides, ut in Cantico: Nardus nostra dedit odorem suum, quod fides sanctæ Ecclesiæ in publico se manifestat. Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam.*

^e Odor est suavitas sanctitatis, ut in Cantico: *Et odor unguentorum tuorum super omnia aromata.* id est suavitas virtutum tuarum omnia excedit dulcia hujus vitæ. *Ibid.*

^f Unguentum sancta conversatio, ut in Evangelio: *Et domus impleta est ex odore unguenti*: id est Ecclesia est respersa fama conversationis suæ, *ibid.*; vide *Beda in Joan.*, cap. 12.

^g Scharioth. Sic passim apud Rabanum, vel etiam Scharioth. *Comment. in Matth.* lib. iii, cap. 10.

^h Sentimenta, gallice, sentiment; vel forsitan a vocis sentis seu fur derivatur.

ⁱ Sed quia fur erat, et oculos habens, et ea quæ mittebantur portabat. Portabat, an exportabat? Sed ministerio portabat, furto exportabat. *S. August. in Joan.*, cap. 12, tract. l, n° 9.

litatem ^a admirantes, odorem nardi haurientes, dilectionem ejus et devotionem approbantes. Quorum quidam persuasi sermonibus Judæ, non tamen eo animo quo ille, sed simplici oculo, propter curam pauperum, indignati sunt adversus eam, dicentes (*Matth. xxvi. 8; Marc. xiv. 4; Joan. xii. 5*): *Quare unguentum hoc non venit trecentis denariis, et datum est egenis* ^b? Quibus illico se Salvator opponens: *Sinite eam, inquit, quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me: Semper enim pauperes habebitis vobiscum, et, cum volueritis, potestis illis benefacere, me autem non semper habebitis. Quod habuit hæc, fecit; prævenit ungere caput meum in sepulturam: ad sepeliendum me fecit; mittens hoc unguentum in corpus meum, officium sepulturæ meæ præveniens* ^c. *Amen dico vobis: Ubiunque prædicatum fuerit Evangelium hoc, in universo mundo, narrabitur quod hæc fecit mihi Maria, in memoriam ejus* (*Marc. xiv. 6, 7, 8; Matth. xxvi. 12*).

CAP. XIX. — *Ubi turba Christo occurrit, Christus flevit, esurit, et quare quotidie Bethaniam reiiit.*

Cognovit igitur turba multa ex Judæis quod Jesus esset Bethaniæ, et curiositate duce, non charitate, venerunt ^d, non propter Jesum, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit Jesus. Cogitaverunt autem principes sacerdotum ut et Lazarum interficerent: quia multi propter illum abibant ex Judæis, et credebant in Jesum (*Joan. xii. 9; Matth. xxi. 7; Marc. ii. 7; Luc. xix. 35*), quasi non posset suscitare occisum, qui

suscitaverat quatrudoanum ^e. *In crastinum autem sedens asello Salvator, cum ramis palmarum, et laudibus populorum, a monte descendens Olivarum, videns civitatem, flevit super illam* ^f. *Ingressus urbem, templum adiit* ^g, indeque trapezitas et mercatores ejecit, cæcos et claudos curavit, et cum pontificibus disputavit. Et post tot lacrymas, pro peritura urbe, in signum perituræ animæ, fusas ^h, post tot laudes conclamantium: *Hosanna filio David* (*Matth. xxi. 15*); post processions pompas, sternerentium vestes, flores et frondes in via; post tot miracula; post visum ab omnibus fulgorem divinitatis in facie ejus, a cujus timore negotiatores fugerunt ⁱ; post distantiam denique disputationem et doctrinam non invenit ubi caput reclinaret (*Luc. ix. 58*), in tot populis, qui ad diem festum convenerant. Et, *circumspiciens omnibus, si quis eum ad hospitium invitaret, cum jam vespera esset* ^j (*Marc. i. 11*), tantæ paupertatis erat, et ita nulli unquam ullatenus voluit adulari, ut in tanta urbe nullum hospitium, nullam habuit mansionem, exiit in monte Oliveti, cum duodecim apostolis: ut quod Jerosolymis non habebat, haberet in Bethania, apud beatum Lazarum et sorores ejus ^k hospitium ^l. *Et alia die exiens, esuriit* (*Matth. xii. 17*), quia sic voluit; et videns secus viam ficulneam, venit quærens si quid fructus inveniret in ea. Et nihil inveniens, nisi folia, maledixit ei: *Nunquam, inquam, nascatur ex te fructus in sempiternum* (*Marc. x. 19*). ¹ Et erat tota die docens in templo. Redente

NOTÆ POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

^a Carnalitatem, hic carnalitas spiritualitati opponitur, ad designandam teneritudinem amoris.

^b Videntes autem discipuli indignati sunt dicentes: ut quid perditio hæc? potuit enim venditari multo, et dari pauperibus. *Matthæus* hæc quomodo et *Marcus*; synecdochicè loquitur, pluralem videlicet numerum pro singulari ponens, nam *Joannes* distinctius loquens, *Judam* hæc locutum esse testatur, et hoc gratia cupiditatis, eo quod fur fuisset, et oculos habens, ea quæ mittebantur portaret.

Potest etiam intelligi quod et alii discipuli aut senserint hoc, aut dixerint, aut eis *Juda* dicente persuasum sit, atque omnium voluntatem *Matthæus* et *Marcus* etiam verbis expresserint. Sed *Judas* propterea dixerit quia fur erat, cæteri vero propter pauperum curam, *Joannem* autem de solo illo id commemorare voluisse, cujus ex hac occasione furandi consuetudinem credidit intimandam. *Rabani in Matth.*, lib. viii, cap. 26, apud *Bedam in Marc.* lib. iv, cap. 14. *Ubi in editis perperam legitur lætari vero pro cæteri vero. Homil. ser. iii Palm. Demum ex S. August., de Consens. Evang.*, lib. ii, n° 156.

^c Quod habuit hæc, fecit, prævenit ungere corpus meum, jam defuncti tangere non potuit. solum quod potuit fecit. Prævenit vivum adliuc funerandi officio donare. *Bedam in Joan.*, cap. 12.

^d Curiositas hos, non charitas adduxit ad Jesum. *Alcuin. ex S. August., ibid., tract. l., n° 14.*

^e O stulta cogitatio, o cæca sevitia! Dominus Christus qui suscitare potuit mortuum, non posset occisum? *S. August., ibid., n° 14.*

^f Notandum vero quod hic introitus ejus in Jerusalem ante quinque dies Paschæ, in quo mysterium sacrosanctæ passionis suæ implere decreverat, factus est: narrat enim *Joannes* quod ante sex dies Paschæ venerit Bethaniam ubi cæna ei facta... Atque in cra-

stinum asino sedens, obviante cum palmis plurima turba venerit Jerosolyma. *Rabani in Matth.*, lib. vi, cap. 21.

^g Ingressus civitatem, primo templum adiit, *Rabani in Matth.*, lib. vi, cap. 21.

^h Videns civitatem flevit super illam. Hoc semel egit, cum perituram civitatem esse nuntiavit; hoc quotidie Redemptor noster per electos suos agere nullatenus cessat, cum quosdam ex bona vita ad mores reprobos pervenisse considerat. *Rabani Homil. Dom. xi post Pent.*, ex *Beda in Lucam*, l. v, c. 19.

ⁱ Plerique arbitrantur maximum esse signorum, quod Lazarus suscitatus est... Mibi hoc videtur esse mirabilis quod... potuerit ad unius flagelli verbera tantam ejicere multitudinem, measque subvertere, et cathedras confringere, et alia facere, quæ infinitus non fecisset exercitus. Igneum enim quiddam atque sidereum radiabat in oculis ejus, et divinitatis majestas lucebat in facie. *Rabani in Matth.*, ex *S. Hieronymo Comment.*, lib. ii, in *Matth.*, cap. 21.

^j Circumspiciens omnibus exiit in Bethaniam. Inspicit quippe internus arbiter omnium corda, et cum non invenit ubi caput reclinet, secedit ad fideles, et in eis qui obediunt verbo, mansionem sibi una cum Patre facere gaudet. Bethania namque domus obedientiæ dicitur. *Raban. Homil. ser. vi hebdomad. iv post Pent.* Ex *Beda in Marc.*, lib. iii, cap. 11.

^k Hoc quoque intelligendum est, quod tante fuerit paupertatis, et ita nulli sit adulatus, ut in urbe maxima nullum hospitem nullamque invenerit mansionem, sed in agro parvulo apud Lazarum sororesque ejus habitaret. Eorum quippe vicus Bethania est. *Raban. in Matth.*, *ibid.*, ex *S. Hieronymo Comment.*, lib. iii, in *Matth.*, cap. 21.

^l Cum in civitatem reverteretur esuriit, vel veritatem humanæ carnis ostendens, vel esuriens sala-

vespera, rediit Bethaniam, ad Martham et Mariam. A Denuo mane, tertia feria, urbem repetiit, et cum eo apostoli; videruntque, et ecce ficus, cui maledixerat, aruit. Docuitque Salvator apostolos hoc exemplo arandi, et fiduciam impetrandi quidquid fiducialiter petierint, etiamsi montes transferri velint ^a. Et facto vespere relicta urbe repedavit ad familiare hospitium. Quarta vero feria, diluculo templum repetens, multa de fine sæculi suis locutus est apostolis, dum interim Judas Scarioth spondit pontificibus, ut proderet illis Jesum ^b. Interea Dominus Jesus consummavit illius diei sermones, sic dicens discipulis suis: *Scitis quia post biduum hoc, quod est hodie et cras, pascha fiet agni typici, et statim verus Agnus Filiius hominis tradetur ut tertia die crucifigatur* (Marc. xiii; Matth. xxiv; Joan. xiv, 10; Matth. xxvi, 1, 2). Dixit; vespereque redeunte, reliquit templum, rediitque Bethaniam, ultimum cum suis ministris et amicis Lazaro, Maria et Martha habiturus hospitium ^c, more *hinnuli cervorum* (Cant. ii, 9), qui quocunque per diem decesserit vespera redeunte pristinum redit ad lectulum ^d. Sic Salvator, et passurus et ascensurus, in Bethaniam domum rediit obedientiæ, insinuans quod a suis amicis super omnia obedientiam quaerit ^e.

CAP. XX. — *Ubi Christus, postquam cœnavit, proditus vinculusque abducitur: apostoli fugiunt: Petrus negat, Maria Christo adheret.*

Prima autem die azymorum (Matth. xxvi, 17) quinta [*id est*, quinta feria] charissimis hospitibus suis, Lazaro, Mariæ et Marthæ ultimum valedicens: vespere facto, cœnam fecit Jerosolymis, cum suis duodecim discipulis. Cœna illa celebris, cœna beata fuit, in qua suis apostolis pedes lavit, ex pane et vino corpus suum et sanguinem fecit. Secuta est

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

tem credentium. Cumque vidisset arborem unam, quam intelligimus synagogam..... venit ad eam..... nihilque invenit in illa, nisi folia tantum, promissionum strepitum, traditiones pharisaicas, jactationem legis, et ait illi: *Nunquam ex te fructus nascatur vel in sempiternum, vel in sæculum. Raban. in Matth., ex S. Hieronymo.* Quomodo Dominus multa in parabolis dicere, ita etiam nonnulla in parabolis facere solebat... arefacta est ficus radicitus ut intimaretur nefanda plebs non solum humana gloria forinsecus, verum etiam divino intus favore funditus esse destituenta. *Rabani Homil. ser. vi hebd. iv post Pent.; Beda in Marc., ibid.*

^a Solent gentiles, qui contra Ecclesiam maledicta scripsere (*Julianus Augustus, Porphyrius*), improperare nostris, quod non habuerint plenam fidem Dei, quia nunquam montes transferre potuerint; quibus respondendum... et hoc quoque fieri potuisse, ut mons ablatum de terra mitteretur in mare, si necessitas id fieri poposcisset. Quomodo legimus factum precibus beati patris Gregorii, Neocesariæ Ponti antistitis, viri, meritis et virtutibus eximii, ut mons in terra tantum loco cederet, quantum incolæ civitatis opus habebant. *Rabani in Matth., ibid. S. Hieronym. in Matth.*

^b *Et factum est cum consummasset Jesus sermones hos omnes. Scilicet quos de consummatione mundi, vel de discretione iudicii præferebat... prædicando compleverat. Nunc dixit discipulis suis: Scitis quia*

incontinenti [*id est*, quam cito; gallice, incontinent], Salvatoris proditio et passio. Prodiit cum per osculum, unus ex suis apostolis, in horto trans torrentem Cedron, cohorti et ministris pontificum, quos conduxerat, cum laternis et facibus et armis. Cumque victus abduceretur, *discipuli ejus, relicto eo, omnes fugerunt* (Matth. xxvi, 56). Mariæ vero Magdalensæ devotio non defecit. *Tunc pelli suæ consumptis carnibus adhesit os Salvatoris* (Job xix, 20), quia Juda prodente, Petro negante, et fugientibus decem apostolis: Mariam Magdalenam, juxta se, semper invenit fortitudo Redemptoris. Quis exprimat dolorem cordis ejus, et mentis amaritudinem? æstuabant præcordia ejus, dum cernebat dilectum suum, osculo tradi, catenis vinciri, et ad pontificis Aunæ palatium abduci. Ibidemque accusari, interrogari, judicari, reum mortis conclamari, conspui, exalapari [*id est*, alapis cædi], oculos velari, colaphizari et blasphemari. Quis memoret lamenta Mariæ, et lacrymas quibus prosecuta est dilectum suum a domo pontificis ad pæsidis Pontii prætorium, ac deinde a prætorio præsidis ad palatium Herodis regis? Quis singultus Mariæ, et varios ejulatus explice^f, quibus debriata est, dum apud Herodem a pontificibus accusaretur, a rege interrogaretur, a militibus sperneretur, ab exercitu illuderetur, et indutus veste alba, ad præsidis audientiam remitteretur? Quis sine lacrymis, lacrymas Mariæ recolat, quas fudit uberrime, dum videret eum tribunalibus astare, accusatum tacere, pontifices constanter accusare, præsidem diutius excusare, et pro ejus liberatione laborare, innocentem eum omnimodis comprobare plurimis precibus postulare: ut saltem, pro reverentia diei paschalis, liceat eum abire ^g, pontifices vero contradicere, pro latrone

post biduum pascha fiet... Ex illo ergo die quo venit Bethaniam, atque illud de unguento factum est, usque ad diem quo ista omnia gesta atque dicta sunt, intelligimus... consumptum fuisse quatrimum. Rabani, ibid., lib. viii, cap. 26.

^c *Et circumspexit omnibus cum jam vespera esset. hora exiit in Bethaniam cum duodecim.* Non hoc semel fecit, sed per omnes quinque dies ex quo Jerosolymam ascenderat usque ad tempus passionis, hoc ipsum semper agere solebat ut per diem in templo doceret, noctibus vero exiens moraretur in monte Oliveti, sicut in Luca legimus. *Raban. Homil. ser. vi hebdom. iv post Pent.*

^d *Hinnulus cervorum* Christus, ut infra, ex allegoriis Rabani.

^e Reliquit incredulos, et urbe egressus contradicentium ivit in Bethaniam, quod interpretatur *domus obedientiæ*, jam tunc vocationem gentium præfigurans, ibique mansit, quia in Israël permanere non potuit. *Rabani in Matth., ex S. Hieronym. ibid. Similia apud Alcuinum. Ex Beda Hebraicorum nom. interpretat.*

^f Pilatus multas liberandi Salvatorem occasiones dedit. Primum latronem justo conferens, deinde inferens: *Quid igitur faciam de Jesu... Ipse quoque respondens: Quid enim mali fecit? Hoc dicendo Pilatus absolvit Jesum... Pilatus accepit aquam... quodammodo contestans et dicens: Ego quidem innocentem vobis liberare... non damnat oblatum sed*

Barabba preces porrigere, de Jesu conclamare: A Crucifige, crucifige? Tunc dolor Mariæ renovatus est, cum videret Dominum suum exui, ad columnam religari, et flagris toto corpore laniari: quod etiam columna ipsa testatur, ad quam ligatus est Dominus, quæ usque hodie cernentibus dominici sanguinis certa signa demonstrat. Tunc mœstitia Mariæ, et mentis amaritudo incanduit, cum Pilatus adjudicavit petitionem fieri pontificum, et milites totam cohortem convocaverunt, Christum purpuratum, spinis coronatum, arundinem pro sceptro manu tementem, ironice adoraverunt, irrisione salutaverunt^a, aceto et felle potaverunt; caput ejus arundine percussurunt, in faciem ejus expuerunt ac demum chlamydem ei coccineam abstulerunt, et propriis indutum vestibus induxerunt. *Et bajulans sibi crucem, exiit urbem spinis coronatus. Sequebatur eum regina cœli ejusque sorores, et Maria Magdalena, cœteræque matronæ, quæ plangebant et lamentabantur eum, quæque non solum de Galilæa, sed de Judæa et de Jerosolymo secutæ fuerant eum. Conversus autem Jesus ad amantes se feminas oculos et ora reflexit, et ait: Filia Jerosolymi, nolite flere super me, sed super vosmetipsas flete, et super filios vestros; quia si me viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet (Joan. xix, 17; Luc. xxiii, 27; Marc. xv, 40; Matth. xxvii, 55; Luc. xxiii, 28) b?*

CAP. XXI. — *Ubi Christus crucifigitur, Maria astans; deponitur et involvitur, Maria præsentem.*

Fortis ut mors dilectio (Cant. viii, 6): cernitur Domini passio, nec cessat Mariæ devotio; ducitur Christus ad crucifigendum. Maria sequitur; et ploribus probat affectum. Christus in cruce levatur; Maria ejulat, et cruciatur. Christus in cruce clavis configitur; Mariæ anima mœroris aculeis perfora-

tur: Christus a pontificibus illuditur, a militibus iridetur, a latronibus convicia patitur^c, a præterentibus capita moventibus, et vah conclamantibus blasphemat^d; dum ipse interim Patrem pro suis crucifigentibus deprecatur (Matth. xxvii, 40). Quanta inter hæc omnia, fuit in mente Mariæ tristitia, qui singultus, quot suspiria, dum dilecti delictoris sui, inter latrones pendentis, dolores cerneret! Sed tamen cernere sustinuit tam dilecti, tam dueros, tam diuturnos, Domini, cruciatus. Quanta amaritudinæ et anxietate debriata est cum audiret Messiam de cruce clamantem: Sitio; cum videret spongiam, absinthio aceto, et myrrha, et felle intinctam, arundini imponi, spongiæ hyssopi calamus imprimi, spongiam arundine ori ejus apponi, hyssopi calamus labiis ejus applicari, et cum gustasset bibere dellet^e! Tunc demum mœror Mariæ recendit^f cum audiret Dei Filium de cruce valedicere Matri suæ; curam matris sancto Joanni committere, qui tunc erat annorum viginti trium; Eloi congeminare; consummatum est exclamare; in manus Patris animam commendare; clamore tandem valido, quando voluit, exspirare. Et post solis deliquium, post trium horarum tenebras, post diruptum templi velum, post terræmotum, post petras scissas, post aperta monumenta, post centurionis et totius multitudinis abscessum; cum videret missos milites, adhuc viventium latronum crura frangere: quis negat Mariam, Domini sui crurifragio, vehementissime tenuisse? Cujus e vestigio immensum crevit mœstitia, cum unus ex militibus latus Salvatoris perforavit lancea, et continuo, de frigidi pectoris penetralibus, fluxit sanguis et aqua. O quam gratus fuit Mariæ adventus nobilis viri Joseph^g ab Arimathia, et Nicodemi principis, cum centum libris myrræ

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

arguit offerentes. Justum esse pronuntians qui crucifigendus est. *Rabani in Matth.*, lib. viii, cap. 27.

^a Milites quidem illudentes hoc faciunt, ut nudatum pristinis vestibus, induant chlamydem coccineam pro purpura, qua reges veteres utebantur, et pro diademate ponant ei coronam spineam, pro sceptro regali dent calamum, et adoret quasi regem. *Rabani in Matth.*, lib. viii, cap. 27.

^b Viride lignum, seipsum suosque electos: aridum vero, impios et peccatores significat. *Beda in Lucam*, lib. iv, cap. 23.

^c *Idipsum autem et latrones et qui crucifixi erant cum eo improperabant ei.* Quomodo... improperabant ei, quomodoquidem unus eorum... in Deum credidit, nisi intelligamus Matthæum et Marcum... pluralem numerum pro singulari posuisse; sicut in epistola ad Hebræos legitur pluraliter dictum: *clausurunt ora leonum*, cum solus David significari intelligatur et pluraliter dictum: *secti sunt*, cum de solo Isaia tradatur. Quid autem usitatius (verbi gratia) quam ut dicat aliquis, et rustici mihi insultant, etiam si unus insultet.

Potest et in duobus latronibus uterque populus et gentium et Judæorum significari. Quia primum quidem uterque populus Dominum blasphemavit, quando pariter Judæi et gentes in mortem Domini consenserunt. Postea vero signorum magnitudine alter exterius agit poenitentiam, et usque hodie Judæos increpat blasphemantes. *Rabani in Matth.*,

lib. viii, *ibid.*

^d *Vah* est exprobratio malorum, ut in Evangelio, *vah qui destruis templum Dei*, id est, exprobratum est ei qui de se talia jactat. *Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam.*

^e Rabanus duo facta conglobat, non serrato temporum ordine. Jam dixerat cap. 20, *militis irrisione salutaverunt, aceto et felle potaverunt, caput ejus arundine percusserunt*; licet Christus aceto non fuerit potatus in prætorio. Hic similiter prætermissis temporum ordine, jungit posteriori Christi petitioni, circumstantias prioris a Matthæo et Marco descriptas: *Et dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum, et cum gustasset noluit bibere.* Quod autem dicitur: *cum gustasset noluit bibere*, hoc indicat, quod gustaverit quidem pro nobis mortis amaritudinem, sed tertia die resurrexit. Sed et hoc quod Marcus ait *myrrhatum vinum*, intelligendum est Matthæum dixisse *cum felle mixtum*. Fel quippe pro amaritudine posuit, et myrrhatum enim vinum amarissimum est. Quamquam fieri possit ut et felle et myrrha vinum amarissimum redderent. *Rabani in Matth.*, lib. viii, cap. 27.

^f *Recendit*, quæ vox in veteribus instrumentis non reperitur. Forte derivata est a *recentia*, quæ initium sonat, unde *recendere*, idem esset ac *incipere*; modo tamen mendosa non sit lectio.

^g Joseph dives refertur non de jactantia evangelistæ qui virum nobilem referat Jesu fuisse discipula-

et aloes ^a, ad exsequias Domini præparantis [*Forte, A præparatis*]: Quam libenter intuita est clavos extrahi de manibus, et pedibus Salvatoris; corpus deponi, et condiri; linteis corpus, caput sudario involvi! Gesta sunt hæc omnia, Maria astante, Maria intuente, Maria miserabiliter et inconsolabiliter lamentante.

CAP. XXII. — *Ubi Christus sepultus sit, et quando Maria emit aromata*

Hortulus quidam erat in phastio ^b civitatis, juxta locum ubi crucifixus est Jesus. In hoc horto, Joseph nobilis decurio, sibimet monumentum exciderat, rotundum, de subjacente rupe, rubicundi coloris et albi; tantæ altitudinis, ut super pavimentum, intro, consistens homo, manu extenta, vix culmen possit attingere (*Joan. xix, 4; Matth. xxvii, 60*). Ab oriente erat introitus et ostium monumenti; ab aquilone mausoleum, super pavimentum monumenti, excisum de ipso pavimento, longitudinis septem pedum, non superius patulum, sed solidum; ab australi vero parte latus apertum per totum ^c. Conditum quoque corpus Salvatoris et involutum, intulerunt ab oriente in monumentum, ab australi vero parte in mausoleum; ubi supinum collatum [*Forte, collocatum*] caput ad occasum habuit, sinistrum latus ad aquilonis solidum, dexterum ad meridiei patulum ^d. Quibus gestis, sub omni celeritate, ne prima eos sabbati vespera occuparet, exierunt de monumento cum multis lacrymis, et magno cordis dolore. Et viri quidem, qui aderant, advolverunt saxum magnum ad ostium monumenti ^e: moxque ad propria recesserunt. *Maria vero Magdalene*, cum sociis suis,

*sedentes contra sepulcrum lamentabantur fientes Dominum. Inspecto denique diligentius situ monumenti, quod frequenter visere cogitabant, forum civitatis, et pigmentarios adierunt, aromata pretiosissima et balsama coemerunt, et quæ apud se, usque in secundam sabbati vesperam reposuerunt. Nam quamvis inconsolabiliter lugerent, et validissimo ejulatu lamenta congeminarent, non tamen oblitescere potuit magnitudo mæstitiæ, memoriam religionis amicæ. Dies enim parascève erat, et sabbatum illucescebat (*Luc. xxiii, 54*); persuaseruntque pontifices præsidi Pilato, ut custodes adhiberet sepulcro: alioquin novissimus error pejor fieret priore. Quibus ille: Vester sit error prior et posterior; sufficiat vobis quod in ejus nece consensistis vobis; vos custodiam habetis, adhibete si vultis ^f. Judæi igitur abeuntes, munierunt sepulcrum, signantes lapidem, cum custodibus (*Matth. xxvii, 64, 65, 66*).*

CAP. XXIII. — *Quando sabbatizaverit Christus, qualiter Maria, et de præparatione aromatum, et narratione temporum.*

*Erat autem magnus dies ille sabbati (*Joan. xix, 51*) quo, post tot, et tanta tormenta, caro Christi requievit, in spe resurrectionis (*Psal. xv, 40*), absque labe omnis corruptionis ^g. Sabbatizavit igitur Maria Magdalena, ex more, sabbato, siluitque sine silentio (*Luc. xxiii, 56*): singultus enim præcordiorum, et fletus oculorum non congruunt sabbatismo. At, ubi desiderata advenit vespera sabbati, astantibus Joanna et Susanna, sociisque Mariis, aromata electa et præelecta conterere, et balsamum cœpit miscere speciebus opimis univèrsi pulveris pigmentarii (*Cant.**

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

lum: sed ut ostenderet causam quare a Pilato corpus Jesu potuerit impetrare. Pauperes enim et ignoti non poterant ad Pilatum præsidem Romanæ potestatis accedere, et crucifixi corpus impetrare. *Rabani in Matth.*, lib. viii, cap. 27, ex *Beda in Evangel.*

^a Myrrha arbor Arabiæ, altitudinis ad quinque cubitorum similis spinæ... Aloe in India atque Arabia gignitur, arbor odoris suavissimi ac summi... In Evangelio de sepultura Domini ita legitur: *Venit ergo Joseph, et tulit corpus Jesu. Venit autem et Nicodemus... ferens mixturam myrrhæ et aloes, quasi libras centum. Rabani de Universo*, lib. xix, cap. 7.

^b Phastio forte pascio, eodem significatu atque paschum, id est pasuum, pratum. *Cangii Glossarii supplement.*

^c De monumento Domini ferunt, qui nostra ætate Jerosolynis fuere, quod domus fuerit rotunda, de subjacente rupe excisa, tantæ altitudinis, ut intus consistens homo, vix manu extenta culmen possit attingere, quæ habet introitum ab oriente, cui lapis ille magnus advolutus, atque impositus est. In cuius monumenti parte aquilonali sepulcrum ipsum, hoc est locus Domini corporis de eadem petra factus est: septem habens pedes longitudinis, trium vero palmarum mensura cætero pavimento altius eminens. Qui videlicet locus non desuper, sed a latere meridiano per totum patulus, unde corpus inferebatur: color autem ejusdem monumenti ac loculi rubicundo et albo dicitur esse permixtus. *Rabani in Matth.* lib. viii, cap. 27. *Desumpta hæc descriptio est ex Beda in Matth.* lib. iv, cap. 28; in *Marc.* lib. iv,

cap. 15. *Vide etiam apud eundem. De Locis sanctis*, cap. 2.

^d Corpus, quod supinum jacens, caput habebat ad occasum, dexteram necesse est haberet ad austrum. *Beda in Marc.*, lib. iv, cap. 16, et *Homil. in die Paschæ.*

^e *Joseph... advolvit saxum magnum ad ostium monumenti et abiit.* Saxum magnum, quod non absque auxilio plurimorum potuisset sepulcrum reserari. *Beda ibid.*

^f Ait illis Pilatus: Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis. Ac si dixisset: sufficiat jam quod vobis per vim consentiens in nece innocentis confecti, vobiscum permaneat error. *Rabani in Matth.*, cod. ms. *Bibl. regiæ* 2459.

^g Sabbatum... in eo die requievit Dominus in sepulcro, ut quieti illius mysterium confirmaret. *Rabani de Universo*, lib. ix, cap. 16. Quia ergo sexta die homo factus et tota est mundi creatura perfecta, septima autem conditor ab opere suo requievit, recte Salvator eadem sexta die crucifixus, humanæ restorationis implevit arcanum. Ideoque cum accepisset acetum dixit, *consummatum est*, hoc est sextæ diei, quod pro mundi refectione suscepti, jam totum est opus expletum. Sabbato autem in sepulcro requiescens, resurrectionis quæ octava die ventura erat, exspectabat eventum. *Rabani in Matth.*, lib. viii, cap. 27. *Vide Bedam in Matth.* lib. iv, cap. 28 et alibi.

Sabbati Paschalis veneratio hinc celebratur, pro eo quod eadem die Dominus in sepulcro quievit. *Rabani de Institutione clericorum*, lib. ii, cap. 58.

III, 6). Cernere erat in muliere mares animos, dum opere completeret quod rex Salomon in ejus persona cocinerat. *Manus meæ distillaverunt myrrham, digiti mei pleni sunt probatissima myrrha et aloë, et universis primis unguentis* (Cant. v, 5; iv, 13). Erumpebant jugiter lacrymæ inter miscendum, de pinguedine corvis, ex recordatione dilecti dilectoris, et incalescente pectore ad ignem amoris, reliquatus ab intus adeps pietatis emanabat per oculos. Videres, oculorum rore, spicas humectas, gradatim excussas, singultibus, lacrymas aromatibus immixtas, manus ejus madidas pupullarum pluviis, guttas ex palpebris ejus profluentes, omni gutta et casia chariores, et Deo certe gratiores. Sane adeo celebrem, ita claram, tamque fulgidam, fecit noctem dominicæ resurrectionis, operibus suæ devotionis, præclara pigmentaria Salvatoris, cum sociis suis, ut, ex tunc, ordinem temporum narrari voluerit Deus, crea or temporum, noctique diem succedere ^a.

CAP. XXIV. — *Ubi Christus resurgit, angelus descendit, Mariæ occurrerunt ad monumentum.*

Et post sabbata tristia, felix dies illuxit; solque ab inferioribus, rectum tramitem orientis ascendens, et cælum irradians, roseam præmisit auroram; dum interim verus sol justitiæ, Christus, ab inferis victor ascendit (Malach. iv, 2), et hora qua voluit, a mortuis immortalis resurrexit ^b. In illa hora, terræ motus factus est magnus, et multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt (Matth. xxviii, 2; Matth. xxvii, 52). Interea Maria Magdalena, balsamita nobilis, præparatis ante diluculum confessionibus, primis et præcipuis liquoribus pisticis, sua alabastra replevit, tam pretiosis ut pretium mundi digne condirent, tam copiosis ut condiendo corpori abunde sufficerent. Et valde diluculo, non-

dum sublatis tenebris onustas habens ulnas aromatibus, ad sepulcrum Salvatoris, celerrime properavit, cui omnis celeritas tarda videbatur. Ferre enim dilectionis ægre tulerat moras noctis. Sequebantur autem Salvatoris primiceriam Magdalenam alia Mariæ, Cleophe videlicet, et Salome, et Joanna, et Susanna, et cæteræ quæ cum eis erant, portantes singulæ quæ paraverunt aromata. Diversa quidem tempora visitationis describunt etiam evangelistæ, non mendaciter, nec perfunctorie; sed ex industria, pro sedulæ visitationis indicio dum crebro currunt et recurrunt, abeunt et redeunt, nec patiuntur a sepulcro Salvatoris diutius vel longius abesse ^c. Ne igitur, vel in modico, me a sensu evangelistarum temere, quod absit, aberrare contingat, præmissis singulorum nominibus, ipsa verba singulorum scribere curavi ^d; satius id fieri arbitratus, propter quosdam qui commentarios scribunt, qui visiones angelorum sic conglomerant, sic confundunt, quas singulæ evangelistæ diverse referunt: ut visionem angelorum non quater, non ter, sed his habuisse Marias vix consentiant; tanquam Deo esset impossibile, vel tantæ solemnitati incongruum, saltem sex angelos, resurgenti Christo asituisse, vel mulieribus apparuisse: unum foris sedentem secundum Mathæum; alterum intus sedentem secundum Marcum; duos sedentes, soli Magdalene vias, secundum Joannem ^e. Mathæus (Matth. xxviii, 1): *Vespere autem sabbati, quæ pro gloria resurrectionis lucescit in prima sabbati, serie temporum permutata, venit Maria Magdalena, et altera Maria, videre sepulcrum. Marcus (Marc. xvi, 1): Et valde mane, una sabbatorum Maria Magdalena, et Maria Jacobi et Salome venerunt ad monumentum, orto jam sole justitiæ, Christo, post occasum corporis ^f. Et dicebant ad invicem: Quis recollet nobis*

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ

^a Quærendum est nobis cur noctem Dominicæ resurrectionis Evangelista describens ait: *Vespere autem sabbati quæ lucescit in prima sabbati*, cum consuetus ordo temporum habeat vesperam magis tenebrescere in noctem quam in diem lucescere: sed mysticæ loquens Evangelista, quantum dignitatis hæc sacratissima nox de gloria evictæ mortis acceperit, insinuare studuit: dum ejus exordium quo devotæ Christo femine in obsequium illius vigilare cœperint insequentem jam diem lucescere perhibuit. Nam Dominus auctor et ordinator temporum, qui in ultima noctis hujus parte surrexit, totam eam nimirum resurrectionis lucem festivam reddidit et coruscantem. Si quidem ab exordio mundanæ creationis usque huc, ita temporum cursus distinguebatur ut dies noctem præcederet juxta ordinem videlicet primæ conditionis. Hæc autem nocte per mysterium resurrectionis Domini temporum ordo mutatus est. Nam quia nocte resurrexit a mortuis, die vero sequente ejusdem resurrectionis effectum discipulis ostendit..... rectissime nox illa sequentis diei conjuncta est luci, ac sic temporum ordo statutus ut dies noctem sequatur. Et quidem aptissime quondam diem sequebatur nox, quia homo a luce paradisi peccando lapsus, in hujus sæculi tenebras ærumnasque decidit. Aptissime autem nunc dies sequitur

noctem quando per fidem resurrectionis a peccati tenebris et umbra mortis ad lucem vitæ Christo largiente reducimur. *Rabani in Matth. cod. Bibl. Regiæ, 2459; Homil. in vigil. Paschæ; ex Bedæ in Matth., lib. iv, cap. 28; Homil. in vigiliis Paschæ.*

^b Dominus noster suam de sepulcro carnem resuscitare quando voluit, et quomodo voluit potuit. *Rabani Homil. ser. iii Paschæ.*

^c Quod diversa tempora istarum mulierum in Evangeliiis describuntur, non mendacii signum est (ut impii objiciunt), sed sedulæ visitationis officium: dum crebro abeunt et recurrunt, et non patiuntur a sepulcro Domini diu abesse vel longius. *S. Hier., l. iii, in Matth. c. 38.*

^d Legentes obtestor, ut si qui forte nostra hæc, qualiacunque sint opuscula, transcriptione digna duxerint, memorata quoque nominum signa, ut in nostro exemplari reperiunt affigere meminerint. *Rabani in Matth. præfat.*

^e Hic forte desunt verba hæc, vel his similia: *Et duos intus Mariæ Magdalene et cæteris mulieribus visos, secundum Lucam.*

^f Solis occubitus passionem et mortem Christi significat, qui dixit: *quandiu in mundo sum, lux sum mundi. Rabani Comment. in Matth., lib. iii, cap. 8.*

lapidem ab ostio monumenti? Erat quippe magnus valde. Et cum appropinquarent monumento, respicientes viderunt revolutum lapidem (Matth. xxviii, 2, 3, 4), ut Salvatore jam egressum esse ostenderet, clauso ostio monumenti, integro sigillo pontificis; qui mundum ingressus est, clauso utero virginis, signaculo pudoris. Hujus rei gratia revolvit lapidem et sedebat super eum. Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, et facti sunt velut mortui. Erat enim aspectus ejus sicut fulgur terribilis, vestimenta autem candida sicut nix.

CAP. XXV. — Ubi Maria Petrum et Joannem adduxit; et angelus foris, angelus intus alloquitur.

Joannes: *Maria Magdalena veniens mane, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum, vidit lapidem sublatum a monumento (Joan. xx, 1). Et verita corpus ejus sublatum esse, velut, ipsis tam chari capitibus, indicata, reliquis, mente consternatur, æstuat, anxiat. Recurrensque cito, venit ad Simonem Petrum, et ad alium discipulum quem diligebat Jesus* b: ut, aut secum quærerent, aut secum dolerent. *Et ait: Tulerunt Dominum meum de monumento, et nescimus ubi posuerunt eum* c. Hic, ubi dicit: *Tulerunt Dominum de monumento; in græcis codicibus additur: Meum, propensiori charitatis vel famulatus affectu* d. *Exiit ergo Simon Petrus, et ille alius discipulus; et abierunt videre quod audierant. Currunt discipuli, Maria sequitur. Uterque discipulus ingreditur monumentum, cernunt linteamina, cernunt sudarium, separatim involutum; et viderunt vacuum sepulcrum, et crediderunt sublatum Dominum, ut* C

Maria dixerat. *Redierunt ergo discipuli in sua, unde cucurrerant* e. *Maria autem, illis abeuntibus, in eodem loco fortiores fixit affectus* f; *stabatque foris ad monumentum, tabescens lacrymis, anxia desiderio. Turbata, mente et oculis, dolore et lacrymis, Christum quærendo flebat; et flendo quærebat, cuius desiderio anhelabat. Quærebat sedulo, quærebat ubique circumspiciens, et interrogans; et non inveniens, in proprios se oculos, lacrymis vindicabat, qui desiderium animæ suæ quærebant, nec inveniabant. Videbant nec agnoscebant. Sed hoc postmodum adierunt et reliquæ religiosæ matronæ, mente consternatæ, et lacrymis vacantes. Nec diutius tulit angelus, qui super lapidem quem ab ostio monumenti revolverat, foris, sub clivo, a dextris ingredientium, sedebat; sed mœroris earum misertus, diligentius eas consolari, et ne paveant exhortari, familiariter cœpit affari* g. *Matthæus (Matth. xxviii, 5): Respondens autem angelus dixit mulieribus: Nolite timere; scio enim quod Jesum, qui crucifixus est, quæritis. Non est hic: surrexit enim, sicut dixit; Impossibile enim est, non fieri quod dixit. Et jussit eas intrare in monumentum, et inde in loco ubi positus erat Dominus: et si meis verbis non creditis, oculis vestris credite* h. *Marcus (Marc. xvi, 5): Et introeuntes in monumentum, viderunt juvenem seantem in dextris, ad meridianam partem loci illius, ubi positum fuerat corpus Jesu* i, *coopertum stola candida, et obstupuerunt: qui ait illis: Nolite expavescere; neque enim pavere debetis: concives vestri sunt quos videtis* i. *Vos cælibes, nos cœlico-*

NOTÆ POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

a Angelus revolvit autem lapidem, non ut egressuro Domino janua pandat, sed egressus ejus jam facti hominibus præset indicium. Qui enim mortalis adhuc clauso virginis utero potuit nascendo mundum ingredi, ipse absque ulla dubietate jam factus immortalis clauso licet sepulcro potuit resurgendo exire de mundo. *Rabani in Matth. cod. Reg. Bibl. 2439; Rabani Homil. in vigil. Paschæ; ex Beda. — Vide Bedam.*

b Venit autem, sicut Joannes dicit, Maria Magdalena sine dubio cæteris mulieribus quæ Domino ministraverant plurimum devotione ferventior, ut non immerito Joannes solam commemoret, tacitis eis quæ cum illa fuerunt, sicut alii testantur. Venit ergo, et ut vidit lapidem sublatum a monumento antequam aliquid diligentius inspiceret, non dubitans sublatum esse inde corpus Jesu, cucurrit, sicut idem dicit Joannes, et nuntiavit Petro atque ipsi Joanni. *Rabani in Matth. cod. Bibl. Reg.*

c Cucurrit ergo et venit ad Simonem Petrum et ad alium discipulum quem amabat Jesus et dicit eis: *Tulerunt Dominum de monumento, et nescimus ubi posuerunt eum. Amore nimio turbata, dum quem quæsit non invenit cucurrit, discipulis nuntiare, ut, aut secum quærerent, aut secum dolerent ablatum. Dominum Raban. Homil. Sabbati in octav. Paschæ. Similia apud Alcuinum, ex S. August.*

d Nonnulli codices etiam Græci habent: *Tulerunt Dominum meum, quod videri dictum potest propensiori charitatis vel famulatus affectu: sed hoc in pluribus codicibus, quos in promptu habuimus, non invenimus. S. August. in Joan. cap. 20, tract. ccx, n° 6. Etsi ex Augustino hæc desumere videatur Rabanus, attamen non semel in suis scriptis similes*

adnotationes apponit, ut pote litterarum græcarum gnarus. e Jam enim tempus resolutionis, vel ut in græcis codicibus legitur reversionis instat. Rabani in Numer., lib. iv, cap. 1.

e Abierant ergo iterum discipuli ad semetipsos, id est, ubi habitabant, et unde ad monumentum cucurrerant. *Rabani Homil. sabbat. in octav. Pasch., ex S. August., ibid., tract. cxvi, n. 1.*

f Pensandum est hujus mulieris mentem quanta vis amoris accenderat, quæ a monumento Domini etiam discipulis recedentibus non recedebat, exquirebat quem non invenerat, flebat inquirendo, et amoris sui igne succensa ejus quem ablatum credidit ardebat desiderio. *Rabani Homil. ser. v Paschæ, Viris redeuntibus, infirmiorum, sexum in eodem loco fortior figebat affectus. Beda in Joan., cap. 20.*

g (Angelus qui) sedebat super lapidem revolutum quo ostium monumenti claudebatur... visitatrices ejusdem sepulcri piissimas benigna consolatione refovet, ac ne paveant confortat; insuper etiam familiari affatu prior ipse quia sciret Jesum quærere dicit, et quia jam surrexit addit. *Rabani in Matth. cod. Bibl. Reg. Rabani Homil. in vigilia Paschæ; ex Beda.*

h Surrexit, inquit, sicut vobis promisit: quia impossibile est non venire quod prædixit. Venite et videte locum ubi positus erat Dominus. Et si meis verbis non creditis, vacuo credatis sepulcro. *Raban. in Matth. cod. Bibl. Reg.*

i Sedentem ad meridianam partem loci illius, ubi positum fuerat corpus Jesu. *Beda in Marc., lib. iv, cap. 16, et Homil. in die Paschæ.*

j Paveant... qui carnalibus desideriis pressi ad (supernorum civium) se societatem pertingere posse

læ; vos ministræ, nos nuntii unius ejusdemque Domini. Jesum *quæritis* substantialiter salutarem, Nazarenum, nudius tertius crucifixum ^a: surrexit, non est hic, qui tamen et ubique est ^b. Stabant autem Mariæ, intra monumentum, quod intraverant, ab oriente, ante sepulcrum, sedebat angelus ante eas, in dextris sepulcri. Et extenta manu, mausoleum corpore vacuum quasi digito eis demonstrans, *Ecce, ait, locus, ubi posuerunt eum principes Judæorum, et nobilis decurio, et alii qui eum devote sepelierunt. Sed quia revera surrexit a mortuis: Ite, dicite discipulis ejus qui, eo comprehenso, timuerunt, et relicto eo, omnes fugerunt; et Petro, qui cæteris fugientibus, a longe secutus est eum; ac postea cum eum e tertio negasset, Christusque negantem misericorditer respexisset, egressus de atrio principis sacerdotum, flevit amare ^c: eis, inquam, ne vel ex fuga vel ex negatione desperent, dicite, quia surrexit. Et ecce præcedit vos in Galilæam. Ibi eum videbitis, sicut dixit vobis. At illæ exeuntes fugerunt de monumento: invaserat enim eas tremor et pavor, et nemini quidquam dixerunt: timebant enim.*

CAP. XXVI. — *Ubi sola Maria Magdalena duos angelos sedentes, et deinde Christum, prima videt.*

Joannes: *Maria autem Magdalena stabat ad monumentum foris plorans (Joan. xx, 11), magis mœrens pro eo quia sublatus erat de sepulcro, quam quod fuerat suspensus in cruce; quæ quidem dilecti dilectoris sui, cujus vitalem præsentiam perdiderat, nec mortui memoriam, in ullis ejus reliquiis, retinebat ^d. Flebat igitur inconsolabiliter quia quem milites crucifigentes, et Judæi sepulcrum signantes, sibi reliquerant, irrecuperabiliter se amisisse timebat; nec sibimet tamen, quæ ante lucem vacuum viderat*

mausoleum; neque apostolis, qui eum secum quæsierant; nec apostolis, quibus nuntiaverat ablatum; nec sociis mulieribus, qui eum sepe quærendo frustratæ fuerant; nec angelis, a quibus non eum ibi esse, sed resurrexisse, audierat, credens; *inclinauit se, dum fletet, et prospexit in monumentum: ejus revera instinctu et inspiratione, qui eam ad se quærendum incitabat ^e, qui ejus mentem igne amoris sui inflammabat; quo docente nec apostolorum, nec mulierum, nec etiam suis propriis oculis, facile credendum esse putabat; et vidit duos angelos, in albis, sedentes, unum ad caput, et unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu. Dicunt ei: Mulier, quid ploras? Quibus, Maria existimans eos quærerere, nec nescios causam lacrymarum: Quia tulerunt Dominum meum, ut a toto partem significem ^f; et nescio ubi posuerunt eum. Et hoc ad augmentum mœroris mei, cum ignorem ubi quæram consolatorem mei doloris ^g. Hæc cum ad angelos, inclinata ad ostium, dixisset Maria; humilis enim erat janua monumenti, nec nisi humiliato locum sepulcri, interius, videre licebat; erecta denuo, conversa est retrorsum, ad solis ortum: et vidit Dominum Jesum stantem, in horto, et non sciebat quia Jesus est. Amabat enim valde quem desiderabat, diutius quæsierat; et quia non invenerat, jam a spe reperiendi languebat, et idcirco videbat, et non cognoscebat ^h; ut merito illud propheticum dicere videretur: Caligaverunt oculi mei a fletu meo (Job xvi, 17), quia elongatus est a me, qui consolabatur me. Dixit ei Jesus: Mulier, quid ploras? quem quæris ⁱ? Quo auditu, Maria incanduit desiderio; et gemitus ingeminans, semifractis verbis, interroganti, quem hortulanum existimabat, venerabiliter [Forte lacrymabiliter], respondit, non dicens*

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

desperant: vos autem cur pertimescitis qui vestros concives videtis? *Raban. Homil. in die Paschæ.*

^a *Jesum quæritis Nazarenum.* Jesus latino eloquio salutaris, id est, salvator interpretatur. Et vero multi tunc Jesus dici poterant, non tamen substantialiter, sed nuncupative, ideo et locus subjungitur, ut, de quo Jesu dictum sit, manifestetur, Nazarenum. Et causam protinus subdit: *Crucifixum. Raban. in Matth. cod. Bibl. Reg., ibid.* Ex Beda in *Marc.*, lib. iv, cap. 16. *Homil. in die Paschæ.*

^b Atque addidit: *Surrexit, non est hic.* Non est hic dicitur per præsentiam carnis, qui tamen nusquam deerat per præsentiam majestatis. *Raban. in Matth. cod. Bibl. Reg., ibid.*

^c Quærendum nobis est cur nominatis discipulis Petrus designatur ex nomine. Sed si hunc angelus nominatim non exprimeret qui magistrum negaverat, venire inter discipulos non auderet; vocatur ergo ex nomine ne desperaret ex negatione. *Rabani Homil. in die Paschæ. Ex Beda, ibid.*

^d Oculi (Mariæ) qui Dominum quæsierunt, et non invenerunt, lacrymis jam exundabant, amplius dolentes, quod fuerat ablatum de monumento, quam quod fuerat occisus in ligno, quoniam magistri tanti, cujus eis (ei) vita substracta fuerat, nec memoria remanebat. *Rabani Homil. ser. v Paschæ. Quæ apud Alcuinum de verbo ad verbum reperiuntur. ex Beda in Joannem, cap. 20.*

^e Inde sublatum et discipulis in sa nuntiaverat, et

illi ad monumentum venerant, et non solum intrando, sed etiam intrando corpus Domini quæsierant, nec invenerant... Verum quod nimium dolebat, nec suis nec illorum oculis facile putabat esse credendum? an potius divino instinctu in animo ejus effectum est ut prospiceret? *Rabanus ex S. Augustino, ibid., tractat. cxxi, n° 1.*

^f *Quia tulerunt Dominum meum.* Dominum suum vocat Domini sui corpus exanime, a toto partem significans; sicut omnes constentur Jesum Christum Filium Dei unicuique, Dominum nostrum, quod utique simul est et verbum et anima et caro, crucifixum tamen et sepultum, cum sola ejus sepulta sit caro. *Rabani Homil. ser. v Paschæ. Hæc apud Bedam, et Alcuinum, ex S. Greg. Mag. in Evang. lib. ii; hom. 25; demum ex S. August., ibid.*

^g *Et nescio, inquit, ubi posuerunt eum.* Hæc erat causa major doloris quod nesciebat quo iret ad consolandum dolorem. *Raban. ibid., Beda. ibid.; ex S. August. tractat. cxxi, n° 1.*

^h Notandum quod Maria adhuc de Domini resurrectione dubitabat... sed quia amabat et dubitabat, videbat et non cognoscebat: eumque illi amor ostenderat et dubietas abscondebatur; cujus adhuc ignorantia exprimitur, cum infertur et nesciebat quia Jesus esset. *Raban. ibid. ex S. Greg. Mag. in Evang., lib. ii, homil. 25, n° 4.*

ⁱ *Dicit ei Jesus: Mulier, quid ploras, quem quæris?* Interrogatur doloris causa ut augeatur desiderium

ur fieret, vel quem quæreret, naturali more multum amantium, qui quod ipsi amant cogitant, neminem non cogitare sperant [*Fortè putant*] ^a, sed parans humeros ut reportaret quem asportatum credebat: *Domine, inquit, si tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum; et egomet eum tollam.* O fortis ut mors dilectio! vere amanti nihil difficile. Vires amoris, quo in Christum ardebat, persuadebant Mariæ corpus Salvatoris, centum libris aloes et myrrhæ circumlitum, se solam posse portare. Ad hæc Salvator, cum Mariam quam consolari venerat, magis accenderet quærendo quem quæreret; non ferens latere liutius, et anhelantem aspicere, et ejulantem audire; am enim usque ad defectum spiritus increverat, ex magnitudine desiderii, multitudo doloris, dum præsens ipse, quem quærebat, se celabat videnti, et ostendebat non videnti: vocavit ex nomine, in multitudine dulcedinis suæ (*Psal. xxx, 20*), dicens: *Maria, agnosce me a quo recognosceris. Novi te ex nomine* (*Exod. xxxii, 12*), scio quæ sis ^b, et quid velis: Ecce me, ne pløres, ecce me quem quæris. Quievit illico Mariæ mœrentis amaritudo, ut sonuit consoatus amici, et Domini dulcedo. Agnovit amicam vocem, sensit solitam suavitatem, qua vocari consueverat, Maria. Moxque, demisso vultu, supplicitei adorans, Magistrum discipula salutavit dicens: *Rabboni* (quod dicitur, *Magister*) (*Joan. xx, 16*) ^c. Et accedens, ut se ad Christi vestigia humiliaret, et pedes ut nudius nona die fecerat, amplectitur; audivit a Domino: *Noli me tangere: nondum enim ascendi ad Patrem meum. Noli me tangere*, amplexibus corporis: nondum enim credis me evasisse compedes mortis, quæ viventem quæris

cum mortuis. Quin potius, tange me prius amplexibus cordis, firmiter tenens fidem meæ anastasis. *Non enim ascendi ad Patrem* in corde tuo, quem nec surrexisse, nec Deo Patri credis æqualem ^d. Audiens hæc, Maria non diutius dubitavit, sed credit Christo, cujus hauriens fidem ex auditu Domini desideratæ vocis, et ex visu faciei desiderabilis: nam *granum sinapis, quod in cordis ejus horto bonus hortulanus seminaverat* Jesus, illico radicatam, *crevit in arborem magnam* (*Matth. xiii, 31; Luc. xiii, 19*) firmissimæ fidei; creditiditque indubitanter, quem videbat Christum Filium Dei, verum esse Deum, quem dilexerat viventem ^e; vere a mortuis resurrexisse, quem viderat morientem; vere Deo Patri æqualem esse, quam quæsierat in sepulcro jacentem.

CAP. XXVII. — Ubi Magdalenam Christus ad apostolos mittit apostolam.

Persuasus denique Salvator, suavissima prerogativa pristini, qui in primiceriæ suæ et specialis amicæ pectore nunquam ardere desiderat, amoris; sciens certissime, quippe quem nullum latet secretum, se, in corde credentis pigmentariæ suæ, jam ad Patrem ascendisse; ascensionis suæ eam ad apostolos instituit apostolam, digna mercede gratiæ et gloriæ, primoque et præcipuo honoris privilegio, digne pro meritis omnium ministrarum suarum remunerans signiferam, quam ante modicum instituerat resurrectionis evangelistam, et ait illi: *Vade ad fratres meos, et dic eis: Hæc dicit Dominus: Ascendo ad Patrem meum per naturam, et Patrem vestrum per gratiam* ^f; *ad Deum meum, sub quo sum homo,*

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

quatenus cum nominaret quem quæreret, in amore ejus ardentius æstuarat. *Raban. ibid.*

^a Hoc habet vis amoris, hoc agere solet in animo, ut quem ipse semper cogitat, nullum alium credat ignorare. Recte et hæc mulier quem quærit non dicit; et tamen dicit: *Si tu sustulisti eum, quia alteri non putat esse incognitum, quem ipsa continuo plangit desiderio. Ibid.*

^b *Dicit ei Maria...* ac si aperte dicat ei: recognosce eum a quo recognosceris. Perfecto quoque viro dicit: *Novi te ex nomine...* Ac si aperte Dominus dicat non te generaliter ut cæteros, sed specialiter scio. *Raban. ibid. et apud Alcuin. ex S. Greg. Mag. ibid.*

^c *Dicit ei Rabboni.* Hic recolebat doctorem, a quo discernere humana et divina discebat, *S. August., ibid., tractat. cxxi, n. 2.*

Maria ergo quia vocatur ex nomine cognoscit auctorem, atque eum protinus Rabboni, id est magistrum vocat, quia et ipse erat qui quærebatur exterius, et ipse qui etiam interius, ut quæreret, docebat, *Ibid. et apud Alcuin., ibid. Ex S. Greg. Mag., ibid.*

^d *Noli me tangere: nondum enim ascendi ad Patrem meum,* in his verbis ostenditur quod Maria amplecti voluit ejus vestigia quem recognovit, sed ei magister dicit: *Noli me tangere,* non quia post resurrectionem Dominus tactum renuerit feminarum, cum de duabus ad sepulcrum ejus scriptum sit: *Accesserunt et tenuerunt pedes ejus.* Sed cur tangi non debebat ratio quoque additur cum subinfertur: *Nondum enim ascendi ad Patrem meum.* In corde enim

nostro tunc Jesus ascendit ad Patrem cum æqualis Patri creditur. Nam quisquis eum æqualem Patri non credit, adhuc in ejus pectore ad Patrem non ascendit. *Rabani Homil. ser. v Paschæ,* et apud *Alcuin., ex S. Gregorio Magno, ibid.* Similia apud *Beda in Joan., cap. 20.*

^e *Illam existimans quia hortulanus esset...* forsitan nec errando mulier hæc erravit quæ Jesum hortulanum credidit. An non ei spiritualiter hortulanus erat, qui in ejus pectore per amoris sui semina virtutum virentia plantavit sata? *Rabani Homil. ser. v Paschæ.*

Fidem perfectam grano sinapis comparat Christus. *Hom., ibid.*

Homo qui seminavit in agro suo granum sinapis Christus est, qui seminavit fidem in mundo: in qua volucres cæli, id est, spiritales animæ requiescunt. *Rabani de Universo, lib. iv, cap. 1.*

Arbor fides robusta ut in Evangelio; crevit granum sinapis et factum est in arborem magnam, quod crevit fides... et robur accepit magnum. *Rabani Allegoria in sacram Scripturam.*

Jesus cum hæc ei responderet, fidem docebat: et hortulanus ille in ejus corde tanquam in horto suo granum sinapis seminabat. *Beda in Joan., cap. 20. Ex S. August., ibid., tractat. cxxi, n. 3.*

^f *Vade ad fratres meos et dic eis: Ascendo ad Patrem meum et Patrem vestrum, et ad Deum meum et Deum vestrum.* Non ait Patrem nostrum, aliter ergo meum, aliter vestrum. Deum meum sub quo et ego homo sum: Deum vestrum inter quos et ipsum mediator sum... ascendo ad Patrem meum videlicet per

et Deum vestrum (Joan. xx, 1), inter quos et ipsum mediator sum. Dicit, moxque evanuit ex oculis ejus. At illa tanta, tamque præcipua dignitate honoris et gratiæ sublimata, ab ipso Dei Filio Domino Salvatore; primaque et præcellentissima ejus apparitione sola illustrata, ut pote in omni femineo sexu, post singularem virginem Dei genitricem, Deo familiarissima, devotissima, atque charissima, apostolatus officio quo honorata fuerat fungi non distulit, quinimo incontinenti prope venit ad apostolos et ait illis: Congratulamini mihi, omnes qui diligitis Dominum, quia quem quærebam apparuit mihi; et dum fierem ad monumentum, vidi Dominum meum; et hæc dixit mihi: Vade ad fratres meos, et dic eis: Hæc dicit Dominus: Ascendo ad Patrem meum, qui me ante sæcula genuit; et ad Patrem vestrum, qui vos sibi filios adoptavit. Ad Deum meum, quia descendi; et ad Deum vestrum, quia ascendistis ^a. Ecce vita quæ per Evam mundo ablata est, quæque per Virginem Mariam nuntiatur, reddita. Tunc toxico potorio Eva virum in paradiso debriavit; nunc æternæ vitæ calicem apostolis Magdalena propinavit ^b. Hæc Eva fel aspidis (Job xx, 14) prima in horto deliciarum ^c; vidit Maria victorem mortis, prima, in horto exsequiarum. Eva proprio viro persuasit, serpentis promissione: Eritis sicut dii scientes bonum et malum (Gen. iii, 5). Maria, suis coapostolis evangelizavit Messias resurrectionem: Quia vidi Dominum, et prophetauit ascensionem: Et hæc dixit mihi: Ascendo ad Patrem meum, et Patrem vestrum (Joan. xx, 18). Longe verior prophetissa Maria, quam Eva; longe melior novissima, quam prima pincerna. Hæc mutatio dexteræ Excelsi (Psal. lxxvi, 11). Quæ ad sepulcrum venerat aromatibus onusta pigmentaria, ut mortuum condiret, inveniens vivum, libenter mutavit officium, quo fungi cogitaverat; pincerna viventis Salvatoris, veræ vitæ balsama propinavit apostolis. Quod autem primo soli Mariæ Magdalene apparuerit Salvator, ut secundum Joannem exposuimus, testatur et evangelista Marcus. Surgens Jesus mane, prima sabbati, apparuit primo Mariæ Magda-

lenæ (Marc. xvi, 9). Et quoniam multas Marias legimus, ne etiam plures Magdalenas, ut quidam voluerunt, putemus, adjungit celebre beneficium, ei certum indicium: De qua ejecerat septem demonia. Quæque, non solum prima resurgentem viderit, sed etiam prima apostolis evangelizaverit testatur, subiungens: Illa vadens nuntiavit iis qui cum Jesu fuerant, lugentibus et flentibus; et illi audientes, quis viveret, et visus esset ab ea, non crediderunt. Quibus illa cum persuadere non posset, recurrit ad monumentum, sperans, ut contigit, denuo videre Dominum.

CAP. XXVIII. — Ubi duo angeli stantes, et Christus secundo apparuit, et de reliquis apparitionibus.

Hucusque de prima Salvatoris apparitione, qua primo mortalium soli Mariæ Magdalene videri voluit; et de apparitione duorum angelorum, quos sola Maria sedentes vidit, et allocuta est; et de apostolatu Mariæ, quo, in die tantæ solemnitatis, quæ nulli unquam felicior vel celebrior fuit, vel est, vel erit ^d, ab ipso Dei Filio sublimata, coapostolis suis resurrectionem jam factam prima evangelizavit, et ascensionem futuram sola prophetavit; et qualiter potius prima propinans apostolis, Evæ potorium expiavit, sub testimoniis evangelistarum Joannis et Marci retulimus. Nunc visionem duorum angelorum, quos, simul cum aliis mulieribus, stantes vidit, secundum Lucam, simul et secundam Salvatoris apparitionem, qua, secundum Matthæum, duabus Mariis videri voluit, breviter explanabimus. Lucas (Luc. xxiv, 4): Et factum est, dum mente consternata essent mulieres, non invento corpore Domini Jesu; ecce duo viri steterunt juxta illas, in veste fulgenti. Cum timerent autem mulieres, et declinarent vultum in terram: unde et mos inolevit in ecclesia Dei, toto paschali tempore, non genuflexo, sed solo vultu in terram declinato, orare ^e; dixerunt ad illas angeli: Quid quæritis viventem cum mortuis? mortuorum enim loca monumenta sunt; non est hic, sed surrexit ^f. Recordamini qualiter locutus sit vobis: non so-

NOTÆ POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

naturam, et Patrem vestrum per gratiam. Rabani Homil. v. ser. Paschæ. Beda in Joan., cap. 20. Et apud Alcuin., in Joan. Ex S. August. ibid., tractat. cxxi, n. 3.

^a Ascendo ad Deum meum, quia descendi; ad Deum vestrum, quia ascendisti. Raban., ibid.

^b Ecce humani generis culpa ibi absconditur unde processit; quia enim in paradiso mulier viro propinavit mortem, a sepulcro mulier viris annuntiat vitam, et dicta sui vivificatoris narrat, quæ mortifera serpentis verba narraverat. Ac si humano generi non verbis Dominus sed rebus dicat: De qua manu vobis illatus est potus mortis, de ipsa suscipite poculum vitæ. Rabani. in Math. cod. Bib. Reg., et apud Alcuinum, ibid. Ex S. Greg. Mag., Hom. in Evang.

Sicut in principio mulier auctor culpæ viro fuit, vir executor erroris, ita nunc quæ prius mortem gustaverat resurrectionem prior vidit, et quæ culpam viro transfuderat transfudit et gratiam. Rabani Homil. in sabbato octav. Paschæ. Vide etiam Bedam in Marc., lib. iv, cap. 16.

^c Aspis est diabolus, ut in Psalmis: Super aspidem

et basiliscum ambulabis, id est, illum deprimes qui et occulte decipit, et aperte sævit. Aspis occulta sævitiæ diaboli. Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam.

^d Fel est persuasio dæmonum. ut in Job: In fel aspidum., ibid.

^e Hic ergo dies resurrectionis Christi... omnium dierum caput est... et hanc solemnitatem solemnitatum merito dicimus. Rabani Homil. in die Paschæ.

^f Et notandum quod sanctæ mulieres astantibus sibi angelis non in terram cecidisse, sed vultum dicuntur in terram declinasse; nec quempiam sanctorum legimus, tempore Dominicæ resurrectionis, vel ipso Domino vel angelis sibi visis, terræ prostratum adorasse. Unde mos obtinuit ecclesiasticus, ut vel in memoriam Dominicæ, vel in nostræ spei resurrectionis, et omnibus Dominicis diebus, et toto quinquagesimæ tempore, non flexis genibus, sed dechinatis in terram vultibus oremus. Rabani Homil. in Dom. 1 post Oct. Paschæ. Ex Beda in Lucam, lib. vi, cap. 24.

^g Quid quæritis viventem cum mortuis? Nolite, inquiunt, cum mortuis, hoc est in monumento, qui la-

lum enim viris, sed etiam sanctis mulieribus, resurrecturum esse prædixerat ^a, cum adhuc in Galilæa esset, dicens : Quia oportet Filium hominis tradi in manus peccatorum et crucifigi, et die tertia resurgere. Et recordatæ sunt mulieres verborum Domini Jesu. Mathæus (Matth. xxviii, 8) : Et exierunt de monumento Maria Magdalena, et altera Maria, cum timore, et gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus. Et ecce, occurrens illis dixit : Avete; ut maledictum Evæ, sicut prius in singulari Virgine, per os Gabrielis, sic nunc solveretur in Mariis, per os ipsius Salvatoris. Ipsæ autem accesserunt, et tenuerunt pedes ejus, quos prius uni earum, quia nondum credebat, tangere vetuerat ^b; et adoraverunt eum, et, sicut universalis Ecclesia, osculatæ sunt Domini vestigia. Tunc Jesus locutus est eis dicens : Nolite timere; ite, nuntiate fratribus meis, ut eant in Galilæam, ibi me videbunt. Lucas (Luc. xxiv, 9) : Et egressæ a monumento, nuntiaverunt hæc omnia illis undecim, et cæteris omnibus. Erant autem Maria Magdalena, et Joanna, et Maria Jacobi, et cæteræ quæ cum illis erant ^c, quæ dicebant ad apostolos hæc. Et visa sunt ante illos, sicut deliramentum, verba ista; et non credebant illis. Petrus autem surgens, cucurrit ad monumentum, et procumbens vidit linteamina sola posita; et abiit secum mirans quod factum fuerat. Tunc apparuit Salvator ei : tertio enim apparuit Simoni Petro. Marcus (Marc. xvi, 12) : Post hæc autem, duobus ambulatibus ostensus est in alia effigie, euntibus in villam quæ nunc est Nicopolis, Palestinæ civitas insignis ^d, sexaginta stadiis ab Jerosolymis, quod est septem milliariis, et semis. Et illi euntes, nuntiaverunt cæteris, nec illis crediderunt. Lucas (Luc. xxiv, 35) : Et invenerunt congregatos undecim, et eos qui cum eis erant, dicentes quod : Surrexit Dominus vere, et apparuit Simoni Petro. Primo

A enim omnium virorum apparuit Petro ^e. Dum hæc autem loquuntur, stetit Jesus in medio eorum, et dixit : Pax vobis. Et hæc sunt quinque apparitiones Domini Salvatoris, quibus, in die resurrectionis suæ, consolari voluit quos diligebat, et videri voluit suis dilectoribus nimis. Et post dies octo, apparuit eis sexto; Thomæque apostolo latus palpandum præbuit (Joan. xx, 26). Septimo apparuit piscantibus ad mare Tiberiadis (Joan. xxi, 1). Octavo apparuit eis, ut mandaverat per Mariam Magdalenam, in monte Galilææ ^f.

CAP. XXIX. — *Recapitulatio : quam grata fuerint Christo obsequia Mariæ, et in præsentem remunerata.*

Nec prætermittendum, quod non immerito multi mirantur, quin potius repetendum altius, et cum multa dulcedine spiritus recolendum diligentius, singula obsequia quæ dilectori suo, Domino Salvatori, exhibuit Maria Magdalena, non ut aliorum sanctorum solent, tacite accepta, et æternæ mercedi secretis reservata esse apud Patrem luminum, qui ridet in abscondito (Jacob. i, 17; Matth. vi, 4), retribuenda, verum incontinenti, ipsius oris Salvatoris propalata, laudata et magnificata; et si forte quisquam ea depravare, vel accusare præsumperit, illico excusata [recensata] ^g, et approbata; ita ut, juxta illud Marci evangelistæ (Marc. x, 30) : centuplo hic in præsentem receperit gratiam pro gratia (Joan. i, 16), donec in cælestibus frueretur sempiterna gloria. Immeritoque sanctissima sorore ejus de ea conquirente, sub umbra illius, quem diligebat, sedit, et fructus oris ejus, dulces gutturi suo (Cant. ii, 3), colligens, Gustavit, et vidit quam suavis est Dominus (Psal. xxxiii). Hauriens præclara aviditate venas vitæ (Prov. x, 11), ex fonte pectoris ejus, qui multiplicavit locupletare eam divitiis spiritualibus, rivus

NOTÆ POTISSIMUM EX BABANO DESUMPTÆ.

cus est proprie mortuorum, quærere eum qui ad vitam jam surrexit a mortuis. Raban., *ibid.*

^a Recordamini qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilæa esset. Dominus inter discipulos viros etiam feminis quæ eum sequebantur prædixit. *Ibid.*

^b Ecce Jesus occurrit illis dicens : Avete, ut maledictum Evæ mulieris in mulieribus solveretur. Illæ autem accesserunt, et tenuerunt pedes ejus, et adoraverunt eum. Istæ accedunt et tenent pedes ejus, qui adoraverunt eum. Cæterum illa quæ quærebat viventem cum mortuis, et nesciebat adhuc Filium Dei surrexisse, merito audivit : Ne me tangas, nondum enim ascendi ad Patrem meum. Rabani in *Matth. cod. Bibl. Reg. Homil. fer. vi Octav. Paschæ.*

^c Hæc Maria Magdalena ipsa est soror Lazari quæ unxit Dominum unguento; Joana uxor Chuza, procuratoris Herodis; Maria Jacobi mater et Jacobi junioris et Joseph, soror matris Domini. Rabani *Homil. Dom. 1 post Octav. Paschæ.*

^d Emmaus... hæc est nunc Nicopolis, insignis civitas Palestinæ. Rabani *de Universo*, lib. xiv, cap. 1. Ex *Beda in Lucam*, lib. vi, cap. 24. Quæ (civitas) post expugnationem Judææ, sub Marco Aurelio Antonino principe restaurata, cum statu mutavit et nomen. Bedæ *Homil. fer. ii Paschæ.*

^e Omnium ergo virorum primo Dominus apparuisse intelligitur Petro. Bedæ in *Lucam*, lib. vi, cap. 24

^f (Illo die) visus est Dominus : primum a Maria

Magdalena ad monumentum, quando ei desideranti pedes ejus amplecti dictum est : *Noli me tangere.* Deinde eidem et alii Mariæ a monumento currentibus nuntiatur discipulis quæ ab angelis de peracta ejus resurrectione didicerant; de quibus scriptum est : *Quia accesserunt, et tenuerunt pedes ejus, et adoraverunt eum.* Apparuit autem et ipso die ad vesperascente duobus euntibus in castellum Emmaus. Apparuit et Petro... statimque annectit (evangelista) quintam ejus apparitionem : *Dum hæc autem loquerentur, ipse Jesus stetit in medio eorum, et dicit eis : Pax vobis. Rabani in Matth., lib. viii, cap. 28. Ex Bedæ Homil. ser. iii Paschæ.*

Ipo resurrectionis suæ die quinque apparuisse legitur. Apparuit sexto, post dies octo, quando erat et cum eis Thomas. Septimo piscantibus ad mare Tiberiadis, octavo in monte Galilææ. Apud *Alcuinum in Joan.*

Nono recumbentibus illis undecim apparuit, die quo ascendit in cælum. Decimo viderunt eum ipsa die non jam in terra positum, sed elevatum in aera, cælosque petentem, dicentibus sibi angelis : Sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Raban., *ibid. De duobus postremis apparitionibus Rabanus loquitur infra, cap. xxxi.*

^g Codex habet, enceriata, ex amanuensium incuria. Forte legendum recensata, e verbo recensare, id est enumerare.

intellectus ejus et pectoris inebrians stillicidiis eloquiorum suorum in quibus sanctas affectiones germinans, lætabatur hæc sancta virago, multiplicante Deo genimina devotionis illius (Psal. LXIV, 10, 11). *Multæ enim filie congregaverunt divitias* (Prov. xxxi, 29), primiceria vero ministrarum ejus, Magdalena, *supergressa est universas. Hinnulo cervorum* (Cant. II, 9, 15), cujus spiritus non requiescit nisi super humilem et quietum, parans in pectore suo recubitus, *ubi cubet et spatietur, pascatur* (Cant. I, 6) et pascatur ^a, et devotionis ejus obsequiis debrietur. His igitur omissis, quibus prægustavit mira contemplatrix quæ sit sanctorum gloria, adorans jam tunc vera gaudia quibus nunc fruitor in patria; illud memorare libet, quod primo peccatrix, in domo Simonis pharisæi, rigavit lacrymis, tersit capillis, oculis fovit, unguento perfudit pedes Domini; nec secundum sententiam Simonis repulsa, sed plena peccatorum remunerata recessit in sua, septiformi Spiritus gratia repleta. Felix plane retributio inauditi a sæculis obsequii! Item secundo, sancta dilectrix, in domo Simonis leprosi, alabastrum fregit, nardum effudit super pedes et caput Domini, nec, juxta Judæ proditoris judicium, unguentum perdidit; sed gratiam et gloriam, laudumque præconia, ex ore omnipotentis Dei, et æternæ memoriæ per Evangelium promissionem, promeruit ^b. Nunc quoque tertio balsamita celebris, non minori, etiam majori forte devotionis affectu, aromata pretiosissima condiendo corpori Christi parans et properans; quamvis, propositum ejus non spernens, sed anticipans, Salvator resurrexit; non tamen remunerationis suæ minus accepit mercedem. Multiplici enim divinæ dignationis præmio ditata est, dum prima apparitione sola glorificata est; dum apostolatus honore sublimata est; dum anastasis Christi evangelista instituta est; dum prophetissa ascensionis ad apostolos destinata est.

A CAP. XXX. — *De tribus unguentis, pedum, capitis et corporis.*

Reservata sunt igitur unguenta pretiosa Mariæ Magdalena, multoque pretio distracta et distributa discipulis Domini Salvatoris. *Noluit ea expendi, Filius Dei, in suo corpore mortuo, ut servaret vivo. Vivit enim Ecclesia Dei, quæ manducat panem verum. Ipsa est charius corpus Christi quod ne moriatur, morti illud alterum traditum est.* Istius corporis usibus, discipulorum videlicet necessitatibus, aromata sua dicavit Maria, exhibens membris sedulo quod capiti non licebat. Noverat Salvator, qui est fons pietatis, pigmenta Mariæ sibi præparata, non solum rore balsami, sed et multæ pietatis pinguedine permixta; ideoque non sibi, qui jam immortalis, nullius, ut audis pietate egebat, sed suis ea membris, quorum mendicitas dictorum pietate relevari indiget, reservari volebat. Beata illa anima quæ tecum, o beata peccatrix, et ardentissima Christi amatrix, *recogitans omnes annos suos in amaritudine animæ suæ* (Isa. xxviii, 15), amplectitur pedes judicis, et misericordix, et *sicut adipe et pinguedine repleta* (Psal. lxxii, 6), spe veniæ, placat districtum judicem, *sacrificio cordis contriti et humiliati, et spiritus contribulati* (Psal. l, 18), in igne doloris et veræ penitentix: Talis anima reportat a Deo donum intelligentiæ, Domino dicente: *Quia cinerem tanquam panem manducabam, penitentes mihi incorporans, et potum meum cum fletu miscebam* (Psal. cI, 10). ^d Multo vero beatior quæ tecum, o mira contemplatrix, et devotissima ministratrix, ascendens a pedibus amplectendæ humanitatis ad caput desiderabilis divinitatis ^e, *dat partes septem nec non et octo* (Eccli. xi, 2), passiones homini attribuens, miracula Deo ascribens, et pro universis beneficiis suis, *immolans Deo sacrificium laudis, in voce exultationis et confessionis* (Psal. xlix, 14), nardum

NOTÆ POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

^a Ei sancta Ecclesia, quem sub specie hinnuli cervorum quærit, in Canticis canticorum dicit: *Indica mihi quem diligit anima mea, ubi cubet in meridie.* Cervorum quippe hinnulus Dominus appellatur, juxta assumptam carnem antiquorum filius Patrum. S. Greg. Mag. Hom. in Evang. — *Hinnulo cervorum.* Per cervos antiqui patres, ut in Canticis: *Similis dilectus meus hinnulo cervorum*, quod natus est Christus ex carne antiquorum patrum. Cervus (enim) est anima fidelis. *Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam.* — *Cæna est dulcedo contemplationis...* quod quilibet perfectus reficitur in contemplatione a sapientia Christi. *Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam.* — Qui domicilio Christum recipit interno maximis delectationibus exuberantium pascitur voluptatum. Itaque Dominus libenter ingreditur et in ejus qui crediderit recumbit affectu. Et hoc est honorum operum spiritale convivium. *Rabani Comment. in Matth., lib. III, cap. 9.*

^b Maria ergo Magdalena ipsa est soror Lazari et Marthe de qua Dominus ejecit septem demonia. Ipsa est autem, non alia, quæ... pedes Domini lacrymis penitentix rigavit... Eadem, vicina passione ejus, justificata et familiaris effecta Domino, non tantum pedes ejus, verum etiam caput, oleo sancto perfudit. *Rabani de Universo lib. IV, cap. 1, et Comment in*

Matth., lib. VIII, cap. 26. — *Amen dico vobis, ubi cunque prædicatum fuerit Evangelium in toto mundo,* etc. Non tam in toto mundo ista mulier quam Ecclesia prædicatur, quod sepelietur Salvatore, quod unxerit caput ejus... Maria gloriam adeptam est toto orbe quacunque Ecclesia sancta diffusa est. *In Matth., ibid.*

^c *Hæc apud S. Bernardum inserta reperies sermon. 12, n. 7, in Canticis.*

^d *Cinis peccator, ut in Psalmis, quia cinerem tanquam panem (manducabam), quod Deus sibi peccatorem, sed penitentem, sicut justum incorporat. Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam.*

^e *Caput est christi divinitas: ut in Canticis: Caput ejus aurum optimum: quod in Christi divinitate fulgor incomparabilis est. Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam.*

Si caput Christi Deus, pedes ejus consequenter incarnatio, qua terram nostræ mortalitatis tetigit, accipiendi sunt. *Rabani, Hom. Vide Bedam in Luc., lib. III. Et S. Greg. Mag. in Evang. lib. II, Homil. 53.*

Quid est quod in loco Domini corporis duo angeli videntur: unus ad caput, atque alius ad pedes sedens, nisi quod... nuntiandus erat qui et Deus est ante sæcula et homo in fine sæculorum. Quasi ad caput... Quia in principio erat Verbum et Verbum

pisticum pretiosum a multarum gentium b offert Deo A Patri hominum [Forte luminum] a quo omne datum optimum (Jac. i), impingatum in oleo devotionis, fervens inextinguibili igne divinæ dilectionis! Talis anima reportat a Deo gratiam pro gratia, Domino dicente: *Sacrificium laudis honorificabit me* (Psal. XLIX, 23). Qui enim glorificat me, glorificabo eum. Qui autem contemnunt me, erunt ignobiles (I Reg. II, 30). Beatissimus autem est jucundus homo, qui miseretur et commodat (Psal. III, 5), qui tecum, o Balsamita celebris et primiceria Salvatoris, pigmenta pietatis quæ toti corpori Christi prosint pixide pectoris portans, Omnipotenti se tribuit; qui spicas, quarum non est numerus, pauperum penurias, diligenter inquiri; qui eis balsamum misericordiæ infundit, in cujus corde charitas, ut ignis in altari semper ardebit B (Levit. VI, 12) c, quæ nec gelu philargyriæ d constringere, nec ventus vanitatis poterit exsufflare! Talis homo mutatione Dei efficitur deus. Nihil enim mutatione deiparat e, quam si aliquis ita vivat ut bonum ejus in commune proficiat. Hæc de tribus unguentis specialis amicæ Christi, pedum scilicet, capitis et corporis, quibus amori suo Dei Filio ministravit, magna dilectrix, mira contemplatrix, pigmentaria felix, philosophari sufficiat. Felix qui hæc de Maria Magdalena dulciter audit, feliciter credit, et devotissime recolit! Felicior vero qui dum hæc Mariæ pie miratur, et affectuose veneratur, etiam ardentissime æmulatur! Felicissimus plane qui opti-

mis odoribus Mariæ sic afficitur, sic delectatur, ut exemplum conversationis ejus imitetur, ut conversationis ejus formæ imprimatur, ut ejus devotionis spiritu debrietur, ut optimæ partis quam elegit (Luc. X, 43) particeps efficiatur.

CAP. XXXI. — De Christi ascensione, astantibus apostolis et Mariis.

Ascensus in cælum Salvator, quadragesimo die resurrectionis suæ, suos qui erant in mundo (Joan. XIII, 1; Matth. XXVII, 53) revisere, et ab eis videri volens, in sancta civitate comedentibus, apparuit (Marc XVI, 14); moxque discumbens, comedit cum eis: ut per effectum comestionis veritas patefieret carnis f. Erat ergo videre festum solemnissimæ lætitiæ, prandium omni sæculo memorabile, convivium angelis et hominibus prædicabile. Discumbebat cum Dei Filio felix et gloriosa mater ejus, cæli regina, Virgo Maria; et quem præ cæteris diligebat Jesus (Joan. XXI, 7) apostolus et evangelista, propheta et virgo, Joannes; specialis quoque amica Salvatoris, et ministrarum ejus primiceria, Maria Magdalena; et hospita ejus devotissima Martha, et quem a mortuis revocaverat Lazarus; Maria quoque Cleophae et Salome, et Joanna, et Susanna. Aderat et Petrus, nuper apud Tiberiadem mariambulus g, et inter prandendum, Christo trina confessione confœderatus h; Andreas quoque sanctorum mitissimus i; Jacobus quoque, Joannis frater; Philippus etiam, ipsius mansuetudi-

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

erat apud Deum. Et quasi ad pedes, cum... Verbum C (caro) factum est. Rabani Homil. ser. v Paschæ.

a Nardus significat odorem virtutum sanctorum in Ecclesia: unde sponsa dicit in Cantico canticorum... *Nardus mea dedit odorem suum. Rabani de Universo* lib. XIX, cap. 8.

Nardus, charitas, ut in Cantico. Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam.

b S. Paulini Epist. ad Sever., t. VI Bibliothec. Patrum.

Ecclesia... detulerat (in persona Mariæ) unguentum quod multorum graminum sive florum mixta in unum gratia et virtute fragrabat. (Ecclesia) de variis cælestium gratiarum floribus et succis odora, multimodas suavitates ex diversis gentibus Deo spirat, orationesque sanctorum, velut aromata, pateris incensa flagrantibus, spiritu veritatis exhalat: ut eitalium florum odoribus, seu liquorum roribus affluenti, sponsus ipse gratuletur illa qua et in Canticis canticorum voce blanditur: *Columba, inquit, mea, perfecta mea, quoniam caput meum repletum* D est rore.

Ita S. Ambrosius in Lucam, cap. 7.

e Ignis intelligitur charitas, ut in Levitico, ignis in altari semper ardebit, quod charitatis ardor semper in mente nostra esse debet. Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam.

d Philargyria, quæ interpretatur avaritia, sive amor pecuniæ. Apud Rabanum de peccati satisfactione, lib. III, cap. 51, de philargyria. Falso Rabano adscribitur.

f Deiparat, sic in codice. Quæ vox forte idem sonat ac Deum facere. Non reperitur in veteribus instrumentis, sed passim usurpantur: *deificare* Deum facere; *deificus*, *deicus*, divinus; *deiloquus*, *deividus*, qui videt Deum; *deiformis*, conformis divinæ volun-

tati; *deipassiani*, patripassiani; *deiferi*, apostoli; *deicola*, monachi.

g Convalescens præcepit eis ab Jerosolymis ne discederent. Quod cibos cum discipulis sumpsit, hoc ideo fecit ut eandem quam mortuus suscitaverat carnem, palpando atque tractando, veram monstraret. Rabani Homil. in die Ascensionis.

Ad insinuandam resurrectionis suæ veritatem, non solum tangi a discipulis, sed etiam convesci cum illis dignatur... ut eo modo naturam corporis resurgentis astrueret, ne illud non corpus, sed spiritum esse arbitrarentur, et sibi non solide, sed imaginatiter apparere; manducavit potestate, non necessitate. Rabani Homil. ser. III Pasch. Ex Beda in Lucam lib. VI, cap. 24.

h Mariambulus. Alludit forte Rabanus Petro supra stagnum Genesareth deambulanti, quod ipse Tiberiadis vocabulo sæpius nuncupat: stagnum Genesareth, quod etiam Tiberiadis a civitate Tiberiade vocatur. Terra Gennesar juxta stagnum Genesareth, ut quidam asserunt, idem est quod mare Galilææ, vel mare Tiberiadis. Sed mare Galilææ ab adjacentē provincia dictum mare Tiberiadis, a proxima civitate quæ olim Genereth vocata, sed ab Herode Tetrarcha instaurata, in honorem Tiberii Cæsaris Tiberias est appellata. Rabani in Matth. lib. V, cap. 14. Ex Beda in Luc. lib. II, cap. 5.

i Dominus tertio Petrum an se diligit interrogat, ut ipsa trina confessione vincula, quæ illum ter negando ligarunt, absolvat. Et quoties territus ejus passione se illum nosse negaverat, toties ejus resurrectione recreatus quod illum toto amet corde testatur. Rabani Hom. in Vigil. S. Petri.

j Andreas quoque sanctorum mitissimus. Forte alludit auctor actibus S. Andreae.

nis filius, et Didymus ille Thomas vulnerum Christi vivacissimus perscrutator; nec non et Bartholomæus, apostolici numeri mediator ^a; et Matthæus qui et Levi ^b primus scriptor Evangelii ^c; et consobrini Domini Salvatoris Jacobus Alphæi, Jerosolymorum postmodum patriarcha, qui et Oblis cognominatur et Justus, a matris utero Nazareus ^d; et Simon Zelotes ^e, et Judas Jacobi frater, qui et Thadæus nuncupatur, et Corculus ^f; et multi alii qui convenerant quique Christo erant consanguinitatis necessitudine familiares, et propinqui. Erantque tunc jam fidei participes, de quibus ante passionem dictum fuerat, neque enim fratres credebant in eum (Joan. vii, 5; Marc. xvi, 11). Cum iis prandere dignatus Dei Filius, post exprobrationem incredulitatis: *Ego, inquit, mittam promissum Patris mei in vos; vos autem sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto. Baptizabimini enim Spiritu sancto, non post multos hos dies* (Luc. xxiv, 49; Act. 1, 5). Injungens eis denique prædicationis officium, primo Jerosolymis, et Judææ, et Samariæ dixit exhibendum; ac deinde, Judæis vitæ verbum respuentibus, per mundum universum prædicari præcepit Evangelium ^g, promittens evangelizantibus efficaciam signorum omnium (Marc. xvi, 17). Hæc et iis similia principibus populi sui locutus, dum esset rex in acubili suo (Psal. cxii, 7; Cant. 1, 11), expleto convivio, surrexit; et egressus, eduxit convivas suos foras in Bethaniam, in monte Oliveti, qui est juxta Jerusalem, mille passus iter, sabbati habens iter. Denique, astante regina cœli, sociis Mariis, apostolis quoque et turba discipulorum fere centum viginti (Luc. xxiv, 50; Act. 1, 12, 15), ultimum eis valedicens: *Ecce ego vobiscum sum, usque ad consummationem sæculi. Et, elevatis manibus, bene-*

dixit eis (Luc. xxiv, 50): moxque videntibus illis elevatus est in aera, et ferebatur in cœlum; adfuit illico nubes clarissima, susceptumque Salvatorem tulit in æthera, intuente regina cœli, apostolis, cum dilectrice Dei, sociis Mariis (Act. 1, 9).

CAP. XXXII. — *De his qui cum Christo ascenderunt, et de excellentia Baptistæ Christi Joannis.*

Ascendens ergo Christus in altum (Ephes. iv, 8), quam ab inferis abduxit, in coslos exiit captivitatem, millia lætantium animas protoplastorum (Psal. lxxvii, 18), et omnium qui placuerunt Deo, a mundi exordio (Sap. ix, 19). Solus enim ascendere noluit, quippe qui nec solus resurgere voluit. Sed et testes resurrectionis ejus, quorum monumenta, crucifixo Domino, aperta sunt (Math. xxviii, 50, 53); et qui cum eo resurgente resurrexerunt; et postea Jerosolymis, apparente Domino, multis apparuerunt, ascendente Domino in cœlos simul ascenderunt ^h. Veri etenim testes resurrectionis non essent si fantastice, si umbratilius, si imaginarie, non vere, surrexissent. Occurrit regi triumphanti exercitus angelorum, quorum Dominus incontinenti destinatur in monte Olivarum, qui illic stantibus, cœlosque penetrantem intuentibus, cum cœli regina, apostolisque, sanctis mulieribus, somn denuntiarent reditum: *Sic veniet, dicentes, quem admodum vidistis eum euntem in cœlum* (Act. 1, 11). Hæc nos diligentius retulisse, et beate Magdalenz gestis inseruisse, nemini videatur absurdum, quia iis omnibus tota devotione interfuit; sicut resurrectionis conscia in horto, sic ascensionis testis in monte; sicut anastasim jam factam apostolis evangelizavit, sic ascensionem futuram eis prophetavit; et ascendenti astans cum apostolis, asce-

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

^a Bartholomæus apostolici numeri mediator, id est in nomenclatura apostolorum semper partem mediam tenens. Apud Matthæum enim, Marcum et Lucam, sextum locum habet, et in Actibus septimum. Math. x, 3; Marc. iii, 18; Luc. vi, 14; Act. 1, 13.

^b In codice: « Matthæus qui est Levi filius, filius Alphæi, primus scriptor Evangelii. » Quæ verba interpolata videntur. Certe scripserat Rabanus Matthæus qui et Levi, ex Hieronymo, de scriptoribus ecclesiasticis cap. 3, ipsi apprimè noto; non vero qui est Levi; scripsisset qui fuit; et multo minus scripsit qui est Levi filius: siquidem ipse Rabanus in Universo et in Comment. in Matthæum dicit hunc evangelistam cognominatum fuisse Levi ex tribu, non ex patre. Rabani de Universo lib. iv, c. 1. Comment. in Matth. lib. i, proœm.

^c Matthæus evangelista Levi cognomen sumpsit de tribu... patria; primus lingua, id est Hebraicis litteris Evangelium composuit. Rabani Comment. in Matth., proœm.

^d Jacobus Alphæi ipse est qui in Evangelio frater Domini nominatur. Quia Maria, uxor Alphæi, soror fuit Mariæ matris Domini, quam Mariam Cleophæ Joannes evangelista cognominat, fortasse vel quia idem Alphæus etiam Cleophas dictus est, vel ipsa Maria, defuncto post natum Jacobum Alphæo, Cleophæ nupsit... Jacobum Alphæi post Domini passionem statim Jerosolymorum apostoli ordinauerunt episcopum. Vinum et sicerum non bibit, carnem nullam comedit, nunquam attonsus est, ut testatur Hegeppus.

Rabani Comment. in Matth., lib. iii, cap. 10. Ex Bede in Luc. lib. ii, cap. 6.

^e Simon Cananæus, ipse est qui in alio evangelista scribitur Zelotes. Cana quippe Zelus interpretatur. Rabani de Universo lib. iv, cap. 1.

^f Judas Jacobi, qui alibi appellatur Lebbaeus, figuratum nomen habet a corde: quod nos diminutive corculum possumus appellare. Ipse in Evangelio alio Thadæus scribitur. Ibid. Erat frater Jacobi fratris Domini, ut ipse in Epistola sua scribit. Unde etiam ipse frater Domini vocabatur, attestantibus civibus ipsius, qui de virtutibus ejus stupentes aiebant: *Nonne iste est faber filius Mariæ, frater Jacobi, et Joseph, et Judæ, et Simonis?* Rabani comment. in Matth., lib. iii, cap. 10.

^g Oportebat primum adventum Christi annuntiare Judæis, ne justam haberent excusationem, dicentes ideo se Deum rejecisse, quia ad gentes et ad Sarritanos apostolos miserit, ut scilicet prius a Judæis apostolorum repulsa prædicatio, tunc nobis in adjutorium fieret. Raban. ibid.

^h Ad testimonium Dominicæ resurrectionis multa corpora sanctorum resurrexerunt, ut Dominum videlicet Jesum ostenderent resurgentem, et tamquam cum monumenta aperta sunt, non ante resurrexerunt quam Dominus resurgeret, ut esset primogenitus resurrectionis ex mortuis. Qui enim resurgente Domino resurrexerunt a mortuis, etiam ad cœlos ascendente simul ascendisse credendi sunt. Quas vero dicitur: *Apparuerunt multis: ostenditur enim*

dentem quasi digito demonstrans, demonstravit, A Baptistæ Joannis instar ^a, plusquam prophetissa. Ex admirabili conversione ad Christum, et incomparabili familiaritate ad Christum, omni mundo celebris; sicut ille conversatione in eremo, et sanctitate ab utero, sanctis omnibus incomparabilis. Joannes *corrigiam calceamenti ejus solvere* se dicit indignum (*Luc. III, 16*): ecce magna humilitas ^b; Maria pedes ejus lacrymis, manibus, crinibus, oculis, unguentis, rigavit, lavit, sticcavit, fovit, perfudit: ecce mirabilis familiaritas. Ille Christum baptizans contremuit, nec est ausus tangere sanctum Dei verticem (*Matth. III, 14*) ^c: hæc super ipsum mundi pretium, caput Domini pretiosissimum, valde pretiosum, ipsa pretiosior, fudit unguentum ^d. Istius, sicut et illius, gesta quatuor scribunt evangelistæ, in quibus ille B quia Patris vocem audivit, quia Spiritum sanctum viderit; ista, quod filio Virginis matris, mira affectione, de suis facultatibus assidue ministravit; quod crucifixo, et condiendo asiterit; quod resurgentem a mortuis prima viderit, et tenuerit, commendatur. Illum Christus magnificavit, et vitam ejus angelicam commendavit (*Matth. XI, 7, 10*); istam, Pharisæo murmurante, defendit; Martha conquerente, excusavit; Juda fremente, laudavit; atque apostolis ipsis apostolam destinavit. *Baptista inter natos mulierum* (*Ibid. v, 11*), post regem cæli, superioribus æqualis, vel cunctis superior ^e; Magdalena inter filias hominum, post cæli reginam ^f, superioribus æqualis, nulli inferior.

CAP. XXXIII. — *Qualiter amica Christi ægre tulit absentiam ejus.*

Verum, inter tam celebres glorificationes Christi, Maria Magdalena lætabatur quidem propalam ineffabiliter de Domini et Redemptoris sui gloria; dolebat tamen interiorius inestimabiliter de dilecti dilectoris sui corporali absentia. Naturale est enim, naturale, inquam, et necesse erga amicos affici, cum adsunt,

delectabiliter et jucunde; cum absunt, lacrymabiliter et moleste. Immensitatem amoris erga recedentem metiuntur lacrymæ remanentis; quantus fuerit amor præsentium, sentitur ex molestia separatorum. Sola tamen Maria patiebatur quod pati solent amantes, cum se amittunt, cum nec amiserit amatorem, sed præmiserit, ut sibi præparet mansionem. Denique inter prandendum, inter eundem, inter loquendum, quam dulciter, quam delectabiliter Salvatorem audierit, quam irreverberatis luminibus filium Virginis aspexerit cujus vultu exsatiari nequivit, *qui est speciosus forma præ filiis hominum* (*Psal. XLIV, 3*), quis audeat æstimare? quid, post ultimum vale; post benedictionis verba solemnia, *elevatis subito manibus, ferebatur in aera*? quid, cum lactea nube susceptum, ætheris interiora penetrantem, irrepercutsa acie sequeretur oculorum? quid, cum patenti cælo receptus, videri ultra non potuit? (*Luc. XXIV, 50, 51.*) Stetisse eam diutius, vel vix, vel minime credo; defecisse potius, et anhelu spiritu concidisse; congelatisque membris, appalluisse; rursusque recalescente pectore, obortis lacrymis, uberrime flevisse. Possetne, quæso, Maria meminisse dilecti dilectoris sui, Domini Jesu, sine mœrore, sine lacrymis? Possetne, ex tunc, tempus esse sine dolore, momentum sine mora, hora sine fletu, quanquam sciret sibi non esse dolendum, præsertim cum promissionis ejus recordaretur: *iturum se parare suis locum, rediturum se ut acciperet eos ad seipsum, ut ubi sit ipse et ipsi sint secum*? (*Joan. xv, 1.*) Hæc recolens secum C *in corde suo* (*Thren. III, 21*), *luctum convertit in gaudium* (*Joan. XVI, 20*); dum per contemplationem assiduam Dei Filium sibi præsentem cernens in spiritu (*I Cor. v, 3*), præsentia corporalis desiderium temperabat, in memoria ejus mellea requiescens suaviter; donec post multa suspiria, post longa desideria, post diutinam felicissimæ visionis esuriam, vultu dilecti sui satiata, in æternæ contemplationis thoro suavissimis ac dulcissimis ejus amplexibus colla donaret.

NOTÆ POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

generalis fuisse resurrectio quæ omnibus apparet, sed specialis ad plurimos, ut hi viderent qui cernere merebantur. *Rabani in Matth. lib. VIII, cap. 27.*

^a In eo Joannes prophetis cæteris major est, quod quem illi prædicaverant esse venturum, hic venisse digito denonstravit. *Rabani Comment in Matth. lib. IV, cap. 11.*

^b Nihil autem intendit Joannes de calceamentis Domini loquens, nisi excellentiam ejus et humilitatem suam. *Rabani Comment. in Matth. lib. I, cap. 3.*

^c Expavit Joannes Christum ad se venire ut baptizaretur aqua. Jure timuit, homo quamvis sanctus... baptizare Dominum. *Rabani Comment in Matth. lib. I, cap. 3.*

^d Rarus valde qui Christi caput mereatur pistica mardo perungere. Cum et ille magnus fuerit, qui se indignum dicebat ejus calceamenta portare. Magna et illa quæ ungere pedes ejus, et capillis suis tergere proneruit. *Ibid., lib. III, cap. 9.*

^e Inter mulierum, inquit, natos. His ergo præferitur hominibus qui de mulieribus nati sunt, et de concubitu viri, et non ei qui est natus ex Virgine et Spiritu sancto. Quanquam in eo quod dixit: Non

surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista, non cæteris prophetis, patriarchis, cunctisque hominibus Joannem prætulit, sed Joanni cæteros æquavit. Non enim statim sequitur, ut si alii majores eo non sunt, ille major aliorum sit cunctorum, at æqualitatem cum cæteris sanctis habeat. *Rabani in Matth. lib. IV, cap. 11. Ex Beda in Luc. lib. II, cap. 7. Notandum tamen Rabanum in homilia de sancto Joanne Baptista vulgarem tenuisse sententiam, quam forte postea emendavit in Commentario suo in Matthæum. Non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista. Præcellit enim cunctis et universis, antecedit prophetas, supergreditur patriarchas; et quisquis de muliere natus est inferior est Joanne. Qui autem de Virgine natus, est major est illo. Sane animadvertendum quod in Vita S. Mariæ Magdalene asserta priori sententia, de Joannis æqualitate saltem cum cæteris sanctis, ejusdem Joannis præcellentiam super omnes neque affirmavit neque negavit, dicens: Superioribus æqualis, vel cunctis superior.*

^f Maria virgo mater Domini inter omnes mulieres principatum tenet. *Rabani Homil. in die Paschæ.*

CAP. XXXIV. — *De Pentecoste et Spiritu sancto, et de vita canonica primitivæ Ecclesiæ; et de contemplatione Mariæ.*

Denique post visionem et verba angelorum, adorantes apostoli in loco ubi steterunt pedes Domini Salvatoris, reginam cœli redeuntem in Jerusalem comitati sunt ^a cum gaudio magno; templumque ingressi sunt, laudantes et benedicentes Dominum. Et in cœnaculum ascendentes, cum genitrice Dei, sociisque Mariis cæterisque sanctis mulieribus (*Luc. xxiv, 52; Psal. cxxxii, 7; Act. i, 1 et seq.*), et Christi cognatis, in multa lætitia, unanimes orationi vacabant ^b: erant enim pariter fere centum viginti (*Act. i, 15*). Et subrogato, in numero apostolorum, sancto Mathia, advenit dies Pentecostes; descenditque Spiritus sanctus, hora diei tertia, corporali specie, super eos, in linguis igneis cum vehementi sonitu; et cœperunt loqui linguis ^c omnium gentium (*Act. ii, 1 et seq.*), et prophetizare. Qualibet enim lingua loqueretur quis quæve, de illis centum viris et mulieribus, omni audienti, cujuscunque linguæ esset, sua illum illamve lingua loqui videbatur ^d. Erant enim tunc habitantes in Jerusalem, et diem festum operantes ^e viri religiosi, ex omni lingua et natione, quæ sub cœlo est. Ex quibus crediderunt incontinenti quinque millia ^f, ac deinceps innumerabiles.... Omnes qui credebant erant pariter, et habebant omnia communia; quotquot enim possessores agrorum et domorum erant, omnia sub pretio redegerunt, et ad pedes apostolorum pretium posuerunt (*Act. ii, 44; Act. iv, 34*). Lazarus etiam, amicus Domini Salvatoris, cum

A Maria et Martha sororibus, cum multam patrimoniorum et divitiarum copiam possiderent, tam Jerosolymis et in Bethania Judææ, quam apud Magdalem et in Bethania Galilææ: universa venundantes, ad vestigia principis apostolorum pretium obtulerunt. Matronæ quoque nobiles et viduæ ministrabant, mirabili devotione, et condigna affectione, cœli reginæ, gloriosæ Virgini, Dei genitrici Mariæ; et exhibebant, patrio more, obsequia sanctis apostolis Christi, honorabanturque ^g. Quondam Domino Salvatori familiares fuerant et devotæ, Maria videlicet Magdalenæ, specialis amica Filii Dei, et ministrarum ejus primiceria, apostolorum apostola; nec non hospita Christi, beatissima Martha, ipsius liberalitatis filia; et materteræ Domini, Mariæ Cleophæ, et Salome, et B Joanna, et Susanna, ministræ ejus, et cognatæ reginæ cœli, quas evangelistæ sorores illius appellant ^h. Ob id zelo incalcescente ⁱ, ortum est murmur eorum qui de Græcia venerant Judæorum, eo quod iis quæ de Galilæa et Judæa erant matronis post ponerentur viduæ eorum, in quotidiano ministerio sanctorem ^j (*Act. vi, 1 seq.*) Quo cognito, princeps apostolorum coegit concilium; septemque diaconos elegit, eosque mensis præposuit, et iis qui ministrabant mensis: Stephanum et Philippum, Parmenam et Timonem, Prochorum et Nicanorem et Nicolaum (*Act. vii*). Claruit illico miraculis Stephanus beatissimus, moxque martyrio coronatus est. Sed et omnes discipuli Salvatoris cum Philippo diacono ^k ab Jerosolymis ejecti sunt, præter eos qui cum cœli C regina erant apostolos, et quæ ministrabant eis

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

^a Ascendente in cœlum Domino, discipuli adorantes in loco ubi steterunt novissime pedes ejus, festum Jerosolymam redeunt. *Rabani Homil. ser. vi post Domin. post Ascensionem.*

^b Erant omnes pariter in eodem loco, hoc est in cœnaculo, ubi collegerunt se post ascensum statim Domini. *Rabani Homil. Dominicæ in Pent.* — Cœnaculum dictum a communione vescendi. Antiqui enim publice et in commune vescebantur: nec ullis convivium singulare erat, ne occulto delicia luxuriam gignerent. *Rabani de Universo, lib. xiv, cap. 20.*

^c Spiritus sanctus in linguis igneis apparuit, quia omnes quos impleverit ardentis pariter et loquentes facit. *Homil. in Domin. in Pent.; Beda in Act. apost., cap. 2.*

^d Ipse enim eorum sermo hanc in se vim habebat: ut cum diversarum gentium auditores ibi essent presentes, unusquisque secundum linguam suam ipsius unius sermonis qui ab apostolis fuerat pronuntiatus susceperat auditum et capiebat intellectum. *Rabani Homil. Dom. in Pent. Beda in Act. apost. cap. 2.* — Spiritus sancti gratia in die Pentecostes effusa est super centum viginti credentes. *Rabani Homil. ser. iv Pent.*

^e Operantes, id est celebrantes. Viri religiosi qui de diversis nationibus Jerosolymam Paschalis festivitatis gratia confluerant. *Rabani Homil. in die Pentecostes.*

^f Quinque millia: hic forte desunt quadam in codice: Verbi gratia, tria millia, mox. Non enim quinque millia crediderunt in die Pentecostes, sed tria tantum (*Act. ii, 41*); ut apprimè noverat Rabanus, qui in homilia Dominicæ post Ascensionem ait: Advéniente Spiritu sancto..., princeps apostolorum..., multis Judæorum millibus prædicavit, ita ut ad ejus

prædicationem tria millia virorum legamus credidisse, et baptizatos esse, et non post multum temporis etiam quinque millia credidisse.

^g Consuetudinis autem Judaicæ fuit, nec duceretur in culpam more gentis antiquo, ut mulieres de substantia sua victum atque vestitum præceptoribus ministrarent. Hoc quia scandalum facere poterat in nationibus, Paulus abjecisse se memorat: *Nam qui non habemus potestatem sorores mulieres circumdandi, sicut et cæteri apostoli faciunt? Rabani in Matth.; ex Beda in Lucam, lib. iii, cap. 8. Homil. quadrag.* — Sed videamus quales comites haberent: Mariam Magdalenam, et Mariam Jacobi et Joseph matrem, materteram suam, sororem Mariæ matris Domini, matrem filiorum Zebedæi, et alias quas in Evangeliiis legimus. *Rabani in Matth., lib. viii, cap. 27. Beda, ibid.*

^h Fratres Domini, non filios Joseph, sed consobrinos Salvatoris, liberos Mariæ intelligimus materteræ Domini, quæ esse dicitur mater Jacobi Minoris, et Joseph, et Judæ, quos in alio Evangelii loco fratres Domini legimus appellatos. Fratres autem consobrinos dici omnis Scriptura demonstrat. *Rabani in Matth., lib. iv, cap. 12.* Quomodo Abraham et Loth fratres appellantur, cum esset Loth filius fratris Abrahamæ, et multa habes hujusmodi. *Ibid., lib. v.*

ⁱ Zelus est spiritualis fervor. *Rabani Allegorie in sacram Scripturam.*

^j Factum est murmur Græcorum adversus Hebræos. Causa murmuris erat, quod Hebræi suas viduas, utpote eruditiores, præferrent viduis Græcorum. *Beda in Act. apost. cap. 6.*

^k Notandum autem quod Philippus, qui Samaria evangelizabat, unus de septem fuerit (diaconis). Si enim Apostolus esset, ipse utique manum imponere

illustres matronas (*Act. viii*). Maria vero Magdalena A riam ad asserendum argumentum divinæ miserationis; ut de ea gratularentur omnes. Sororis quoque ejus sanctissimæ Marthæ devotionem ininvestigabilem erga sancti Salvatoris obsequia, et suas ipsorum necessitates, et animum totius liberalitatis et benignitatis gratia plenum, frequentissime memorabant apostoli, publice populis prædicantes, quam familiares, quam gratiosæ, quam acceptabiles fuerint Filio Dei, præ cunctis mulieribus, hæc duæ devotæ sorores; quam intimo amore eum dilexerint, quam dulciter a Deo dilectæ fuerint, quam benigne earum hospitia frequentaverint, quam affectuose sibi suisque ad omnia necessaria de suis facultatibus ministraverint; quam confidenter ei a fratre suo mandaverint: *Ecce quem amas infirmatur*; quam amabiliter

B ipse fratris earum obitum suis revelans apostolis: *Lazarus, ait, amicus noster dormit*; quam misericorditer, *flentes eas videns, feverit*; et cum lacrymantibus lacrymatum sit: ita ut Judæi dicerent: *Ecce quomodo amabat eum*, adstipulante in hoc ipsum discipulo quem præ cæteris diligebat *Jesus: Diligebat Dominus Jesus Martham, et sororem ejus Mariam et Lazarum (Joan. xiii, 23, xxi, 7, 20, xi, 5)*. At hanc quoque domum amicorum Christi, Lazari videlicet, Mariæ et Marthæ, *domum orationis (Marc. xi, 4)*, fieri statuerunt apostoli; in qua Dei omnipotentis, et Virginis Matris Filium, frequentissime deambulasse, sedisse, recubuisse, dormiisse, pernoctasse, orasse et multa miracula fecisse, recolebant; quamque sua sancta inhabitatione, mansione et perendinatione, *Salvator ipse sanctificaverat et dedicaverat*. Ipsumque sanctum Lazarum, crescente numero fidelium, in eadem basilica b ordinaverunt episcopum propriæ civitatis. Qui postmodum sæviente persecutione Judaica, prædicans verbum Christi Cyprum abiit; ibique primus pontifex sedit, vixitque viginti quatuor annis post suam resurrectionem. Ejus quoque et sororum ejus memoria, xvi Kalendas januarii, apud Bethaniam, usque in præsens, venerabiliter recolitur.

CAP. XXXV. — *Recapitulatio: quam grata fuerit amica Christi Regina cæli sanctisque apostolis.*

Erat autem hæc sancta virago gloriosæ Dei genitrici, et sanctis apostolis, amori pariter et honori: propter multimodam, et magnificam, et inæstimabilem, quam cum Domino Salvatore habuerat, familiaritatem. Diligebantque eam ferventius, quam Dei Filium, divinum et magistrum suum, dilexisse sciabant evidentius; honorabant instantius, quam Creatorem et Redemptorem mundi honorasse noverant circumlatius; consolabantur attentius, quam *Deum totius consolationis et solatii (II Cor. i, 3; Rom. xv, 5)*, et per angelos et per seipsum consolari consuetum viderant amabilius. Recolebant assidue et prædicabant populis frequenter, qualiter a sæculari vanitate ad discipulatum Salvatoris conversa fuerit, et proponebant ejus pœnitentiam peccatoribus, pro quibus Christus mori voluit, exemplum conversionis, ut resipiscerent peccatores. Et quia si spes veniæ desit, infructuosa et perfunctoria imo et plectibilis est pœnitentia, adhibebant Mariæ fidem et fiduciam ad probandum spem certam remissionis, ut respirarent pœnitentes. Verum, quia non satis Deo charus est, qui *declinat a malo, nisi apponat facere bonum (Psal. xxxvi, 27)*, exponebant speculum totius sanctimonix vitam Mariæ, *ad dandam scientiam (Luc. i, 77)*, et formam bonæ conversationis, ut *in odorem unguentorum ejus current (Cant. i, 3)* et mutarentur fideles a. Sed quia perfectæ conversationis spes, et piæ conversationis fructus est superna propitiatio et copiosa remuneratio, assumebant Ma-

CAP. XXXVI. — *Divisio apostolorum, et viginti quatuor seniorum et amicorum Christi.*

Et post martyrium beati Stephani, protomartyris, ad fidem de cælo vocatus est Saulus (*Act. ix*); non tamen ante annos duodecim dictus est Paulus c. Et qui dispersi erant cum Philippo, et cæteris sociis sancti Stephani, circuibant, evangelizantes regnum

NOTÆ POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

pôtuisset ut acciperent Spiritum sanctum. *Rabani Homil. fer. iii post Pent., et Homil. fer. v. Ex Beda in Act. apost. cap. 8.*

a Per unguenta dona Spiritus sancti, ut in Canticò: *Curremus in odorem unguentorum tuorum*: id est bene vivamus in exemplis virtutum tuarum. *Rabani Allegoria in sacram Scripturam.*

b Basilicæ regiæ habitationes. Nunc autem ideo divina templa basilicæ nominantur, quia ibi regi omnium Deo cultus et sacrificia offerentur. *Rabani de Universo, lib. xiv, cap. 21.*

c Non tamen ante annos duodecim dictus est

D Paulus, scilicet ex proconsole ad fidem converso, ut opinatur Rabanus. Ut enim Scipio, subjecta Africa, Africani sibi nomen assumpsit, et Metellus Creta insula subjugata insigne Cretici suæ familiæ reportavit, et imperatores nunc usque Romani ex subjectis gentibus nuncupantur..., ita et Saulus ad prædicationem gentium missus a primo Ecclesiæ spolio proconsole Sergio Paulo victoriæ suæ trophæa retulit, erexitque vexillum ut Paulus diceretur a Saulo. *Rabani in Paul. Epist. ad Philemonem.* Videtur Saulus, juxta ordinem historix, tertio decimo post Domini passionem anno, apostolatam cum

Dei, donec venerunt Antiochiam; ibi congregata est Ecclesia magna discipulorum (Act. xi). Ibi cepit originem nomen Christianorum; ibi beata Petro posita est cathedra patriarchatus, in qua, postmodum, ordinato Evodio patriarcha ^a, rediit Jerosolymam ad coapostolos, qui ex præcepto Salvatoris, duodecim continuis annis, in terra repromissionis (Hebr. xi), solis duodecim tribus prædicabant ^b. Et anno tertio decimo ascensionis, occisus est Jacobus, frater Joannis, gladio; et Petrus incarceratus; et Saulus, a Spiritu sancto, apostolatam gentium, et Pauli nomen sortitus. Anno vero quarto decimo facta est divisio apostolorum (Act. xii, 2; xiii, 2) ^c; Oriens cessit Thomæ et Bartholomæo; Meridies Simoni et Matthæo; Aquilo Philippo et Thadæo; medium mundi Mathiæ et Jacobo; Mediterranei maris provinciæ Joanni et Andreæ; Occidentis regna Petro et Paulo. Paulus enim, per idem tempus, venit Jerosolymam videre Petrum (Gal. i. 18; Gal. ii, 9.); dextrasque societatis apostolicæ dedit, et accepit a Jacobo, et Joanne et Petro; indeque, cum coapostolo suo Barnaba, in Syriam et Illyricum, ut evangelizaret, perrexit; et Petrus Orientem relicturus, Romamque iturus, designavit regionibus Occidentis quas ipse adire non poterat, Evangelii prædicatores, de nobilioribus in Christo, et antiquioribus discipulis Christi; in regionem Galliarum, cujus sunt provinciæ decem et septem, et totidem pontifices; in regionem Hispaniarum, cujus sunt provinciæ septem, doctores totidem ^d. e Horum viginti quatuor seniorum, primus erat et primicerius, de numero septuaginta discipulorum Domini Salvatoris, doctor egregius, miraculorum omnium gratia illustris, et

A post apostolos Christianæ militiæ signifer, præelectus, ^f Maximinus. Hujus religioni atque sanctitati beata Maria Magdalena charitatis vinculo se conjunxit: ut quocumque Dominus cum vocaret, ab ejus comitatu, seu contubernio, non separaretur. Jam enim cœli regina assumpta erat in cœlum, in ministerio cujus, contemplationi vacans, paradisi deliciis interfuerat; jam decem apostolorum facta erat divisio, cum quibus tam diu pia devotione permanserant, donec, invidia Judæorum in Ecclesia persecutionem concitante, Jacobum apostolum Herodes decollaret, Petrumque incarceraret; et credentes a sinibus suis propelleret. ^g Hac ergo persecutionis procella saviente, dispersi fideles, diversa terrarum loca, sibi a Domino delegata, petierunt, ut verbum salutis gentibus Christum ignorantibus constanter prædicarent. Quibus abeuntibus, consociaverunt se nobiles matronæ et viduæ quæ Jerosolymis et in Oriente eis ministraverant, nec ferentes a consortio specialis amicæ Domini Salvatoris, et omnium ministrarum ejus primiceriæ, longius separari. Inter quas venerabilis hospita Filii Dei Martha beatissima, reverendissimo fratre ejus Lazaro tunc apud Cyprum pontificante, sororis suæ vestigia secuta est; simul et beata Marcella, mulier magnæ devotionis et fidei, beatæ Marthæ pedisequa, quæ Dominum salutans dixerat: Beatus venter qui te portavit (Luc. xi, 27). Aderat et sanctus Parmenas, diaconus plenus fide, et gratia Dei (Act. vi, 8), cujus custodiæ et curæ sese commendavit in Christo Martha beatissima, sicut et sancto Maximino pontifici sancta Maria. Admirabili ergo divinæ dispositionis consilio, iter ad occidentales orbis plagas dirigit: ut videlicet

NOTÆ POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ

Barnaba Paulique accepisse vocabulum. Beda in Act. apost., cap. 13.

^a Vetus Martyrol. vulgo dictum parvum. Rom. 11. Non. Maii: Evodii Episcopi, qui primus ab apostolis Antiochiæ ordinatus est.

^b Sicut Jacob duodecim filios genuit ad possidendam repromissionis terram: ita Christus duodecim elegit apostolos, quibus terram repromissionis, id est regni cœlestis benedictionem tradidit. Rabani de Universo, lib. iv, cap. 1. Cæsareæ civitates duæ sunt in terra repromissionis. *ibid.*, lib. xiv, cap. 1. Homil. ser. v Paschæ.

^c Quarto decimo autem anno, juxta conductum Jacobi, Cephæ et Joannis, ad gentium magisterium profectum est. Nec historia ecclesiastica repugnat dicens apostolis fuisse præceptum ut duodecim annis prædicarent in Judæa. Beda in Act. apost., cap. 13. — Mendacium scripsit ille qui ex persona Melitonis episcopi Asiæ librum exponens de obitu beatæ Genitricis Dei, dicit quod secundo post ascensionem Domini anno apostoli fuerint omnes toto orbe ad prædicandum in suam quisque provinciam divisi: qui universi, appropinquante obitu beatæ Mariæ, de locis in quibus prædicabant verbum Dei elevati in nubibus rapti sunt Jerosolymam, ac depositi ante ostium domus ejus..., quæ Scriptura etiam specialiter de Joanne apostolo refert, quod eo tempore Ephesi prædicaverit: quæ cuncta verbis beati Lucæ contradicunt, quibus narrat apostolos cæteris fidelibus ab Jerosolymis propulsis remansisse ibidem... Absit autem ut credamus beatum Joannem apostolum cui Dominus in cruce matrem suam Virginem

C virgini commendavit... eam reliquisse solum, ac tanto tempore dejectam. Beda, *Retract. in Act. apost.*

^d Sub præfecto prætorio Galliarum, septem erant provinciæ Hispaniæ, et decem et septem Galliæ, in notitia imperii ultra Arcadii Honorique tempora scripta, ut videre est apud Pagium, an. 37, iv, vn, t. 1.

Hispaniæ.

Sub diocesi Hispaniæ, provinciæ vii:

Bætica,
Lusitania,
Gallæcia,
Tarraconensis,
Carthaginiensis,
Tingitania,
Balearæ.

Galliarum.

Sub diocesi Galliarum, provinciæ xvii:

Viennensis,
Lugdunensis prima,
Germania prima,
Germania secunda,
Belgica prima,
Belgica secunda,
Alpes maritimæ,
Alpes Penninæ et Graivæ,
Maxima Sequanorum,
Aquitania prima,
Aquitania secunda,
Novempopuli,
Narbonensis prima,
Narbonensis secunda,
Lugdunensis secunda,
Lugdunensis tertia,
Lugdunensis Senonia.

^e Ancienne Vie de sainte Madeleine.

^f *Ibid.*

^g *Ibid.*

non solum per Evangelium beatæ Mariæ sororisque A
ejus laus et memoria toto orbi innotesceret; verum
etiam, sicut Oriens exemplo devotæ conversationis
earum felix exstitit, sic plaga occidentalis corporali
earum præsentia et sacrosanctis earum reliquiis
illustraretur.

CAP. XXXVII. — *Qualiter viginti quatuor seniores
Gallias et Hispanias sortiti sunt.*

Igitur æquoris undas ingressi, cum gloriosa Dei a
Maria Magdalena, ac sorore ejus Martha beatissima,
sanctus archipræsul Maximinus, et beatus Parme-
nas, archidiaconus, episcopi quoque Trophimus,
Eutropius, nec non et reliqui duces Christianæ mili-
tiæ, flante Euro, Asiam relinquentes, inter Euro-
pam et Africam, per mare Tyrrhenum, et circum B
versus descendentes, urbem Romam totamque Ita-
liam a dextris relinquentes, nec non et Alpes, quæ,
a Ligustico sinu et mari Gallico exsurgentes, orien-
tem versus sinu Ligustico b terminantur in mari
Adriatico, c *prospero cursu applicuerunt* a dextris,
in provincia Galliarum Viennensi, apud civitatem
Massiliam, ubi mari Gallico Rhodanus recipitur.
Ibi, *invocato magno mundi principe Deo* (II Mach.
xii, 25), provincias regionis ad quam eos Spiritus
appulerat inter se, eodem inspirante, partiti sunt;
moxque *profecti prædicaverunt ubique*, Domino co-
operante et sermonem confirmante, sequentibus signis
(Marc. xvi, 20). *Sed enim rex virtutum dilecti dilecti
dedit verbum evangelizantibus virtute multa, qui spe-
ciei domus Dei dedit dividere spolia fortis armati* C
(Psal. lxxvii, 12, 13). Sortitus est sanctus archipræ-
sul Maximinus Aquensem, metropolim provinciæ
Narbonensis secundæ, in qua beata Maria Magdale-
na complevit cursum peregrinationis suæ; Paulus Nar-
bonam, metropolim provinciæ Narbonensis primæ;
Austregisilus Bituricam, metropolim Aquitanicæ pri-
mæ; Hirenæus Lugdunum, metropolim Lugdunen-
sis (primæ; *Gatianus Turonem, metropolim Lugdu-
nensis*) d terticæ; Sabinus et Potentianus Senonas,
metropolim Lugdunensis quartæ; Valerius Treve-
rim, metropolim Belgicæ primæ; Feroncius Bisun-
tium, metropolim provinciæ maximæ Sequanorum;
Eutropius Sanctonas, urbem Aquitanicæ secundæ,
cujus nunc metropolis est Burdegalis; Trophimus
Arelatem, tunc metropolim provinciæ Viennensis.
Hæ decem provincie Galliarum iis prædicantibus
crediderunt. Cæteri doctores, non reliquis septem

provinciis, sed septem civitatibus provinciarum,
prædicaverunt: Eutropius apud Aurasicum, civita-
tem provincie Viennensis; Frontinus apud Petra-
goras, urbem Aquitanicæ secundæ; Georgius apud
Veliacum, urbem Aquitanicæ primæ; Julianus apud
Cenomanum, urbem Lugdunensis terticæ; Martialis
apud Lemovicas, urbem Aquitanicæ primæ; Satur-
ninus apud urbem Tolosam, Narbonensis primæ, in
qua præcipitatus est de Capitolio, pro Christi fide;
Parmenas apud urbem Avenicorum, provincie
Viennensis, cum venerabili ministra Domini Salva-
toris Martha sancta, recedit; Marcella quoque mi-
nistra ejus. Epaphras et Sosthenes, Germanus et
Euchodia, et Syntex. Rothomagus, cum sua provin-
cia Lugdunensi secundæ, quæ nunc est Normannia;
Maguntia, cum sua provincia, Germania prima;
Colonia, cum sua provincia; Germania secundæ;
Octodurus cum sua provincia, Alpium Graiarum et
Penninarum; Auxitana metropolis cum sua provin-
cia Novempopulania; Hebréduna metropolis cum
sua provincia Alpium maritimarum: Remi metropol-
is, cum sua provincia Belgica secundæ, aliis docto-
ribus reservatæ sunt. Eorum vero qui ad Hispanias
ab apostolis destinati sunt hæc sunt nomina: Tor-
quatus, Thesiphum, Secundus, Indalecius, Cæci-
lius, Esicius, Euphrasius. Ii septem Hispaniarum
provincias septem Christianæ fidei conjunxerunt.

CAP. XXXVIII. — *Qualiter beata Maria apud Aque-
sem metropolim, tum prædicationi, tum contempla-
tioni vacaverit.*

Beatus igitur Maximinus Aquensem metropolim
ingressus, doctrinæ coelestis semina gentilium cordi-
bus inspergebat, e die noctuque, prædicationi et
orationi et jejuniis insistens, ut populum ipsius regio-
nis incredulum ad agnitionem et cultum Dei omnipot-
entis perduceret. Postquam vero, prædicatione
evangelica, nova fidei seges excrevit, beatus præsul
Maximinus, Aquensi Ecclesiæ præsidens, multis et
diversis miraculorum virtutibus effulsit. Cum quo
gloriosa et specialis Domini Salvatoris, in eadem
Ecclesia, supernæ contemplationi vacans, quippe quæ
revera erat Redemptoris ardentissima dilectrix,
optimæ partis prudentissima electrix, quæ, teste
Deo, nunquam ei ablata est, ex quo eam ad pedes
Christi adeptæ est, Maria Verbi Dei mentis esurientem,
miro modo, excitabat et excitando reficiebat; dilecti
dilectoris sui allecta dulcedine, in Domino desiderio

NOTÆ POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

a Forte deest vox amica.

b Cod. primum *Lugiratio* et demum *Liguria* ex
incuria certe amanuensium. Apud Rabanum de *Uni-
verso* habes *Ligustici æquoris*, lib. xii, cap. 5.

c *Ancienne Vie de sainte Madeleine.*

d *Primæ; Gatianus Turonem metropolim Lugdu-
nensis*, hæc desunt in codice ex incuria librarii
certe ob duplicata verba *metropolim Lugdunensis*.
Enim: 1. Rabanus nullatenus dixisset Lugdunum
esse metropolim provincie Lugdunensis terticæ, cum
ipsemet inferius animadvertat, et quidem merito,
Cenomanum situm esse in Lugdunensi terticæ. 2. Hæc

D *decem provincie Galliarum, his prædicantibus credi-
derunt. Cæteri doctores, non reliquis, septem provin-
ciis, etc., ex quibus sequitur Rabanum nominatim
decem jam designasse provincias. Verum novem
tantum enumerantur in codice. Unam ergo ibidem
omissam fuisse necesse est; quæ autem ommissa fuit,
Turonensis est. Etenim decem et septem admittit
Rabanus in Galliis provincias: porro sexdecim tan-
tum enumerantur in codice, prætermissa Turon-
ensi. Turonensem ergo ommissam fuisse inconcusse
sequitur.*

e *Ancienne Vie de sainte Madeleine.*

potuli ebriata ^a, se totam secum colligens, et erigens se super se, castissimi amoris calore soluta, interna gaudia degustabat; in terris adhuc posita, æthereis spatiando ^b choris, inter angelos mente deambulans. Hæc secum. De proximorum quoque salute sollicita, propter quos occidentales orbis fines adierat, contemplationis dulcedinem quandoque seponens, incredulis interim prædicabat, vel credentes in fine confortabat melliflua mente, mellita verba auditorum animis instillans. Nam ex abundantia cordis os loquebatur (Matth. xii, 24), unde etiam omnis illius prædicatio vere divina erat contemplatio. Se ipsam semper proponebat peccatoribus exemplum conversionis, pœnitentibus spem certam remissionis, fidelibus formam miserationis, et omni populo Christiano argumentum divinæ miserationis: oculos ostendens, quorum fluentis Christi vestigia rigavit, quibus etiam Christum resurgentem a mortuis prima vidit; capillos quoque quibus lotos lacrymis suis pedes primo siccavit, secundo in cœna nardo pretioso perunctos extersit; os simul et labia, quibus non solum viventis, sed et mortui, et a mortuis resurgentis, millies et millies osculata est vestigia; manus et digitos quibus Dei omnipotentis pedes primo tenuit, et lavit, atque perunxit; hos denuo pistico nardo perfudit, residuumque nardi super verticem Filii Dei effudit. Quid singula memorem? quis evangelistarum Mariæ Magdalena merita tacet? quis apostolorum Domino familiariter adhæsit? quis eorum doctrinæ ipsius fluentia avidius hausit? Oportet igitur, ut sicut anastasis Christi apostola destinata est ad apostolos, et ascensionis ejus prophetissa, sic et credentium in toto orbe fieret evangelista. Hoc noverat ille, qui ejus, in unctione capitis sui, cernens et approbans devotionem: *Bonum opus operata est in me; amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit hoc Evangelium, in toto mundo, et quæ hæc fecit, narrabitur in memoriam ejus* (Matth. xxvi, 10, 13; Marc. xiv, 9.)

CAP. XXXIX. — *Ubi beata Martha prædicaverit, et de miraculis utriusque sororis.*

Beata quoque Martha, cum sociis suis, apud urbem Avenicorum et Arelatensium, et quæ circa Rhodanum erant villas, et oppida, in provincia Viennensi, evangelizabat populis Dominum Salvatorem, quæ circa ipsum viderat, quæque ab ejus ore didicerat, publice contestans; quodque de divinis

A virtutibus prædicabat, propriis miraculis astruebat. Aderat ei, cum opportunitas exigebat, præmissa oratione, et signo sanctæ crucis edito, *gratia curationum* (I Cor. xii, 30), leprosos mundandi, paralyticos curandi, mortuos suscitandi, cæcis, mutis, surdis, claudis, debilibus et ægrotis beneficia præstandi. Hæc Martha. Simili modo, Maria ineffabili facilitate miracula faciebat, ad fidem dictorum astruendam et fidem auditorum provocandam. Erat autem in utriusque earum vultu veneranda venustas, honestas in moribus, in verbis promptissima gratia ad suadendum. Vix, vel nunquam, inveniebatur aliquis, qui ab earum prædicatione incredulus recederet, vel sine fletu; qui non ab earum facie inflammaretur Domini Salvatoris amore, vel propriæ miseriæ consideratione lacrymaretur. Erat in earum victu parcimonia, in habitu cum honestate religio; quamquam Maria de alimento et vestiario parum curaverit, postquam Domini Salvatoris præsentiam perdidit corporalem, cum tamen ei assatim providentes necessariis, quæ cum ea erant eique adhærebant mira affectione matronæ. Inde etiam illud inolevit apocryphum. si tamen ex toto apocryphum: cum mos sit veneficis miscere abundantius mel, ut propinent latentius fel; inde, inquam, forte inolevit illud apocryphum, quod quotidie ab angelis in æthera sustolleretur, quod ab angelis denuo deponeretur, quod cibis supercœlestibus, quos angeli ministrarent, reficeretur. Hoc si mystice intelligatur, non omnino incredibile est. Revera enim, et sine dubio, angelorum frequentissime refovebatur aspectu, relevabatur obsequiis, et mulcebatur alloquiis. Decuit enim, et certe decuit, ut miro modo et a sæculis inaudito Mariam consolaretur *Deus totius consolationis* (II Cor. i, 3), cui ipsa Maria, mira et a sæculo inaudita præbuit obsequia devotionis in terris. Cæterum, quod post Salvatoris ascensionem, statim in eremum Arabiæ fugerit, quod in specu sine veste latuerit; quodque, postea, virum nunquam viderit; quod a presbytero, nescio quo, visitata, vestem petierit, et cætera nujusmodi, falsissima sunt, et a fictoribus fabularum, de gestis pœnitentis Ægyptiacæ, mutuata. Quin, et ipsi, in initio fabulæ suæ, mendacii se accusant, Josepho, doctissimo historiographo, narrationem suam ascribentes, cum Josephus, in libris suis, nunquam Mariæ Magdalena meminisset. Et de iis hæc sufficiant. Nunc, ad narrationis ordinem revertamur,

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

^a *Ebrietas* est gaudium supernæ gratiæ, quod charitate erunt plenissimi electi, quando carnis simul et animæ felicitate perfuerunt. *Ebrietas*, interna satiety sanctorum, ut in psalmis: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ*, id est de supernæ domus tuæ plenitudine, et hic quandoque sancti tui pascuntur. *Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam.*

^b Maria demonstrat vitam contemplativam qua in Dei amore suspiramus. Contemplativa vita est charitatem Dei et proximi tota mente retinere... soli desiderio conditoris inhærere, ut... ad videndam faciem Creatoris sui animus inardescat, ita ut jam noverit carnis corruptibilis pondus cum mœrore portare, totisque desideriis appetere illis hymnidicis

D angelorum choris interesse, admisceri cœlestibus civibus, de æterna in conspectu Dei incorruptione gaudere. *Rabani Homil. In Assumpt. Ex Beda in Luc., lib. iii, cap. 10.*

^c *Notissima enim erant Rabano Flavii scripta, a quo et multoties citantur. In Comment. in Matth., lib. i, cap. 2.* — Legitur in Josepho Herodem nonnullos de principibus Judæorum ante mortem suam necasse. *Ibid., lib. v.* — Nec prætereundum quod narrat Josephus, vinctum Joannem in castellum Macherunta abductum, ibique truncatum. *Ibid., lib. viii.* — Josephus quoque refert virtutes angelicas præsides quondam templi tunc pariter conclamasse: Transeamus ab his sedibus.

et seposita interim contemplatione Mariæ, actus et A miracula sororis ejus Marthæ beatissima prosequamur.

CAP. XL. — *Ubi beata Martha Viennensem provinciam a Tarasco liberavit.*

Inter Arelatem et Avennicum, Viennensis provincie civitates, circa Rhodani ripas, inter infructuosa fruteta et glareas fluminis, ferarum reptiliumque virulentorum eremus erat. Ibi inter cætera venenosa animantia, draco terribilis oberrabat, incredibilis longitudinis, et magnæ molis; fumum pestiferum flatu, scintillas sulphureas oculis, sibilos stridentes ore, rugitusque horribiles aduncatis dentibus, proferens ^a; quidquid incidisset in eum unguis et dente dilanians; quidquid propius accessisset anhelitus sui fetore mortificans. Incredibile est quot B pecora, pastoresque voraverit; quantam hominum multitudinem, malo odore moribundos, ad mortem compulerit. Una dierum, evangelizante Dei verbum beatissima turbis quæ convenerant, incidit sermo qui tunc erat omnis de dracone, quibusdam quidem devote obsecrantibus, quibusdam vero, ut assolet, tentando, dicentibus ut: Hic ^b si qua esset Christi sui virtus ostenderet beata virago; nec enim posset fieri ut ulla humana industria draco iste de medio tolleretur. Quibus illa: Si, inquit, parati estis credere, *Omnia possible sunt credenti* (Marc. ix, 22). Mox fidem promittentes, populos ipsa gratulanter præcessit; cubilia draconis constanter adiit; signo crucis edito, feritatem ejus compescuit; zona sua propria collum draconis cinxit, populosque, C a longe prospectantes, intuens: Quid est, ait, quod trepidatis? ecce serpentem teneo, et vos adhuc cunctatis; accedite fortiter in nomine Domini Salvatoris, hancque virulentam belluam in frustra conscindite. Dixit, hincque draconi ne flatu cuiquam vel dente noceret, potenti virtute interdicens; inde turbas *modicæ fidei* (Matth. viii, 26) increpans, atque ad feriendum constanter provocans, draconem quidem illico compescuit, turbas vero vix animavit. Armis denique ac viribus insistentes, bestiam frustatim discerpserunt, fidem et constantiam Marthæ beatissimæ admirantes, quod tam immanem belluam, tam facile, absque ullo pavore, zona sua fragili, dum truncaretur, teneret immobilem. Vocabatur D prius locus ille eremi, niger focus; ex tunc Tharascona dictus est a dracone, qui Tharascus dicebatur. Atque ita, viso vel auditio miraculo, Viennensis provincie populi crediderunt Domino Salvatori, et baptizati sunt, glorificantes Deum in miraculis ancillæ suæ; quæ, ex tunc, pro meritis suis præcipuis, cunctis provincialibus et amori exstitit et honori.

Cap. XLI. — *Qualiter beata Martha apud Tarascenam conversata sit*

Profugata denique, Dei virtute, ab eremo Tharascona, omni reptilium virulentia, elegit sibi mansionem in ea Martha sanctissima; locum prius odibilem et detestabilem, habitabilem reddens, et amœnum et amabilem. Factaque est sibi in ea *Domus orationis* (Marc. xi, 17), quam virtutibus et miraculis, magis quam muliebribus inutilibus ditare studuit ornamentis: sedit ibi solitaria (*Thren. iii, 28*) septem annis. Omnis cibus ejus, tanto tempore, radices olerum, et herbæ virentes, arborum fructus et poma. Hoc tamen edulio refici plusquam semel in die, nefas ducebat, hæc sibi: ad proximos autem non sic. Ne enim jejunium suum quotidianum sibi esset, sine pietate, supplicium, secumque manentibus onerosum: hospitalitatis pristinæ semper memor, sine pauperibus nunquam erat; quibus, quod sibi conferebatur, libentissime largiebatur. Semper egenos suæ mensæ participes faciens, sibi quidem herbas, illis vero necessarias, pia sollicitudine et solita pietate, exhibens escas, majori alacritate et studio frequentiori, quam si sibimet vellet apponi sumendas, reminiscens quod ille, quem olim in terris exhibere solebat, qui esuriit et sitiivit, quia volebat: jam non indiget temporalibus beneficiis, ut solebat; ideoque se, nunc, in pauperibus recreari volebat. Meminit ancilla Christi quid suis dicturus sit Christus: quod *uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis* (Matth. xxv, 40). Et idcirco, ut olim ministravit capiti Ecclesie, nunc providere studuit membris Christi: omnibus semper amabilis, universis affabilis. Et, quia *hilarem datorem diligit Deus* (II Cor. ix, 7), sic ancillæ suæ solita miseratione providit, ut fons *indeficiens novæ plenitudinis oriretur* (Eccli. xxiv, 6), et abundaret in cellariis (*Deut. xxviii, 8*), quotidiana clementia vacuatis, absque omni sua sollicitudine, dum devotio fidelium eo magis conferebat, quod posset dare abundanter; quia ipsa, innata sibi liberalitate, dabat hilariter. Sed nec *divites dimittebat inanes* (Luc. i, 53), quorum confluebant ad eam plurimi, corporis animæ beneficia reportantes. Vestis ejus aspera, saccus et cilicium, tempore septenni, cingulo nodoso, de setis equinis, ad carnem astricta, ita ut vermes ex putrida carne illius effluerent. O patientia incomparabilis, fieret, quod vivens in carne, vermibus esca suis! Semper nuda pedes, alba tyara de pilis cameli velata caput. Lectus ejus stratus loco ramis arborum et sarmentis, licio superstrato, cervicalis lapide temporibus substrato. Has inter delicias, millies martyr, Martha sanctissima, mente cœlos inhiabat. Animus ejus Deo deditus ex toto in orationibus sacris erat perditus, et per-

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

^a Sap. xi, 18. Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua... immittere illis.

19. Novi generis ira plenas ignotas bestias, aut vaporem ignium spirantes, aut fumi odorem proferentes, aut horrendas ab oculis scintillas emit-

tentes

20. Quarum non solum læsura poterat illos exterminare, sed et aspectus per timorem occidere.

^b Ut hic, forte: *utique ex incuria dictantis scribentisve; ut superius qui in, pro quin,*

nox. Quemque olim viderat in domo sua humilem, flexis infatigabiliter genibus, adorabat in caelo regnantem. Procedebat quoque frequenter ad urbes, et oppida, evangelizans populis fidem Domini Salvatoris; plurimosque credentium manipulos, ad suam solitudinem rediens, reportabat. Quod enim verbis docebat, prodigiis et signis incontinenti probabat; sola oratione quoque, adhibita manuum impositione, dæmonia obsessis corporibus expellendo, et omne genus virtutum, in virtute sancti Spiritus, exercendo.

CAP. XLIII. — *Ubi beata Martha juvenem Rhodano submersum resuscitavit.*

Apud Avennionem, Viennensis provinciæ civitatem, ante fores urbis, in loco amœno, inter Rhodani fluctus et urbis propugnacula, civium turmis vitæ verbum evangelizans, et ægros sanans, sedebat Martha beatissima, una dierum. Et juvenis, qui erat trans Rhodanum, videns circa populorum frequentiam, et volens audire verbum Dei, cum ei nec pontis, nec scaphæ opportunitas adesset; tamen hinc aviditate ductus audiendi, et videndi miracula, industriæ deatandi confidens, pericia [*Forte, perizonia*] exspoliat se, et Rhodani fluentis sese committens, coepit natare. *Omnium civium trans Rhodanum oculi intendentes erant in eum* (*Luc. iv, 20*), cum subito æstuantis Rhodani turgentibus intercipitur undis; submersusque necatus est. Clamor popularis attollitur, juvenis devotio approbatur, infortunium deploratur. Quid multa? Totius populi hic erat animus; hæc voluntas: hoc votum: ut missis piscatoribus, et sægenis, omni industria corpus juvenis requiratur, si forte Domini Salvatoris misericordia contingeret inveniri. In crastinum hora diei nona, multo sudore quæsitum, inventum, allatum, et Mart hæ sanctissimæ est oblatum. *Convenit universa civitas* (*Act. xiii, 41*) ad spectaculum hoc. Nobiliores urbis, in utroque sexu, obsecrant et obtestantur, flexis genibus, ancillam Christi, ut Christi Salvatoris magnalia liceret eos cernere, in juvenis hujus resuscitatione. Annuit illa, gratissimo ut erat animo: si tamen omnes qui aderant Christianæ fidei manus darent. Conclamant omnes una voce: *Credeamus Dominum Salvatorem, verum Dei Filium, et Deum esse, qui te talem elegit famulam.* Ad hæc, exhilarata Martha beatissima, et de Domini Salvatoris pietate et potestate confidens, prosternitur cum lacrymis et orat; prosternuntur et populi, ipsa movente; atque *ejulatu magno* (*Gen. xxvii, 38*) omnipotentis Dei implorant clementiam, ut ad honorem et gloriam nominis sui, suam in hoc miraculo dignetur excitare potentiam (*Psal. lxxviii, 9; Psal. lxxix, 3*). Completa oratione, surrexit ancilla Christi, et accedens ad corpus: *In nomine, inquit, Domini Salvatoris Jesu Christi Filii Dei, surge, juvenis, et narra nobis quanta tibi fecerit benignitas Redemptio-*

ris. Quid multis moror? Ad hæc vocem, rediens anima, revixit juvenis, et resedit (*Act. iii, 6; Luc. viii, 39; Luc. vii, 15; Act. ix, 40*), moxque in Christum se credere confessus est, et baptizatus est. Et post multam populorum congaudentium lætitiã, sanus et incolumis ad propria remeavit. Quod videntes populi conclamaverunt omnes unanimiter: Christum Jesum verum Deum esse, nec esse alium præter Christum Deum (*Judit. ix, 19*). Ex tunc, Mart hæ ministræ Christi sanctissimæ fama celeberrima in ore omni; ex tunc, virili sexui amoris et femineo fuit honori.

CAP. XLIII. — *Ubi beata Martha aquam in vinum convertit, in dedicatione domus suæ.*

Per idem tempus, per universas provincias Galliarum, maximeque Viennensium, Narbonensium et Aquitaniarum clarissimus rumor, et opinionis bonæ suavissimus odor, sicut odor agri pleni cui benedixit Dominus (*Gen. xxvii, 27*), omnium comprovincialium animos ad Christi fidem, et ad ancilla Christi, sanctissimæ Mart hæ, amorem excitabat. Congaudebat et congratulabatur ei soror ejus beatissima, cum summa reverentia nominanda, Maria Magdalena: sanctissimæ, et contemplativæ vitæ ordinator et custos, archiepiscopus Maximinus, qui accensus animo, ministram Christi videre et alloqui (*Act. xxviii, 20*), a sua Narbonensi secunda in Viennensem provinciam, usque ad Tharasconam ire perrexit. Simili modo Trophimum archiepiscopum, a civitate Arelatensi; sed et Eutropium pontificem, ab Aurasicensi, Tharasconam advexit eadem intentio et voluntas, simile desiderium, et votum, eadem die, et hora; cum tamen, tunc, nullus eorum alterius suspicaretur adventum, convenerunt tamen pariter, inspirante Deo, qui *disponit omnia suaviter* (*Sap. viii, 1*). Suscepit eos honorifice sacrosancta virago, exhibuit liberaliter, violenter retinuit; et die sexta decima Kalendarum Januarii, quæ est septima decima dies mensis casleu, qui Decembris dicitur apud Latinos ^a, domum Mart hæ beatissimæ signis illius, et virtutibus, sanctaque ejus conversatione insignem, dedicaverunt Domino Salvatori basilicam. Et post dedicationem templi, cum ad cœnam accessissent pontifices, ministravit eis, mira et consueta affectione, Martha sanctissima. Erant autem discumbentes multi qui convenerant. *Et deficiente vino* (*Joan. ii, 3*), aquam in nomine Jesu Christi hauriri et abundanter omnibus propinari jussit hospita Domini Salvatoris. Quam et pontifices in convivio gustaverunt, in vinum optimum aquam conversam senserunt. Steterunt, igitur, communi decreto, pontifices diem illam, omnibus annis, venerabiliter observari: ob dedicationem basilicæ ^b, et aquæ in vinum mirabilem mutationem.

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

^a Mensis Casleu, qui apud Latinos dicitur December. *Rabani Comm. in Machab.*, lib. i, cap. 1.

^b Illum diem quo dedicatum est templum a Salomone, sicut Regum liber et Paralipomenon narrat.

CAP. XLIV. — *Ubi beata Martha Mariam salutavit, A CAP. XLV. — Ubi beata Maria Christum videt; mi-*
et presules exhibet. et sui transitus diem imminere
prædicit

Post transitum beate Marthæ, hujus occasione miraculi, mox inolevit ut, die dedicationis ejus domus, etiam festivitatem celebrarent transitus ejus; simul et passionem sancti Lazari, episcopi, fratris ejus; quod et de beato Joanne Baptista ^a, et de apostolis Christi Joanne et Jacobo, Simone et Juda, martyribusque quamplurimis, usque hodie fieri videmus; et non in diebus quibus passi sunt, sed in diebus quibus dedicate sunt ecclesiæ eorum, vel inventæ eorum reliquæ, celebrentur passionis eorum. Valedicentes denique ancillæ Christi beate antistites, commendantes se sacrosanctis meritis illius et precibus, data et accepta invicem benedictione, *ab invicem dis-*
cesserunt (Act. xv, 39). Salutavit autem beata virgo sororem suam venerabilem et universo mundo prædicabilem, Mariam Magdalenam: rogans omnino, ut eam, dum viveret, *visitare dignaretur*. Quod ubi beate dilectrici Dei retulit archipræsul, salutatione sororem resalutavit, quodque petebatur concessit; quamvis illud non in corpore, sed post corpus, impleverit. Unde datur intelligi, sanctos Dei suorum meminisse, post corpus, quibus exhibent quod in corpore promiserunt. Inolevit per idem tempus, in provincia Aquitaniz, persecutio sæva gentilium, multique Christianorum truci sunt in exilium. Inter quos Frontinus, Petragoricensis episcopus, et Georgius Veliacensis Tharasconum ad beatissimam Martham confugerunt, quos illa in signum charitatis benigne admittere, magnifice exhibere; ac donec ad proprias dioceses redire permetterentur, honeste studuit retinere. Quibus tandem ad propria prope- rantibus, ultimum valedicens ancilla Christi: O, inquit, præsul Petragoricensis, noveris me proximo anno completo migraturam *de corpore mortis hujus* (Rom. vii, 24); obsecro, si placet, adveniat sanctitas tua ad me sepeliendam. Cui antistes: Ego, ait, o filia, tuis obsequiis adero, Deo volente, *vita comite* (Genes. xviii, 10, 14). Redierunt ergo pontifices in sua (Act. xxi, 6), suosque ad se convocans Martha beatissima, diem transitus sui imminere post annum prædixit eis; lectoque suo illo nobili de sarmentis decumbens, toto illo fere anno, febribus ur- bebatur, ut *aurum in fornace igne probatur* (Sap. vi, 6).

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

Judæi solemniter celebrabant, et ipse dies apud eos festus habebatur, qui usus videlicet in illis exolevit, qui caruerunt et cultu et templo. Christiani autem servant morem illum Patrum, in quibus gloria translata videtur. Rabani de Institutione clericorum, lib. ii, cap. 45.

^a (Ex Evangelistis) colligitur Joannem imminente festivitate Paschali fuisse decollatum... et propterea quod in libro Sacramentorum natale ejus quarto Kalendarum septembrium die notatum est, et in Martyrologio, quod Eusebii, et Hieronymi vocabulis insignitum est, legitur quarto Kalendas septembris in Emissæ civitate Phœniciz provinciæ natale Joannis Baptistæ die quo decollatus est, non specialiter

Interea, beata Maria Magdalena supernæ ^b con- templationi vacans, et partem optimam, quam ele- git (Luc. x, 42) conservans, licet adhuc in terris corpore peregrinaretur, mente tamen paradisi amœnitatem deambolabat ^c, et illa ineffabili dulcedine, quantum fas mortalibus, pascabatur. Quis au- tem explicare sufficiat quibus traheretur sospiritis; quibus amica Salvatoris anhelabat [Codices regii 5281, 5360, ad cœlestia] votis, quamvis hic jam angelo- rum frueretur frequentia; quibus, inquam, deside- riis ardebat, cupiens esse cum Christo (Philp. i, 23); ut quem viderat in servili forma humilem (Ibid. ii, 7), in majestate cerneret regnantem ^d. *Appropinquante tandem tempore, quo ejus sanctissima anima carnis ergastulo solveretur et* [Codices regii ad] illa atria, quæ concupiscebat, et in quæ deficiebat (Psal. lxxxiii, 3), ingrederetur, Dominoque plenus jungere- tur, apparuit ei Filius Dei Dominus Salvator, vidit- que desiderium suum: ipsum scilicet [Codices regii, videlicet] Christum Jesum, cum multitudine angelo- rum, *ad cœlestis regni gloriam, pie et misericorditer ad se vocantem* (Apoc. iii, 21): Veni, dilecta mea, et ponam te in thronum meum; quia *concupivit rex speciem tuam, speciosus forma præ filiis hominum* (Psal. xlv, 12, 3); *ut cui, in terris eum hominibus conversanti* (Baruc. iii, 38), *temporalis vitæ subsidia officiosa sedulitate ministrasti* [Codices regii, ministraverat], *ab ipso cœlestis vitæ præmia, inter choros angelorum gaudens et exultans, sine fine percipias* [Codices regii, perciperet]. *Transiit autem specialis amica Domini, et apostola Salvatoris, ° undecimo Kalendas Augusti, letantibus angelis: cœlestium vir- tutum coheres effecta, dignaque cum illis sempiternæ claritatis gloria perfui, regemque sæculorum in de- core suo videre* (Isai. xxxii, 17). *Cujus sanctissimum* [Codices regii, sacratissimum] *corpus, beatus Maxi- minus antistes, diversis conditum aromatibus, in miri- fico collocavit mausoleo; ac, deinde super beata mem- bra, honorificæ architecturæ construxit basilicam. Monstratur autem sepulcrum ejus, ex candido mar- more, continens in se sculptum qualiter, in domo Si- monis, delictorum veniam promeruit; simul officium humanitatis, quod circa Domini* [Codices regii, ejus] *sepulturam devota exhibuit.*

diem decollationis ejus, sed diem potius quo caput ejus in eadem civitate Emissa reperitum, atque in ecclesia est conditum, designat. Rabani in Matth., lib. v, cap. 19.

^b Codex Rabani semper. Sed in regii codicibus, 5281, 5360, ubi hæc reperiuntur (e Rabano, ut videtur, desumpta) legitur supernæ. Sic etiam apud Rabanum superius, cap. 38, supernæ contemplationi vacans.

^c Paradisus, gaudium cœlestis, ut in Apocalypsi, de ligno Paradisi. Rabani Allegoriæ in sacram Scripturam.

^d Ancienne Vie de sainte Madeleine

• Ibid.

CAP. XLVI. — *Ubi beata Martha sororis suæ animam in cælos ferri vidit ab angelis.*

Quæ dum geruntur apud Aquas, metropolim provincie Narbonensis ecclesiasticæ [Adde, secundæ], eadem hora, in provincia Viennensi, apud Tharascenam, ministra Domini Salvatoris Martha sanctissima, lecto febris detenta, divinis tamen laudibus intenta, dum cœlestia meditaretur, vidit angelorum choros sororis suæ Mariæ Magdalene animam in cælos ferentes. Vocatisque his, qui ei assidebant, retulit eis quid viderit; rogans eos sibi congratulari, exclamansque inquit: O pulcherrima soror, quid est quod fecisti? (Gen. XII, 18.) Cur me, ut mihi promiseras atque mandaveras, non visitasti? Ergone sine me frueris amplexibus Domini Jesu, qui nos se multum diligentes multum dilexit? Sequar te quocunque ieris (Luc. IX, 57). Tu vero, interim, vivas vita æterna, valeasque sine fine felix a, et animæ tuæ memoris, non immemor esse velis. Hac igitur visione exhilarata sacrosancta virago, plus solito cupiebat dissolvi et esse cum Christo, ægre ferens diutius permanere in carne (Phil., I, 23, 24), sororis suæ, et angelorum quos viderat consortio carere. Sciensque se nuper migraturam, credentes admonet, erudit et confortat. Cum igitur, fama ferente innotuisset, quod ancillæ Christi transitus immineret, convenit multitudo magna fidelium (Act. II, 6), permanseruntque cum ea donec sepeliretur, extensis, per nemora papilionibus, ignibus undique accensis.

CAP. XLVII. — *Ubi Christus et Magdalena, ejus amica, apparuerunt beatæ Marthæ.*

Septima igitur sequenti die advesperascente, præcepit eis, ut luminaribus accensis cereis septem, tribusque lampadibus [Hic forte quiddam deest in codice, verbi gratia: orarent, vel quid simile]. Et circa noctis medium, sopore gravi (Joan. I, 5) vigiles oppressi, obdormierunt undique. Cum ecce turbini impetus irruens in spiritu vehementi (Psal. XLVII, 8), cereos omnes et lampades exstinxit. Hoc intelligens ancilla Christi, signo crucis edito, contra insidias dæmonum oravit. Dehinc custodes excitavit, ut luminaria reaccenderent rogavit. Currentibus illis, dique morantibus, ecce subito lumen cœlitus fuscum radiavit; et in ipso lumine apostola Christi Domini Salvatoris, Maria Magdalena, facem igneam dextera gerens, apparuit; quæ mox septem cereos, et tres lampades exstinctas, suo cœlesti lumine accendit. Tum deinde, lectulo sororis suæ assistens: Salve, inquit, soror sancta. Et mox a sorore resalutata: Ecce, inquit, ac mihi per beatum pontificem Maximum mandasti, te, dum vivis in corpore, in corpore visitavi. Et, en dilectus tuus (Cant. II, 9, 10), Dominus Salvator adest, ut te ab hac miseriarum

valle vocet (Joan. XI, 28); sicut et me, ante meum transitum, mihi apprensus, accessit ad suæ claritatis palatium. Veni igitur, et ne moreris (Psal. LXIX, 6). Dixit: Domino ingredienti jucunde occurrit, qui accedens propius, placidissimoque vultu Martham intuens: Cui tu, inquit, dudum devotissime de tuis facultatibus ministrasti; cui gratissima hospitia exhibuisti; cui post passionem meam, in membris meis, multa bona fecisti, Ecce adsum (Genes. XLVI, 14); cui olim prostrata dixisti: Ego credidi quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti (Joan. XI, 27). Veni igitur, hospita mea, veni de exilio; veni, coronaberis (Cant. IV, 8). Hæc illa audiens, erigere se, et surgere nitebatur, et sequi Salvatorem incontinenti. Cui Salvator: Exspecta, inquit, quia vado parare tibi locum, et iterum veniam, et accipiam te ad meipsum: ut ubi sum ego, tu quoque sis mecum (Joan. XIV, 2, 3, 4). Dixit, disparuitque; sed et soror ejus sancta Maria non comparuit; lux tamen permansit, quæ cum illis apparuit. Tunc deinde vigiles advenerunt, et luminaria, quæ exstincta reliquerant, insolito lumine radiantia mirati sunt.

CAP. XLVIII. — *Ubi, et quando, et qualiter, et quibus præsentibus, beata Martha migravit a corpore.*

Ubi dies illuxit, jussit se extra subdio poni. Omnis enim celeritas tarda videbatur, matutinum illud mille annorum moram habere. Sternuntur paleæ sub arbore frondosa, super paleas cilicium, in quo sit crux ex cinere. Et dum sol oritur, ancilla Christi effertur, ac super cineres disponitur, ipsaque petente, crucifixi Salvatoris imago ante faciem ejus erigitur. Ubi dum paulisper quievisset, respiciens fidelium multitudinem, rogavit ut suis precibus ejus transitum accelerari peterent. Quibus ubertim flentibus, illa erigens oculos ad cælum: O, inquit, hospes, quare, Domine Salvator, quid est quod moraris (Act. XXII, 16)? Quando veniam, et apparebo ante faciem tuam? Ex quo mihi diluculo locutus es, anima mea liquefacta est (Psal. XLI, 5; Cant. V, 6). Ex tunc desiderio tui, omnia membra mea rigescunt, nervi stapesunt, ossa tabescunt, medullæ fatiscunt, et omnia interiora mea arescunt. Non confundas me, Domine, ab expectatione mea. Deus meus, ne tardaveris, Domine, ne moreris (Psal. CXVIII, 116; Psal. XXXIX, 18; Psal. LXIX, 6). Hujusmodi meditantem, venit in mentem quod olim viderit qualiter Christus in cruce hora nona expiraverit; quodque seriem passionis Christi, Hebraice editam, secum olim ab Jerosolimis attulerit. Et accersito sancto Parmena, hanc proferri, et coram se recitari rogavit: ut vel sic suæ expectationis tædium temperaret. Nec secus accidit, quam speravit. Dum enim, ea quæ viderat olim dile-

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

a Breviarium Eduense, anni 1550. Officium sanctæ Marthæ fol. xc, quod fratribus et sororibus patefecit dicens: O pulcherrima felix et mea dilecta soror, non attendisti quod mihi vovisti ut me visi-

tares. Vivas cum magistro et vere hospite nostro in sede beata: Hæc videntur ex Rabano desumptæ fuisse, aut saltem ex veteri instrumento quo usus est Rabanus.

ctoris sui supplicia seriatim, propria lingua legentem audiret, obortis ex compassione lacrymis, *cœpit flere*; oblitaque, interim, suæ migrationis, fixit intentionem totam in tenore passionis. Audito donec quod Christus, *in manus Patris spiritum commendans, spiritum emisit* (*Luc. xxiii, 46*); suspiravit graviter, et expiravit. Dormivit autem in Domino quarto kalendas augustas, octavo die post transitum sororis suæ sanctæ Mariæ Magdalænæ, sexta feria, hora diei nona, anno sexagesimo quinto ætatis suæ. Corpus cum digno honore conditum, et involutum, in ecclesia propria intulerunt socii ejus, qui cum ea ab Oriente venerunt, et usque in diem illum ei perseveranter adhæserunt: sanctus, scilicet, Parmenas, Germanus quoque, et Sostenes et Epaphras, qui fuerant sancti Trophimi, Arelatensis archiepiscopi, comites; Marcella quoque ministra ejus, et Euchodia et Syntex. Hi septem triduanas vigilias in ejus exsequiis egerunt cum multitudine concurrentium undique populorum, qui usque in diem tertium, circa corpus sanctum in Dei laudibus excubabant; accensis cereis in ecclesia, lampadibus per domos, ignibus per nemora.

CAP. XLIX. — *Ubi, et quando, et qualiter sepulta est a Domino Salvatore, et sancto Frontino anti-stite, corporaliter tamen absente.*

Et die sabbati, parata est ei sepultura insignis ad propriam ejus, quam pontifices dedicaverunt, basilicam. Die vero dicta Dominica, hora diei tertia, congregati aderant omnes, ut corpus sanctum congruo condirent, pridie Kalendas Augusti. Cum ecce, eadem hora, apud Petragoricas, Aquitanicæ civitatem, Missas celebraturo pontifici sancto Frontino, populos exspectanti et in cathedra dormitanti, apparuit Christus et ait illi: *Fili, veni, imple quod promisisti, exsequiis Marthæ hospite meæ te affuturum. Dixit; moxque pariter in ictu oculi* (*I Cor. xv, 52*) apparuerunt apud Tharasconam, libellos in manu tenentes, in ecclesia: Christus capiti, præsul pedibus, astantes; ipsi soli corpus in mausoleum locantes*, mirantibus cunctis qui aderant. Egrediuntur, completis exsequiis. Sequitur eos unus ex clero, quærens a Domino quis esset, vel unde venisset. Cui Dominus nihil respondit; sed codicem quem tenebat dedit. Clericus ad sepulcrum rediit; codicem cunctis ostendit; in singulis paginis, sic legit: *In memoria æterna erit Martha, hospita Christi; ab auditione mala non timebit* (*Psal. cx1, 6*). Nihil aliud continebatur in codice. Interea apud Petragoricas, levita pontificem excitat: horam sacrificii præterire, populum fatigari, suggerens. Cui præsul: *Nolite, inquit, turbari* (*Act. xx, 40*), nec tædeat vos diutius exspectasse. Ego enim, nunc,

A raptus sum in spiritu, sive in corpore, sive extra corpus, nescio: Deus scit (*I Cor. xii, 2, 3*), Tharasconam, cum Domino Salvatore, ministram ejus Martham sanctissimam, ut viventem pollicitus sum, mortuam sepelire. Mittite igitur nunc qui anulum nostrum, et chirothecas criseas referat, quas in manus sacristæ posui, dum corpus sanctum in mausoleo composui. Miratur hæc audiens populus, mittit Tharasconam nuntios tenus. Rescribunt Tharasconenses Petragoricensibus diem et horam sepulturæ ejus ignotam; et venerabilem cum eorum pontifice, quem bene noverant, exsequiis ejus interfuisse personam; et delibello, et titulo libelli, ne forte hoc episcopum latuisset; et anulum quod receperat sacrista remitti alteramque chirothecam; altera in testimonium tanti miraculi retenta. Qui autem ministraverant ministræ Salvatoris, quidam redierunt in Orientem, evangelizantes regnum Dei: Epaphras videlicet, cum sancta Marcella, et Syntyche beata, quæ Philippis dormit sepulta, de qua Apostolus scribit. Syntex beato sine quievit: Parmenas (*Act. vi, 5*) plenus fide, et gratia Dei, martyrii gloriam adeptus; Germanus et Euchodia consolationi fidelium operam dantes, beatis apostolis auxilio fuerunt, cum sancto Clemente, et cæteris coadjutoribus eorum, quorum nomina sunt in libro vitæ (*Philip' iv, 2*). In basilica vero Marthæ beatissimæ, a die dormitionis ejus, miracula sine numero contigerunt: cæcis, surdis, mutis, claudis, paralyticis, aridis, leprosis, dæmoniis variisque passionibus fatigatis, sanitates omnimodæ provenerunt. Francorum et Teutonico-rum rex, Clodoveus, Christianæ fidei ferens insignia primus, miraculorum Marthæ sanctissimæ multitudine et magnitudine motus, Tharasconam venit; moxque, ut tumbam sanctæ tetigit, gravi morbo renum, quo miserabiliter laboraverat, liberatus est. Dedit Deo in testimonium tantæ virtutis, et suo annulo signavit, terram trium leucarum in girum ecclesiæ Marthæ sanctissimæ, ex utraque parte Rhodani, cum villis, et castris, et silvis; quæ omnia usque hodie immunitate perpetua possidet sacrosancta virago. Furta, vero, vel rapinæ, aut sacrilegia, seu falsa judicia, subito Dei judicio, horribiliter puniuntur ibidem incontinenti, ad laudem Domini Salvatoris.

CAP. L. — *De transitu et sepultura sancti archiprusulis Mazimini.*

Hucusque de venerabilis ministræ Filii Dei, Domini Salvatoris, Marthæ sanctissimæ vita religiosa, et morte pretiosa, quæ gesta sunt narrasse sufficiat. Nunc igitur quæ post sacrum ejus transitum, per ipsam, vel circa ipsam, facta sunt prodigia; vitam quoque virtutibus plenam, et passionem fratris ejus

NOTE POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

* Mausolea sunt sepulcra vel monumenta regum, a Mausoleo rege Ægyptiorum dicta. Nam, eo defuncto, uxor ejus miræ magnitudinis et pulchritudinis exstruxit sepulcrum, in tantum, ut usque hodie

omnia monumenta pretiosa, ex nomine ejus mausolea nuncupentur. *Rabani de Universo, lib. xiv, cap. 28.*

beati Lazari, pontificis et martyris, novo principio reservantes; quæ per dilectricem Dei Mariam Magdalenam facta sunt miracula, referre curabimus breviter, ac primo sanctissimi archipræsulis Maximini transitum perstringemus. Qui ^a imminente tempore quo, sancto sibi revelante Spiritu, ab hac luce se subtrahi cognovit, mercedem laborum suorum a pio iudice recepturus, intra basilicam [Codices regii 5281, 5360, prædictam], quam superius, super beatæ Mariæ Magdalenzæ membra sanctissima, cum opere mirifico, construxisse retulimus, jussit sepulturæ suæ locum præparari, ac juxta beatæ [Codices regii, Mariæ Magdalenzæ corpus], dilectricis Dei mausoleum, sarcophagum ^b suum collocari. In quo, post sanctum ejus transitum, sacro illius corpore a fidelibus honorifice deposito, magnis miraculorum virtutibus, ambo decorant locum; interventu suo, petentibus

animæ et corpori [Codices regii, corporis], præstando salubria ^c. Qui locus, postea, tantæ religionis est habitus, ut nullus regum, aut principum, nec aliquis, sæculari pompa præditus, ecclesiam illorum, beneficia petiturus, ingredi audeat donec prius, depositis armis, omnique ^d belluina posthabita ferocitate, denum, cum omni humilitatis devotione, introeat. ^e Femina, verò, nulla, unquam, alicujus temeritatis audacia in illud sanctissimum templum ingredi præsumpt, cujuscunque conditionis, ordinis, aut dignitatis haberetur. Vocatur autem monasterium illud: Sancti Maximini abbatia, quod est constructum in præfato Aquensi Comitatu, rebus omnibus, honoribusque ditatum valde. Transit autem beatus pontifex Maximinus, sexto Idus Junii, in cælis [In præfatis Codicibus, a Domino] feliciter coronatus.

NOTÆ POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

^a Ancienne Vie de sainte Madeleine.

^b Sarcophagum Græcum est, eo quod ibi corpora consulantur: Sarco enim Græce caro, phagus comedere dicitur. Rabani de Universo, lib. xiv, cap. 28, p. 199.

^c Quæ sequuntur et usque in finem textus Rabani repriuntur in codicibus regis de Vita beatæ

B Mariæ Magdalenzæ, 3820, 5342, 5347, 5551, 5368.

^d Cod. Rabani: animaque; per plures codices vita sanctæ M. Magd.: animique. Certe legendum: omnique, ut ex codice regio, 5268, emendandum duximus.

^e Hucusque tantum in Codicibus regis 5296 B, 5278, 5345, 5325

Explicis vita beatæ Mariæ Magdalenzæ et sororis suæ sanctæ Marthæ.

COMMENTARIA IN REGULAM SANCTI BENEDICTI.

(Vide tom. CII col. 689, inter Smaragdi Opera, cui, ut suam, hanc Expositionem restituimus.)

PROPHETIA DE FRANCIS.

(Vide inter Opera sancti Augustini, tom. VI, col. 1133.)

BEATI RABANI MAURI

FULDENSIS ABBATIS ET MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI

EPISTOLÆ.

EPISTOLA PRIMA.

AB REGIMBALDUM CHORÆPISCOPIUM MOGUNTINUM.

(Baluz., Capitul. t. II, p. 1578.)

Reverentissimo atque in divino cultu religiosissimo Christi sacerdoti REGIMBALDO, RABANUS in Domino salutem.

Nuper ad nos quidam frater venit de monasterio quod dicitur Herolvesfeld vicino nobis, portans in

pietatis quasdam quæstionculas conscriptas, petensque ex tuo nomine quatenus eas nostris responsionibus solveremus. Cujus petitioni libenter aurem accommodavimus, et quantum potuimus, ex Patrum sententiis eas solvere cepimus.

1. Primum ergo ibi quæsitum est quale iudicium ille sustinere debeat qui, flagellando uxorem suam, duos filios suos in partu occidit, ita ut ad baptismi